

Jutta Selänpää

Normimuutos mediassa? *Alkaa tehdä ja alkaa tekemään* -rakenne Yleisradion verkkojulkaisuissa 2011–2018

Jutta Selänpää: Normimuutos mediassa? *Alkaa tehdä* ja *alkaa tekemään* -rakenne Yleisradion verkkojulkaisuissa 2011–2018

Pro gradu -tutkielma, 64 sivua
Tampereen yliopisto
Kielten tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2021

Suomen kielen lautakunta päätti vuonna 2014, että *alkaa tehdä* -konstruktion eli rakenteen rinnalla voidaan käyttää myös *alkaa tekemään* -rakennetta. Tämä tutkimus selvittää normimuutoksen vaikutusta kielenkäyttöön mediassa. Tutkimuksen keskiössä on A- ja MA-infinitiivin vaihtelu kyseisessä rakenteessa eli *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -rakenteiden esiintyvyyden suhteet Yleisradion verkkojulkaisuissa vuosina 2011–2018. Toiseksi tarkastellaan, missä määrin ja millä tavalla kyseisten rakenteiden käyttö on muuttunut normimuutoksen (2014) jälkeen. Kolmanneksi selvitetään, missä määrin yksityiskohtaisempi A- ja MA-tapausten tarkastelu selittää todettua vaihtelua tarkastellulla ajanjaksolla. Yksityiskohtaisempi tarkastelu on rajattu vaihtelun tarkasteluun eri aikamuodoissa sekä tutkimalla *alkaa tekemään* -rakenteen esiintyvyyden yleisyyttä leipätekstissä ja sitaateissa.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä on kielenhuollon, kieli-ideologioiden ja kielen muuttumisen tutkimus. Aineisto on kerätty Kielipankin korp.csc.fi-sivustolta avoimesti tutkimuskäyttöön saatavilla olevasta Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011–2018 -korpuksesta, joka sisältää verkkouutisten lisäksi muita julkaisuja. Tutkimusmenetelmää voidaan luonnehtia kvantitatiiviseksi variaationtutkimukseksi ja korpustutkimukseksi.

Tutkimuksen keskeinen tulos on, että normimuutos ei ole ollut muutos ideologisella tasolla: normin vapautumisesta ei ole seurannut mainittavaa muutosta median kielenkäyttöön tutkitussa aineistossa. Tarkasteltaessa kokonaiskuvaa MA-tapausten suhteellinen osuus vuosittain vaihtelee, mutta ei ole tarkastellulla ajanjaksolla lisääntynyt, vaan pikemminkin päinvastoin. Välittömästi norminvapautuksen jälkeen MA-tapausten suhteellinen määrä on kasvanut hetkellisesti, mutta sen jälkeen näyttää siltä, että Yleisradio on tiukentanut linjaansa vanhan normin suuntaan. Kehityksen seuraaminen jatkossa onkin kiinnostavaa.

Tarkempi lingvistinen analyysi osoitti, että MA-rakenteen mukaiset *alkaa tekemään* -tapaukset keskittyvät enemmän sitaatteihin kuin leipätekstiin. Tätä voidaan selittää siten, että puhekieliseksi ja samalla yleiskielen normin vastaiseksi pitkään tuomittu *alkaa tekemään* -rakenne mielletään ideologisella tasolla yhä soveltuvammaksi puhekieleen kuin kirjoitettuun kieleen. Muut tarkemmat erittelyt eivät tuottaneet yhtä selviä eroja, jotka selittäisivät A- ja MA-tapausten esiintymien suhteita eri vuosina.

Avainsanat: kielenhuolto, kieli-ideologia, kielenmuutos, normi, media

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuksen tavoite	5
1.2 Tutkimusaineisto ja sen käsittely	6
1.3 Tutkimuksen tausta ja rakenne	8
2 KIELENHUOLTO, KIELI-IDEOLOGIAT JA KIELENMUUTOS	10
2.1 Kielenhuollolliset kieli-ideologiat.....	11
2.1.1 Kielenohjailu eli kielenhuolto	11
2.1.2 Oikeakielisyyskannat ja kieli-ideologiat.....	12
2.1.3 Normi.....	15
2.1.4 Kirjoitetun kielen normien jaottelusta	16
2.2 Kielenmuutokset ja suhtautuminen niihin	17
2.2.1 Kielikiistat 1800-luvulla.....	19
2.2.2 Kielikiistana kieltosana	19
2.3 Kielenhuollon näkökulma <i>alkaa tekemään</i> -rakenteeseen	21
2.3.1 Ennen <i>alkaa tekemään</i> -suosituksen uudistamista	21
2.3.2 <i>Alkaa tekemään</i> - normimuutoksen jälkeen	22
3 A- JA MA-RAKENTEET SEKÄ ALKAA TEHDÄ ~ ALKAA TEKEMÄÄN - VAIHTELU YLEISRADION VERKKOJULKAISUISSA	25
3.1 Kokonaiskuva A- ja MA-rakenteiden esiintymäsuhteista vuosina 2011-2018	25
3.2 Muut kuin <i>alkaa tehdä~alkaa tekemään</i> -rakenteet	29
3.3 <i>Alkaa tehdä</i> vs. <i>alkaa tekemään</i>	32
3.3.1 <i>Alkaa tehdä~alkaa tekemään</i> -vaihtelu eri tempuksissa	35
3.3.2 <i>Alkaa tekemään</i> -rakenne leipätekstissä ja sitaateissa.....	42
3.4 Verbien variaatio <i>alkaa</i> + [verbi] -rakenteissa	45
3.4.1 A- ja MA-tapausten variaatio konkreettisissa ja mentaalisisissa verbeissä.....	48
3.4.2 Verbin <i>etsiä</i> variaatio A- ja MA-tapauksissa	52
4 POHDINTA.....	56
5 LÄHTEET	61

1 JOHDANTO

Kielenkäyttöä ohjailtaan normeilla. Jos kielessä ei olisi normeja, kieli olisi kuin liikenne ilman liikennesääntöjä: kaikki kirjoittaisivat ihan miten haluaisivat. Seurauksena olisi se, että ihmiset eivät pahimmillaan ymmärtäisi toisiaan. Siksi tarvitaan säädettyjä normeja, joita myös ajoittain tarkistetaan. Suomen kielenohjailulla on jo pitkä perinne – suomen kielen käyttöä on ohjailtu järjestelmällisesti 1800-luvulta lähtien (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 149). Koska maailma muuttuu, kielikin muuttuu. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kieleen tulee uusia johdoksia ja jatkuvasti myös uusia sanoja. Jokin ilmiö voi esiintyä ensin puhekielessä, mutta vähitellen se siirtyy kirjoitettuun kieleen. Tämä tapahtuu siten, että kun tietty uudennos tai muu ilmiö alkaa jatkuvasti esiintyä kirjoitetussa kielessä normin vastaisesti, ryhdytään miettimään normin muuttamista. Kun norminmuutos saa riittävästi kannatusta kieliyhteisön käytössä, se usein hyväksytään. Näin kävi myös tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevalle *alkaa tekemään* -rakenteelle.

Suomen kielen lautakunta päätti vuonna 2014, että *alkaa tehdä* -muodon rinnalla saa käyttää myös muotoa *alkaa tekemään*. Suositusta päätettiin muuttaa, koska hyvin moni kielenkäyttäjä käytti sitä kirjoitetussakin tekstissä. Kymmenisen vuotta aiemmin suosituksen uudistaminen oli ollut esillä lautakunnassa, mutta silloin uudistusta ei vielä hyväksytty. Aika norminmuutokselle oli kuitenkin vuonna 2014. (Kankaanpää 2014.) Kun normia muutetaan, kieliyhteisö saattaa kuitenkin reagoida norminmuutokseen monin tavoin. Suosituksen julkistamisen jälkeen lehdissä ja internetissä alkoi kiihvas kirjoittelu niin puolesta kuin vastaan.

Tutkimussuunnitelmaa laatiessani katsoin alustavasti Googlella hakumuodoilla *alkaa tehdä/alkaa tekemään* ja huomasin, että joissakin uutisteksteissä oli uutta muotoa. Alustavien havaintojeni pohjalta ymmärsin myös heti, että taipumus alun perin kirjakielen normin vastaiseen MA-infinitiivin käyttöön saattaisi olla esimerkiksi lehden levikkialueen säätelämä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* ilmoitti heti normin vapauduttua, että lehti käyttää edelleen A-infinitiiviä (*Helsingin Sanomat* 2014).

Ennen pro gradu -tutkielmani aloittamista tein *Tiedeviestinnän projekti* -kurssilla pienen tutkielman siitä, miten normimuutokseen suhtauduttiin verkkolehtien kolumneissa, *Kielikellossa*, Kotimaisten kielten keskuksen blogikirjoituksissa ja Twitterissä. Tämän kartoituksen perusteella huomasin, että normimuutokseen suhtauduttiin hyvin monella tavalla. Keskustelua aiheesta on käyty myös jo vuosikymmeniä aiemmin. Esimerkiksi jo vuonna 1984 Matti Vilppula ja Osmo Ikola pohtivat *Kielikellossa*, voisiko *alkaa tekemään* -muodon hyväksyä yleiskieleen. Aika ei ollut ilmeisestikään tuolloin vielä kypsä, mutta normimuutoksen jälkeen vuonna 2014 Kotuksen kielenhuolto-osaston johtaja Salli Kankaanpää puolusti muutosta toteamalla, että kieli muuttuu ja niin muuttuvat myös kielenhuollon suositukset. Hän muistutti, että suosituksen muutos ei vaikuta yleiskielen järjestelmään.

Keskisuomalaisessa taas pääkirjoituksessa ”Kieli alkaa tekemään helppoja myönnytyksiä” (2014) ilmaistiin normimuutosta vastaan, että puhekieli muuttuu ajassa, mutta kirjakieli ei. Myös Twitterissä normimuutosta kommentoitiin hyvin voimakkaasti niin puolesta kuin vastaan. Tämä tiedeviestinnän näkökulmasta laatimani projektitutkielma innosti minua vielä yksityiskohtaisemmin selvittämään, missä määrin virallinen normimuutos on heijastunut verkkojulkaisujen kielellisiin valintoihin puheena olevan rakenteen vaihtelun näkökulmasta.

Verbin *alkaa*-konstruktiosta on tehty tutkimusta myös aiemmin. Ilona Herlin on tutkinut verbin *alkaa* -konstruktion elämää nykykirjakielissä ja kontekstuaalisia tekijöitä, jotka ohjaavat valintaa A- ja MA-infinitiivin välillä (Herlin 2012: 144). Tutkimuksen keskiössä ovat *alkaa tekemään* -muodot, mutta vertailuaineistona on *alkaa tehdä* -muodot. (Herlin 2012: 151.) Märton Hirvonen on puolestaan selvittänyt pro gradussaan (2015), miten alkamiskonstruktioita käytetään ja miten paljon. Tässä tutkimuskohteena on lukiolaisten kirjoitettu kieli. Tutkimuksessaan Hirvonen on tarkastellut myös muita *alkaa*-verbejä: *aloittaa*, *ruveta* ja *ryhtyä*. Hirvonen on myös selvittänyt, miksi kielenkäyttäjät käyttävät vaihtelevasti A- ja MA-infinitiivejä (Hirvonen 2015: 4) Omassa tutkimuksessani päätin ottaa toisenlaisen näkökulman, viitekehystenään kielenhuollon, kieli-ideologian ja kielenmuutoksen tutkimus.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten vuonna 2014 suomen kielen lautakunnan julkistama norminvapautus on vaikuttanut A/MA-konstruktioiden vaihteluun *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioiden sekä muissa vastaavissa konstruktioiden (esim. *alkaa aueta*~*alkaa aukeamaan*; *alkaa etsiä*~*alkaa etsimään*) median kielenkäytössä. Tutkin vaihtelua mediakorpuksesta (ks. lukua 1.2.), josta olen tutkinut A- ja MA-konstruktioiden vaihtelua. Rajaamani aineiston aikaväli 2011–2018 perustuu tavoitteeseen selvittää, millainen konstruktioiden eli rakenteiden käyttö on ollut joitakin vuosia ennen norminvapautusta ja joitakin vuosia sen jälkeen. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista *alkaa tehdä* ja *alkaa tekemään* -konstruktioiden ja vastaavien konstruktioiden käyttö on ollut Yleisradion verkkojulkaisuissa vuosina 2011–2018?
2. Missä määrin ja millä tavalla kyseisten konstruktioiden käyttö on muuttunut normimuutoksen (2014) jälkeen?
3. Missä määrin yksityiskohtaisempi A- ja MA-tapausten tarkastelu selittää todettua vaihtelua

ennen vuotta 2014 ja sen jälkeen?

Perehtyäkseni siihen, millaista *alkaa tehdä* ja *alkaa tekemään* -konstruktioiden ja vastaavien konstruktioiden käyttö on ollut Yleisradion verkkojulkaisuissa vuosina 2011–2018, olen tarkastellut molempien konstruktioiden kokonaisesiintymämääriä aluksi koko aineiston tasolla. Olen laskenut molemmista konstruktioista A/MA-tapausten esiintymämäärät ja suhteelliset osuudet kaikkina vuosina. Näin pystytään selvittämään, miten norminmuutos on mahdollisesti vaikuttanut verkkojulkaisujen kehitykseen kyseisen normin näkökulmasta. Odotuksenmukaistahan olisi, että normin vapaututtua variaatiota olisi enemmän kuin aiemmin. Lisäksi olen tutkinut vaihtelua yksityiskohtaisemmin selvittäen erityisesti, missä määrin eri aikamuodot vaikuttavat MA-tapausten esiintyvyyteen sekä sitä, missä määrin konstruktioiden esiintymisympäristöt vaikuttavat MA-tapausten esiintyvyyteen: vaikuttaako niiden esiintyvyyteen se, ovatko muodot leipätekstissä vai sitaateissa. Selvitän myös vaihtelua verbiesiintymien näkökulmasta.

1.2 Tutkimusaineisto ja sen käsittely

Aineistonani on Kielipankin *Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011–2018* -korpus, jonka olen ladanut korp.csc.fi-sivustolta¹. Nimestään huolimatta korpus sisältää uutistekstien lisäksi kaikki Yleisradion verkkojulkaisut (mm. blogikirjoitukset, aiheartikkelit). Korpusten aineisto on vapaasti saatavilla tutkimuskäyttöön, joten tutkimusaineiston kokoaminen oli helppoa. Korpuksesta pystyy tekemään hakuja ja niinpä tein haun *alkaa tekemään* -konstruktiolla lainausmerkkien ympäröimänä. Hakutulos tuotti 1806 esiintymää. Vuoden 2014 aineistosta löytyi esimerkkejä, joissa suosituksesta kirjoitettiin eli ”alkaa tekemään” oli muun muassa subjektina tai objektina. Poistin nämä esimerkit, minkä jälkeen aineistoon jäi 1707 esimerkkiä. Otin kaikki esimerkit mukaan tarkasteluun. Koska otin tarkastelukohteeksi myös *alkaa*+*[verbi]* -konstruktiot, kirjoitin hakuun *alkaa* ilman lainausmerkkejä. Koska hakutuloksia tuli 239 773, päätin ottaa aineistooni mukaan jokaisen vuoden alusta 200 esimerkkiä.

Aineiston hankkiminen korp.csc.fi -sivustolta oli käytännöllinen ratkaisu siinäkin mielessä, että korpuksesta on mahdollista ladata valmiita konkordansseja Excel-taulukkoon. Konkordanssi on sanojen tai ilmausten esiintymien luettelo, jossa näkyy muutamalla sanalla kontekstia (Baker 2010: 106). Korp.csc.fi-sivustolta ladattaessa voi päättää, miten monta virkettä eli esimerkkiä yhdelle konkordanssille lataa. Koska päätin ottaa *alkaa*+*[verbi]* -aineistoon 200 esimerkkiä jokaiselta tarkasteluvuodelta, latasin 25 – 50 esimerkkiä yhdelle konkordanssille. Sen jälkeen kokosin kaikkien konkordanssien esimerkit yhteen Excel-tiedostoon niin että jokainen vuosi oli omanaan Excel-tiedostonaan.

¹ Korp.csc.fi -sivusto siirrettiin toiselle palvelimelle 10.12.2020.

Koska hakuosumiin tuli paljon tutkimuksen näkökulmasta epäolennaisia virkkeitä, kuten *Yhteishaku englanninkielisille linjoille alkaa*, poistin ensimmäiseksi tällaiset virkkeet. Poistamisen jälkeen, tarpeen mukaan, jouduin lataamaan lisää konkordansseja niin että aineistossa oli 200 esimerkkiä. Kun hain ja latsin täsmäsiintymiä *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktiolle, tein haut komennoilla *alkaa tehdä* ja *alkaa tekemään* lainausmerkkien ympäröiminä. Jouduin vain poistamaan sellaiset esimerkit, joissa kyseinen rakenne oli subjektina tai objektina.

Konkordanssissa yksi virke on jakautunut sarakkeisiin niin että *alkaa*-verbi on omassa sarakkeessa. Tämän sarakkeen vasemmalla puolella on sarake, jossa on subjekti ja virkkeessä ilmaistavaa muuta tietoa. *alkaa*-verbin oikealla puolella on taas sarake, jossa *tehdä* ~ *tekemään* -verbi aloittaa virkkeen loppuosan. Excelissä oikealla puolella on muita sarakkeita, joihin on koodattu erilaisia tietoja, kuten julkaisuaika ja uutistekstin osa englanniksi (kuten *title*). Katsoin niistä vain julkaisuajan ja käytin myös hyväksi internetsivun linkkiä, kun tarkastelin MA-tapausten esiintymisympäristöjä.

Analysointia varten lisäsin omia sarakkeita Exceliin. Etsiessäni MA-infinitiivin tapauksia merkitsin virkkeen loppuosan jälkeiseen sarakkeeseen MA. Aikamuotoja tutkiessani lisäsin sarakkeen, johon merkitsin aikamuodot lyhenteillä. Kun taas tarkastelin virkkeiden esiintymisympäristöjä, lisäsin sarakkeen, johon kirjoitin ”leipä” tai ”suora” (eli sitaatti). *Alkaa*+[verbi]-aineiston Excel-tiedostoihin loin sarakkeen, johon kirjoitin infinitiivinä olevan verbin. Kun tarkastelin edellä mainittuja tietoja, Excelin suodatin-työkalun avulla suodatin esimerkiksi pelkät MA-infinitiivin tapaukset näkyviin. Sen jälkeen laskin A- ja MA-tapaukset ja loin tiedoista taulukot. Havainnollistaakseni vuosien vaihtelua tein A- ja MA-tapausten esiintymämääristä taulukot. Koska analyysissa vertailin A- ja MA-tapauksia suhteellisesti, laskin niiden esiintymämääristä prosenttiosuudet ja tein niistä kuviot.

Alun perin aikomukseni oli tarkastella vain Yleisradion verkkouutisia, mutta koska korpus sisältää muita julkaisuja, päätin ottaa nekin mukaan. Nämä muut julkaisut ovat aiheartikkeleita ja blogitekstejä. Aiheartikkelit ovat pidempiä, ja niiden internetsivuosoitteissa lukee ”aihe”. Moni niistä on myös tyyliltään rennompia. Kävin läpi kaikki *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioiden kontekstit selvittääkseni, miten A- ja MA-tapaukset jakaantuvat uutislajityypeittäin (taulukko 1.). MA-tapauksista 76 % esiintyy uutisteksteissä, 21 % aiheartikkeleissa ja 3 % blogikirjoituksissa. A-tapauksista 74 % esiintyy uutisteksteissä, 25 % aiheartikkeleissa ja 1 % blogikirjoituksissa. Koska blogikirjoituksissa on myös ei-ammattilaisia kirjoittajia, aineistoni esimerkit eivät ole kokonaan ammattilaisten kirjoittamia. En käynyt läpi vastaavien konstruktioiden esiintymisympäristöjä, joten en tiedä, miten paljon niiden kohdalla A- ja MA-tapaukset esiintyvät uutisteksteissä, aiheartikkeleissa ja blogikirjoituksissa. Tarkastelu kuitenkin osoittaa, että molempia infinitiivirakenteita esiintyy varsin samassa suhteessa kaikissa aineiston tekstilajeissa.

Taulukko 1. *Alkaa tehdä~ alkaa tekemään* -rakenteiden esiintymämäärät ja -osuudet uutistyypeittäin.

Uutistyyppi	A-tapaukset		MA-tapaukset	
	n	%	n	%
Uutinen	1095	74	169	76
Aiheartikkeli	366	25	46	21
Blogi	11	1	8	3

Tutkimusmenetelmää voidaan luonnehtia kvantitatiiviseksi variaationtutkimukseksi ja korpus-tutkimukseksi, koska tutkimuksessani pyrin selvittämään numeerisesti, miten paljon A/MA-tapauksia esiintyy suhteessa toisiinsa. Tapausten suhteellisten määrien selvittämiseksi lasken esiintymäsuhteiden prosenttiosuudet. Kvantitatiivinen tutkimus on luonteeltaan deduktiivista, mikä tarkoittaa, että se perustuu teoriaan, mikä tiedetään. Siinä hypoteesit ovat tilastoja mahdollisesta suhteesta kahden variaation välillä. Hypoteesien täytyy olla todistettavissa oikeiksi tai vääriksi, ja mikä tärkeintä, ne täytyy määritellä hyvin. (Angouri 2010: 52.)

Kuten edellä oli jo esillä, tutkimuksessani käytän valmista korpusta. Yleiskorpus on sellainen, jossa pyritään jonkin kielen kuvaamiseen. Erityiskorpukset ovat taas sellaisia, joissa on enemmän tietoa: esimerkiksi lehtilaji (sanomalehti), julkaisuaika tai -paikka. Erityiskorpukset ovat yleisesti helpompia kerätä kuin yleiskorpukset, ja niiden avulla on helpompi vastata tarkempiin tutkimuskysymyksiin. (Baker 2010: 99.) Koska omassa korpuksessani on erilaisia tietoja, se on erityiskorpus.

1.3 Tutkimuksen tausta ja rakenne

Tutkimukseni ankkuroituu siis kielenhuollon, kieli-ideologioiden tutkimukseen ja kielenmuutoksen tutkimukseen. Tutkimukseni taustamotiivina on kieli-ideologioiden tutkimus. Fennistiikassa kieli-ideologioita käsittelevää tai sivuavaa tutkimusta on tehty lähinnä variaationtutkimuksen, kansanlingvistiikan ja kielenhuollon tutkimuksen yhteydessä (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 335). Aiheesta on tehty myös väitöskirja (Saviniemi 2015), jossa on tutkittu sanomalehtien toimitushenkilökunnan kielikäytänteitä ja -ideologioita.

Suomen kirjakielen kehitystä ja kielenhuoltoa koskeva tutkimus on keskeinen ala, jossa kieli-ideologiat ovat olleet esillä. Mäntynen ym. (2012: 335) mukaan kirjakielen kehityksen ja kielenhuollon yhteyttä on käsitelty kieli-ideologisena prosessina. Esimerkkejä kieli-ideologian tutkimuksesta ovat muun muassa Rintalan (1998) ja Paunosen artikkelit (1996). Laitinen (2004) ja Nordlund (2004) ovat muun muassa tutkineet suomen kirjakielen kehitystä ja käyttäneet eksplisiittisesti käsitteitä *kieli-ideologia* ja *kielellinen ideologia*.

Paunosen artikkeli (1996) artikkeli käsittelee kielenohjailun myyntejä niin kielenkäyttäjien

kuin myös kielen ohjailuun vaikuttaneiden näkemysten näkökulmasta. Suomen kielen ohjailijoiden tehtävä oli aiemmin erilainen, mutta 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä ohjailijoiden näkemykset työstään muuttuivat monessa suhteessa. Maallikoiden eli tavallisten kielenkäyttäjien asenteet ja mielikuvat ovat kuitenkin muuttuneet hitaammin. Ihmettelyä muun muassa kielen variaatiosta on esiintynyt lehtien mielipidepalstoilla (Paunonen 1996: 544).

Artikkelissaan (1996) Paunonen viittaa tapauksiin, joissa näkyy vahva usko oikeaan ja väärään kieleen. Tämä jako perustuu 1800-luvulla vallinneisiin kieliopillis-puristisiin kielenohjailuperiaatteisiin, ”joiden mukaan kielen ilmaukset voitiin jakaa oikeisiin ja väärin” (Paunonen 1996: 545). Ilmaukset olivat hyviä ja oikeita silloin, kun ne perustuivat kielen lakeihin. Kun ilmaukset oli muodostettu välittämättä kielen laeista, ne olivat hylättäviä ilmauksia. Muun muassa ruotsalaisvaikuttaisia ilmauksia pidettiin muukalaisina suomen kielessä. Kielentutkijoiden tehtävä oli erottaa hyväksyttäviä ja hylättäviä ilmauksia. Jako oikeisiin ja väärin vaikutti myös siihen, miten kokonaisiin kielimuotoihin, kuten murteisiin, reagoitiin (Paunonen 1996: 548).

Seuraavassa luvussa 2 käsittelen, mitä kielenhuollolla tarkoitetaan. Sen jälkeen tarkastelen lähemmin kieli-ideologioille läheistä käsitettä, *normia*. Koska tarkastelemani norminmuutos aiheutti voimakasta reagointia kieliyhteisössä, tarkastelen siinä yhteydessä lähemmin erästä 1800-luvulla käytyä kielikiistaa. Sen jälkeen tarkastelen, miten kielenhuolto ennakoi vuoden 2014 normimuutosta ja miten se suhtautui normimuutokseen.

Luku 3 on analyysiluku, jonka aloitan tarkastelemalla A- ja MA-tapausten kokonaiskuvaa *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioiden vaihtelun näkökulmasta sekä muissa *alkaa*+ [verbi] -konstruktioissa. Koska tutkimukseni keskiössä on A/MA-vaihtelu erityisesti norminmuutoskeskusteluissa esillä olleessa *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktiossa, syvennyn tarkemmin juuri näihin verbitapauksiin *tehdä*-*tekemään*. Tältä osin selvitan, missä määrin A/MA-tapaukset esiintyvät eri aikamuodoissa sekä leipätekstissä ja sitaateissa. Tutkin *alkaa*+ [verbi] -konstruktioiden osalta, missä määrin verbinvalinta näyttää vaikuttavan konstruktion valintaan. Luku 4 on päätäntöluku, jossa kokoan tutkimukseni keskeisimmät tulokset ja pohdin niiden syitä.

2 KIELENHUOLTO, KIELI-IDEOLOGIAT JA KIELENMUUTOS

Kuten edellä jo ilmeni, tutkimukseni kytkeytyy yhtäältä kielenhuollon tutkimukseen ja toisaalta kielenmuutokseen sekä siihen liittyvään kieli-ideologioiden tutkimukseen. Kun tutkitaan kielen virallisten normien muutosta eli kielenohjailua, mukana on aina jollain tavalla kielenmuutoksen ja sitä koskevien asenteiden ja arvojen näkökulma. (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016: 149, 158.) Kielenhuollon myötä kielenkäyttäjät ovat oppineet, miten kirjoittaa oikein. Samalla heille on syntynyt käsitys, mitä on hyvää kieltä. Kun aikaa kuluu, kielenkäyttäjä saattaa keksiä kieleen ilmauksen, jota ryhtyy käyttämään. Täytyy kuitenkin muistaa, että yksittäinen kielenkäyttäjä ei ole vastuussa kielenkäytön muuttumisessa, eikä yksittäisten ihmisten kielellisillä innovaatioilla ole painoarvoa muutoshetkessä, elleivät toiset kielenkäyttäjät ikään kuin tule mukaan uudennokseen. Ei voida myös todistaa, kuka on alun perin keksinyt uuden ilmauksen. Kun suurempi joukko käyttää esimerkiksi puhekielen ilmausta toistuvasti kirjoitetussa kielessä, lopulta kielenhuollon ammattilaiset alkavat miettiä ilmauksen hyväksymistä yleiskieleen, ja sellaisessa saattaa mennä useita vuosikymmeniä. Tätä kutsutaan kieli-ideologiseksi prosessiksi, kun mietitään, mitä on hyväksyttävää kieltä (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 331). Lopulta voi käydä niin, että ilmaus hyväksytään yleiskieleen. Kieliyhteisöstä riippuen uusi ilmaus vastaanotetaan hyvin tai uutta normia vastaan kapinoidaan, vaikka muutos olisi vain pieni.

Vuoden 2014 normimuutokseen reagointi oli hyvin tunnepitoinen, koska *alkaa tehdä* -konstruktiio ja sen hallinta oli muodostunut käsitykseksi hyvästä kielestä (Kotimaisten kielten keskus 2014). Kielenkäyttäjien reagointi johtuu siitä, että heidän kielitajunsa on alun alkaenkin erilainen. Norminvapautuksessa oli kyse siitä, että A/MA-konstruktioilla on tausta murteiden vaihtelussa: kirjakielen aiemmin omaksuttu normi *alkaa tehdä* on itämurteista perua, kun taas *alkaa tekemään* on ollut ominainen länsimurteille. Niinpä voidaan olettaa, että *alkaa tekemään* ottaa erityisesti itäsuomalaisista korvaan. Suuri joukko suhtautui norminvapautukseen neutraalisti, koska he eivät olleet opetuksesta huolimatta oppineet, että *alkaa tekemään* oli väärä muoto (Kotimaisten kielten keskus 2014). Toisaalta normimuutokseen reagoinnissa oli kyse siitä, että kielenkäyttäjät kokivat, että nyt voi kirjoittaa ihan miten vaan (Kielentarkistus A-teksti 2019; KO 2017: 14).

Seuraavassa johdattelen tutkimukseni aiheeseen eli vuoden 2014 norminvapautukseen käsittelemällä tarkemmin luvussa 2.1, mitä kielenohjailulla ja kielenhuollolla tarkoitetaan. Tämän jälkeen tarkastelen luvussa 2.2 kieli-ideologioita ja niihin liittyvää normin käsitettä. Luvussa 2.3 teen katsauksen siihen, mitä kielenmuutos on, ja siihen suhtautumista. Käsittelemän siinä yhteydessä erästä 1800-luvun kielikiistaa, kieltosanasta, josta ilmenee hyvin, että kielikiistoja on ollut aiemminkin. Alaluvussa 2.4 johdattelen analyysilukuun käsittelemällä sitä, miten *alkaa tekemään* -konstruktion hyväksymistä ennakoitiin ja millainen oli kielenhuollollinen näkökulma siihen uuden suosituksen tultua

voimaan.

2.1 Kielenhuollolliset kieli-ideologiat

2.1.1 Kielenohjailu eli kielenhuolto

Kuten edellä on ilmennyt, suomen kielessä on ollut järjestelmällistä ja virallista kielenohjailua 1800-luvulta lähtien. Eri aikoina kielenohjailun päämäärät ja tavat on kuitenkin ymmärretty eri tavalla. Piipon, Vaattovaaran ja Voutilaisen (2016: 149) mukaan kielenohjailulla on ollut historiansa aikana monia eri nimityksiä, joista jokainen tuo omaa näkökulmaansa siihen, millainen kieli on ja miten siihen pitäisi pyrkiä tietoisesti vaikuttamaan. Useimmissa yhteyksissä virallista kielenohjailua kutsutaan *kielenhuolloksi*, jonka kohteena on kirjoitettu yleiskieli ja jonka kohdalla puhutaan tilanteittain vaihtelevista suosituksista ja ohjeista eikä enää säännöistä.

Kielenhuollolla myös tarkoitetaan erilaisia tapoja vaikuttaa kielenkäyttöön. Kotimaisten kielten keskuksen mukaan sanalla *kielenhuolto* on useita merkityksiä: sillä tarkoitetaan, että huolletaan 1) oikeinkirjoitusta, taivutusta, rakenteita, sanastoa ja nimistöä, 2) kokonaisia tekstejä tai 3) kielen asemaa eli kielipolitiikkaa (Kotimaisten kielten keskus n.d.). Jotta kieli on suhteellisen yhdenmukaista ja ymmärrettävää yleiskieltä, tarvitaan kielenhuollon ohjeita ja suosituksia edistämään ja ylläpitämään sitä. Kielenhuollon tarkoituksena on laatia ohjeista ja suosituksista sellaisia, että kielenkäyttäjät pystyvät mahdollisimman helposti soveltamaan niitä omiin käyttötarkoituksiinsa eri tilanteissa. (Kotimaisten kielten keskus n.d.)

Vaikka kielenohjailu ja kielenhuolto ymmärretään synonyymeiksi, niillä voidaan kuitenkin nähdä olevan merkitysero (Kolehmainen 2014: 18). Kielenohjailu eroaa kielenhuollosta siten, että kielenohjailu on yleisiä toimia, joita on kirjakielen perustamisvaiheessa; periaatteet, joiden kohteena on kehittyvän kielimuodon ohjailu. Niiden lisäksi ohjataan kielijärjestelmää, kielenkäyttöä ja oikeinkirjoitusta yhä tarkoituksenmukaisemmaksi niin että se olisi viestivämpää ja tehokkaampaa (Kolehmainen 2014: 18). Yhteiskunnallinen näkökulma on tärkeällä sijalla kielenohjailun toimissa. Kielenhuolto on taas toimi, jonka kohteena on kielenohjailun tuloksen vakiintuneen eli kodifioidun yleiskielen tarkasteleminen. Kielenhuollon tehtävä on kielenohjailun tavoitteiden edistäminen (opetus, tekstintarkastus).

2.1.2 Oikeakielisyyskannat ja kieli-ideologiat

Kieli-ideologioiden tutkimus tarkastelee sitä, ”millaisia uskomuksia, arvostuksia, luokitteluja, neuvotteluja ja keskusteluja kysymykset kielestä herättävät” (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 25). Kieli-ideologian prosesseja ovat käsitykset, mitä kieli on, missä milloinkin menevät kielten ja kielimuotojen rajat sekä millä kriteereillä kielenkäyttäjistä tulee jonkin tietyn kielen puhuja. Muiden ideologioiden tavoin kieli-ideologiat ovat myös vaikutusvaltaisia: niiden seurauksena kielenkäyttäjien näkemykset muokkaantuvat esimerkiksi kielten ja varieteettien kauneudesta ja kauheudesta sekä eri kielten ja kielimuotojen arvosta ja merkityksestä eri tilanteissa (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 25). Siten ne vaikuttavat kielenkäyttäjän toimintaan, esimerkiksi siihen mitä kieltä haluaa opiskella tai millaista kieltä kommentoi ja miten. Samalla kun kielenkäyttäjä vahvistaa tai kyseenalaistaa vallitsevia näkemyksiä, hän omalla toiminnallaan vaikuttaa niihin.

Yksi kiinnostavimmista oikeakielisyyteen liittyvistä esityksistä ja kieli-ideologisen keskustelun nostattajista historiassamme on E. N. Setälän virkaanastujaisesitys (Setälä 1893/1921), jossa hän käsittelee siihenastisia oikeakielisyyden näkemyksiä. Kolehmainen (2014: 25) mukaan sana *oikeakielisyys* esiintyy myös ensimmäisen kerran juuri Setälän esitelmässä. Viidenkymmenen vuoden päästä sana *kielenhuolto* vakiintui jo kielenohjailutyöhön.

Maallikoiden tavallisimpia kysymyksiä kielenhuoltajille on, mikä muoto on oikea. Setälän mukaan oikeakielisyyskysymyksiä oli siihenastisesti punnittu harvoin yleisimmiltä näkökohdilta, yleisten periaatteiden kautta. (Setälä 1893/1921: 63-64.) Ruotsalainen kielentutkija A. Noreen loi oikeakielisyysasioista kaksi kantaa, joita hän nimitti *kirjallishistorialliseksi* ja *luonnonhistorialliseksi kannaksi*.

Kirjallishistoriallisen kannan mukaan oikeaa kieltä on se, jota käytettiin menneenä aikakautena. Setälän mukaan muotoja ei voi tuomita vääriksi siksi, että ne eivät ole samanlaisia kuin muinaisajalla. Kyseisen kannan miehet tunsivat tiettyjä kielenlakeja ja pitivät niitä siksi ”törkeinä erehdysmuotoina”. Hänen mukaansa kyseiset miehet eivät puolusta vanhaa muotoa vaan sellaista, jollaiseksi muodon olisi pitänyt muuttua heidän mielestään. Setälä nimitti tätä kantaa *etymologiseksi* tai *kieliopillisuuskannaksi*. (Setälä 1893/1921: 70-71.)

Setälä arvosteli kieliopillisuuskannan kielenarvostelua siten, että se riippuu kielihistoriallisesta käsityskannasta. Tutkija saattaa pitää jotain kielellistä ilmaisua vääränä, vain koska se ei sovellu tutkijan teoriaan. Jonkin ajan päästä tutkija saakin tyydyttävän vastauksen teoreettiselta kannalta niin että se tunnustetaan sallituksi, vaikka kielenkäytännö on pysynyt samanlaisena. (Setälä 1893/1921: 101.) Setälä myös tyrmäsi tämän kannan ajattelutavan, että murteet olisivat väärää kieltä. (Setälä 1893/1921: 102; Kolehmainen 2014: 27.)

Luonnonhistoriallisen kannan mukaan taas puhuttu kieli katsottiin oikeakielisyyden ohjeksi.

Puhuttua kieltä pidettiin elävänä organismina. Se oli sitä parempi, mitä vapaampana se oli saanut kasvaa. Jos jokin muoto oli syntynyt, se oli oikea. Oikeakielisyyteen katsoen asiantuntija ei ollut vain kielentutkija, vaan kuka tahansa kieltä puhuvasta kansasta. Kieltä puhuva enemmistö ratkaisee oikeakielisyyden. (Setälä 1893/1921: 66-67.)

Näitä kantoja vastaan Noreen määrittä vielä kolmannen kannan, *tarkoituksenmukaisuuden kannan*. Setälä määrittelee tarkoituksenmukaisuuskannan niin että paras kielimuoto on sellainen, minkä kuulija tarkimmin ja nopeimmin käsittää ja minkä puhuja helpoimmin tuottaa. (Setälä 1893/1921: 68-69.) Tarkoituksenmukaisuuden kanta poikkeaa muista kannoista siten, että ei voi sanoa, onko ilmaus oikea vai väärä. Ilmauksen oikeellisuus riippuu siitä, sopiiko se tarkoitukseensa. Kolehmainen (2014: 28) mukaan Setälää voidaan pitää hyvin vapaamielisenä ja edistyksellisenä tämän huomauttaessa, että kielenkäyttäjät voivat ymmärtää väärätkin ilmaukset helposti oikein: **En ole lukenut tämän kirjan* (Setälä 1893/1921: 113). Sen sijaan *isä poikanensa* olisi oikeampi tarkoittaessaan yhtä poikaa, kun taas *isä poikinensa* osoittaa poikia olleen useampia. Monikkomuotoinen kuitenkin osataan tulkita oikein yhteyden perusteella (Kolehmainen 2014: 28).

Kirjallis- ja luonnonhistoriallinen kannat molemmat vaativat kirjakielessä parannuksia. Kirjallishistoriallinen kanta vaati muodostusta täydellisyyteen, kun taas luonnonhistoriallinen kanta vaati suurempaan kansankielenmukaisuuteen. Parannuksiin pyrittiin kahdella tavalla eli kieltä puhdistamalla ja rikastuttamalla. Kun kielessä oli väärin tehtyjä muodostuksia ja vieraan kielen mukaisia lauseita, jotka eivät olleet kielen hengen ja lakien mukaisia, niitä puhdistettiin kielestä. Luonnonhistoriallisella kannalla oli samoja vaatimuksia. Nämä kannat johtivat lopulta *purismiin* eli *puhdaskielisyyteen*. (Setälä 1893/1921: 85.) Käsittelen purismia myöhemmin.

Setälän kanta oli, että kieli tarvitsee olemassaololleen kieliyhteisöä. Jos jokin ilmaisu ei ole kieliyhteisön oma, se ei ole todellista kieltä. Jos sellaista ilmaisua käytetään, se on kielivirhe kyseisen kieliyhteisön kannalta. Kielivirheeksi tuomitaan sellainen, joka on ristiriidassa kieliyhteisön kielenkäytön kanssa. Toisaalta taas esimerkiksi jokin ääntämistapa saattaa erota kieliyhteisön jäsenten ääntämistavasta, mutta sitä ei välttämättä kuitenkaan tuomita kielivirheeksi, jos se liittyy niin läheisesti yhteisön kielenkäytännön malleihin. (Setälä 1893/1921: 119.)

Setälä muistutti myös, että vaikka jokin ilmaisu tuomitaan tänään kielivirheeksi, se ei ole välttämättä tulevaisuudessa enää kielivirhe. Sellaiset ilmaukset, joilla ei ole ollut aiemmin vastinetta kielessä, ei voida arvostella oikeaksi tai vääräksi. Käytäntö ratkaisee, mikä on oikea tai väärä. (Setälä 1893/1921: 120-121.) Rakenne *alkaa tekemään* on oivallinen esimerkki tapauksesta, jossa aiempaa normia muutettiin kieliyhteisössä vakiintuneen variaation nojalla.

Rintalan (1998: 60) mukaan Setälän ajatuksissa on kolme sellaista yksityiskohtaa, joista on tullut yhä tärkeämpiä ohjenuoria kielenhuollossa 1900-luvun aikana. Kieli on ensinnäkin viestintäväline, ja sitä tulee kehittää sellaisena. Toiseksi riippuu, missä jokin ilmaus on paras: ilmaus voi olla

toisessa kontekstissa paras mutta toisessa ei. Tässä on kyse variaatiosta. Kolmanneksi kielen normit muuttuvat.

Purismiksi usein nimitetään sellaista kielenhuollon suuntausta, jonka pyrkimyksenä on kielen ”puhtauteen”. Siinä pyritään karsimaan kielestä pois kaikki vierasperäinen aines, esimerkiksi vierasperäisten sanojen sijasta käytetään omaperäisiä. (Nordlund 2004: 290.) Nordlundin mukaan puristiset näkemykset ovat liittyneinä kansallisuusaatteeseen, jopa niin että purismi ja nationalismi näyttävät usein kulkevan rinnakkain, vaihtelevan voimakkuudessaan samalla tavalla ja reagoivan samalta suunnalta tuleviin vaikutuksiin. Purismi voidaankin ymmärtää yleiseurooppalaisena ideologiana, joka kosketti erityisesti niitä kieliä, joille pyrittiin luomaan uusi kirjakieli 1800-luvun kansallisuusaatteen ja sen mukanaan tuomien kielireformien kautta.

Vierasperäisten sanojen kitkemisen lisäksi purismin taustalla esiintyy myös ajatuksia hyvästä kielestä, muun muassa pyrkimys kielen kauneuteen tai säännönmukaisuuteen (Nordlund 2004: 292). Paunosen mukaan Suomessa kielellinen purismi oli tiukasti yhteydessä snellmanilaiseen suomalais-kansalliseen ideologiaan. Siinä pyrittiin toisaalta puhdistamaan suomen kieltä vierasperäisistä aineksista, toisaalta taas rikastamaan suomen kieltä ja kehittämään kulttuurikieleksi. (Paunonen 1996: 547.) Hyvä esimerkki puristisesta kieli-ideologiasta ja vierasperäisten vastustamisesta on tapaus ”helsinkiäinen s”, jonka käsittelyn kautta Halonen ym. (2020) ovat avanneet myös oikeakielisyyskantoihin liittyvää historiallista keskustelua.

1800-luvulla suomalaisessa kielitilanteessa esiintyi myös muita ilmiöitä, jotka liittyivät purismiin (Nordlund 2004: 292). Puristisen ideologian tueksi on perustettu myös yhdistyksiä tai seuroja. Vuonna 1831 perustettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, jonka päämääränä oli auttaa suomen kielen kehittymistä kulttuurikieleksi. Nelisenkymmentä vuotta myöhemmin perustettiin Kotikielen Seura, jonka tehtävänä on ollut edistää suomen kielen tutkimusta, tuntemusta ja käyttöä. Ensimmäisinä vuosikymmeninä oikeakielisyyskysymykset olivat seuran toiminnassa näkyvästi esillä. (Nordlund 2004: 292-293.)

Kielenohjailun ideologiset yhteydet kuvastuvat hyvin vanhoissa termeissä *puhdaskielisyys* ja *kielenpuhdistus*. Termien tarkoituksena oli kuvata, että pyrittiin varjelemaan niin sanottua puhdasta ja alkuperäiseksi ymmärrettyä suomea ja hävittämään toisista kielistä lainattuja sanoja ja kieliopillisia rakenteita. (Piippo ym. 2016: 151.)

Nykyään yhä useammin tieteellisissä yhteyksissä esiintyvät sanat *kielipolitiikka* ja *kielenohjailu*. Kielipolitiikka havainnollistaa, että kielenkäytön ohjaaminen ei ole koskaan neutraalia, vaan se perustuu väistämättä joihinkin arvoihin ja ideologioihin. Kieltä koskevat sopimukset ja suositukset ovat yleensä syntyneet perusteellisen neuvottelun ja joskus myös valtataistelun tuloksen myötä. (Piippo ym. 2016: 151.) Kielenohjailulla ja politiikalla on yhteistä siinä, että niillä molemmilla on omat konservatiivinsa ja liberaalinsa sekä anarkistinsa ja populistinsa. Kielenkäytön ohjailun lisäksi

kielipolitiikalla viitataan myös laajemmin muun muassa kielenopetukseen sekä kielen aseman säätelyyn. Kielenohjailu on taas moderni sosiolingvistinen käsite, jonka tarkoituksena on erityisesti neutraalinen kuvaus. Ammatilliseen kielenhuoltoon verrattuna kielenohjailua ei muun muassa esitetä lähtökohtaisesti ja ongelmattomasti myönteisesti. (Piippo ym. 2016: 152.)

2.1.3 Normi

Kieli-ideoille läheinen käsite on *normi* (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 331). 1990-luvun tienoilla viriteltiin keskustelua periaatteellista keskustelua suomen kirjakielen normeista. Niin äidinkielenopettajat kuin myös tutkijat käyttivät puheenvuoroja, joista osa oli hyvinkin kriittisiä. Kriittikki on kohdistunut varsinkin kielenhuollossa ilmeneviin asenteisiin ja oikeakielisyysnormien perusteluihin. (Rintala 1992: 47.)

Kielen normeilla usein tarkoitetaan arkikäytössä vain niin sanottuja kodifioituja normeja, jotka ovat sanakirjoihin, kielioppeihin ja kielioppaisiin kirjattuja kielenkäytön ohjeita. Normin käsitettä voidaan myös laajentaa niin että se ulottuu myös koskemaan muun muassa puhetta tai kirjoitetun kielen tyylillisiä valintoja jopa niin että on ohjeita ja näkemyksiä sopivasta sanavalmista tai sanajärjestyksestä (Mäntynen 2012: 381). On kuitenkin huomattava, että kaikkea puhekieltä ei pyritä eikä ole mielekäästä säätlemään: niin kutsutuista luonnollisista normeista päättää kieliyhteisö omissa vuorovaikutuskäytänteissään. Sosiaalisissa kanssakäymisissä on lukematon määrä normeja, jotka hallitaan yleensä automaattisesti ja joiden kanssa kielenhuollolla ei ole mitään tekemistä (ks. Karlsson 1995). Karlsson käytti nimenomaan käsitettä *luonnolliset normit* viitattaessaan normeihin, jotka ovat muotoutuneet aikojen saatossa hyvin toistuvissa tilanteissa yhteisön tarpeita vastaaviksi. Luonnollisten normien kohdalla ei pystytä osoittamaan niiden alkuperäislähdettä. Ne koskevat puhuttua kieltä, jota ei pyritä virallisen toiminnan kautta säätlemään (esim. kahvipöytäkeskustelut). Verrattuna oikeakielisyysnormeihin kaikki niin kutsutut tavalliset kielenkäyttäjät hallitsevat luonnolliset normit automaattisesti, kun taas oikeakielisyysnormit opetellaan muodollisen koulutuksen avulla, mistä seuraa, että toiset hallitsevat oikeakielisyysnormeja paremmin kuin toiset. (Karlsson 1995: 161-172.) Kielen normeilla tarkoitetaan myös kieliyhteisön käsitystä siitä, mikä eri tilanteessa on oikeaa ja soveliasta kieltä. (Rintala 1992: 47.) Selvästi kieli-ideologinen prosessi (esimerkiksi mikä on hyväksyttävää kieltä) on normeista puhuminen, ja kieli-ideologiat ovat usein erityisen näkyviä, kun normiritiriita muodostuu: eri ryhmät pyrkivät muokkaamaan normeja eri tavalla.

Aino Piehlin (1996: 500) mukaan taas kielenhuollon vanha termi *oikeakielisyys* kuvaa hyvin normia, koska normilla tarkoitetaan sääntöä, jonka mukaan ilmaus on oikea tai väärä kirjakielessä. Toisaalta taas normi on kutsuttu ohjeiksi, joiden mukaan jokin ilmaus on arvioitu huonoksi

tarkoitukseensa, ymmärrettävyydeltään tai tyyliltään, ehkä ainoastaan jossain tietyssä käyttöyhteydessä. Tällaista ohjailua käytetään. Kielenhuoltajien mukaan heidän yksi tärkeimmistä tehtävistään on sen edistäminen, että kansalaiset ymmärtäisivät hallinnon kieltä. Esimerkiksi tähän tavoitteeseen ei kuitenkaan päästä jakamalla ilmauksia oikeisiin ja väärin. Esimerkiksi jonkin sanan tai rakenteen käyttöä ei voida kieltää eivätkä viralliset kielenhuollon edustajat teekään niin. Sen sijaan ymmärrettävyyden pyrkimiseksi kannattaakin analysoida tilanteita ja tekstejä sekä antaa ohjeita, joita kirjoittaja voi soveltaa eri tilanteissa. (Piehl 1996: 500.)

Kun kieli-ideologioita tutkitaan, Mäntysen ym. (2012: 332) mukaan on tärkeää tutkia kodifioitujen, kuten kirjakieleen sovittujen, normien lisäksi myös yhteisöjen omia, ”epävirallisia”, tai vasta syntymässä olevia normeja. Kodifioituja normeja ovat muun muassa oikeinkirjoitusnormit, joita tyypillisesti säätelee jokin instituutionaalinen taho. Kuten edellä jo tuli esiin, Suomessa virallisesta kielenhuollosta vastaavat suomen kielen lautakunta ja Kotimaisten kielten keskuksen Kielitoimisto, jotka ovat säätäneet tämän tutkimuksen kohteenakin olevan *alkaa tekemään* -rakenteen oikeakielisyyden piiriin kuulumisesta. Muitakin normeja, kuten epävirallisia, paikallisia ja ryhmän omia normeja sanojen kirjoitusasusta tai ääntämisestä voi myös syntyä tietyn ryhmän sisällä tietynä ajanjaksona. Tällaiset normit pystytään tunnistamaan ja hyväksymään kyseisessä kieliyhteisössä huolimatta siitä, että ne eivät olisikaan virallisen kielenhuollon normiston mukaisia. Tässä tapauksessa kieliyhteisö oikeastaan määrittääkin kieliyhteisöksi nimenomaan normien jaettuuden ja yhteisyyden perusteella. Normeja voidaan erotella hyvin pienistä asioista, koska puhujat voidaan määrittellä eri normistojen edustajiksi jo yhden muodon perusteella. (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012: 332.)

2.1.4 Kirjoitetun kielen normien jaottelusta

Rintala (1992: 55) jakaa kirjakieltä koskevat normit kolmeen ryhmään, jotka ovat *kirjakieleen otetut normit*, *kirjakielelle tehdyt normit* sekä *korrektiiviset normit*. Ensimmäiseen ryhmään Rintala asettaa kirjakielen normeiksi ”vakiintuneen käytännön” perusteella otetut normit. Ne ovat olleet kirjakielessä jo varhaisnykysuomen kaudella tai vielä varhemmin vakiintunut käytäntö tai ”sivistyneen puhekielen” tai murteiden käytäntö, jota on pidetty laaja-alaisena ja vakiintuneena. (Rintala 1992: 55.) Niitä voidaan pitää todellisina siinä mielessä, että niitä on käytetty jossain kielimuodossa, ennen kuin ne on hyväksytty (nyky)kirjakielen normeiksi. Tällaisesta, kirjakieleen otetusta normista on kyse tässä tutkimassani *alkaa tekemään* -tyyppisissä rakenteissa, joiden käyttö puhutussa suomessa on kytkeytynyt murre-eroihin.

Toisen ryhmän normit eli *kirjakielelle tehdyt normit*, jotka on luotu kirjakieleen sen

erityistehtävien vuoksi. Kielessä on esimerkiksi monimutkaisia lauserakenteita, joita varten on jouduttu luomaan sääntöjä. Tällaisia lauserakenteita ei käytetä puhekielessä. Niinpä sanojen merkityksiä on jouduttu täsmentämään ja määrittelemään ja oikeinkirjoitusta ohjailemaan. Normien perusteluja pystytään jäljittelemään, koska niitä on yleensä pohdittu kielenhuoltoelimissä ja kirjallisuudessa. (Rintala 1992: 55.) Maamiehen & Räikkälän (1997: 274) mukaan tällaiset normit ovat kiistanalaisempia, koska ne ovat kirjakieltä varten tehtyjä normeja, mutta ne ei ole merkittäviä kirjakielen toimivuuden ja ymmärrettävyyden kannalta.

Kolmannessa ryhmässä taas *korrektiiviset normit* tähtäävät kielen parantamiseen, ja ne ovat ainakin osittain makuasia. Jos on esimerkiksi kaksi ilmaisuvaihtoehtoa, valitaan toinen sillä perusteella, onko se kauniimpi tai suomalaisempi. Rintalan mukaan nämä normit perustuvat toisinaan kielenhuoltoelinten kollektiiviseen harkintaan, mutta ne saattavat joskus ilmestyä kielioppaisiin ilman, että niiden alkuperää voidaan jäljittää. (Rintala 1992: 55-56.)

2.2 Kielenmuutokset ja suhtautuminen niihin

Maailma muuttuu ja niin muuttuu kielikin. Kielenmuutoksessa kyse siitä, että ylhäältä päin voidaan säädellä millaisia normeja tahansa, mutta jos kansa ei noudata niitä, normeilla ei ole merkitystä. Kielenmuutoksessa on siis täydellinen kansanvalta (Vaattovaara 2009: 2). Normit on nimenomaan luotu kielenkäytön pohjalta. Kieltä ei ole myös olemassa ilman sen käyttäjiä.

Ikolan (1951: 285) mukaan kieli on sosiaalinen ilmiö, koska kielenkäyttäjät ovat viime kädessä se joukko, joka joko hyväksyy tai hylkää normeja. Aktiivisena vaikuttajana kielenkäyttäjä voi keksiä puheeseen tai kirjoitettuun kieleen uuden ilmauksen, joka leviää niin että muutkin alkavat käyttää sitä. Lopulta ilmauksesta saattaa tulla kielen pysyvä ominaisuus, jos kieliyhteisö laajemmin omaksuu uudennoksen. Ikolan mukaan tästä on vain lyhyt askel varsinaisiin kielenkäyttöä koskeviin neuvoihin, ohjeisiin tai ehdotuksiin, jotka usein merkitsevät hyväksytyjen normien seuraamista. Ne voivat myös sisältää yrityksen muuttaa kieltä. (Ikola 1951: 285.) Yksilön vaikutus tällaisissa tapauksissa pystytään selvimmän todentamaan.

Jo Setälä myönsi, että kieli on muuttuvainen: se on muuttunut aiemmista ajoista ja tulee muuttumaan. Kun kieltä verrataan vanhempaan kieleen, huomataan, että kielessä on rinnakkaisia vaihteita (*vesi; veteen*). Setälän mukaan vanhoina aikoina ihmiset ajattelivat, että kieli on jonkinlainen itsenäinen organismi, joka eli omaa elämää. Siihen kuului kasvaminen ja rappeutuminen puhuvasta ihmisestä huolimatta. Kielen elämää ajateltiin kuin kasvin kehittymisenä. Ajateltiin, että kieltä ei ole olemassa ihmisen ulkopuolella, mutta myöhemmin alettiin ymmärtää, että ”kaikkien kielenelämässä vallitsevien lakien täytyy perustua ihmisolentoon ja niihin oloihin, joissa hän elää” (Setälä 1893/1921: 16). Setälä huomauttaa, että kun kielen muuttuminen rajoittuu määrättyä aikana tiettyyn

kieliyhteisöön, ihmistä ympäröiviin oloihin kuuluvat historiallinen ja sosiologinen periaate.

Nordlundin (2004: 289) mukaan normit pysyvät vilkkaan keskustelun kohteena niin pitkään, kun kieliopilla on symbolista merkitystä. Tämä viittaa siihen, että kieliopin ajateltiin kuvaavan loogista ajattelua ja logiikan lakeja. Kun kielenkäytöstä tulee etiketti, joka noudattaa vanhoja traditioita, intohimoiset kielikiistat loppuvat tai laimenevat. 1900-luvulla kirjakieli oli jo riittävän vakiintunutta niin että kielenkäytöstä tuli selviö. Niinpä kielen olemassaoloa ei huomioitu niin paljon. Yksi kielenohjailun periaatteista oli jo tuolloin ”vakinaisuuden periaate, jonka mukaan jo kieleen vakiintunutta aineista ei pidä muuttaa” (Nordlund 2004: 289). 1800-luvun kielikeskustelusta on jäänyt jälki nykypäivän kielitilanteeseen vaikuttaen, miltä kirjakielen normit näyttävät nykyään ja miten kielestä puhutaan.

Kun kielenohjailutyössä mietitään kielioppisäännön muuttamista, ei voida olla unohtamatta, että kieliyhteisöllä on lopullinen ratkaisovalta. Kieliyhteisö voi suhtautua normiehdotuksiin monilla tavoin. Ikola puhuu kolmesta mahdollisesta suhtautumistavasta: Esimerkiksi kieliyhteisö ei kannata ehdotusta, minkä seurauksena ehdotus ei muuta kieltä. Toisaalta kieliyhteisö saattaa hyväksyä ehdotuksen, josta tulee osa sääntöjen järjestelmää. Kolmannessa tapauksessa toiset kieliyhteisön jäsenistä hyväksyvät ehdotuksen, toiset eivät. (Ikola 1951: 287.)

Ikolan mukaan jokainen normiehdotus aiheuttaa kielessä häiriötilan. Häiriötilan laajuus ja pitkäaikaisuus riippuu, miten suuresta muutoksesta on kyse. Jos on kyse yksittäisen sanan korvaamisesta, muutos tapahtuu kivuttomasti. Jos on taas kyse kielen äänne- tai muoto-oppiin tai lauserakenteeseen liittyvästä muutoksesta, häiriötila voi jatkua pitkään. (Ikola 1951: 289.)

Kielen vaikuttamisen edellytys on vaikuttaa asianomaiseen kieliyhteisöön. Ennen uuden normin ehdottamista kielen järjestelmään, on mietittävä, onko uusi normi eduksi kieliyhteisölle. Pelkkä myöntävä vastaus ei kuitenkaan riitä. On tärkeä pystyä arvioimaan, miten kieliyhteisö suhtautuu normin uudistamiseen. Vaikka normin uudistaminen olisi hyvä ehdotus, se voi koitua vahingoksi kielelle, jos kieliyhteisö ei hyväksy sitä. Niinpä kielenkäyttöä koskevassa ohjeessa on huomioitava, miten ohje vaikuttaa kieleen kokonaisuudessaan. (Ikola 1951: 291.) Ikola tiivistääkin, että kielen muuttamiseen on ryhdyttävä vain painavista syistä. Kun kielen normittamista mietitään, erittäin tärkeä näkökohta on sääntöjen yksinkertaisuus. (Ikola 1951: 292.)

Kieliyhteisö saattaa reagoida voimakkaastikin normin muutokseen, esimerkiksi sanojen kirjoitustapaan. Tällaiset muutokset yleensä koskevat esimerkiksi vain oikeinkirjoitusten yksityiskohtia, eikä tärkeimpien periaatteiden kumoamista. (KO 2017: 14.) Vaikka kieleen tulisikin uusi suositus, vanha suositus säilyy silti uuden rinnalla. Esimerkiksi sanojen *mutta* ja *vaan* edelle voi yhä merkitä pilkun tai olla merkitsemättä. Täytyy muistaa, että kielen normeja päivitetään vähän väliä, koska kieli

muuttuu koko ajan. (KO 2017: 13.)

2.2.1 Kielikiistat 1800-luvulla

1800-luvun loppuun mennessä nykysuomen standardikieli muotoutui (Huumo, Laitinen & Paloposki 2003/2004: 9). Ennen sitä käytiin monenlaisia kielikiistoja, kun yritettiin löytää yhteisiä normeja (Laitinen 2004: 177).

Jokaisella aikakaudella on omat ihmisten ja ihmisryhmien väliset valtataistelut, poliittiset ja kielipoliittiset tavoitteet, joista kielikiistat kertovat. Toisaalta taas kielikiistat johtuivat myös osallistujien kielellisistä ideologeista, kun osallistujilla oli erilaiset kielinäkemykset ja varsinkin suomen kieltä koskeneet mielikuvat ja ihanteet. (Laitinen 2004: 177.)

Verrattuna nykypäivän kielikiistoihin 1800-luvun kiistat olivat aitoja, koska silloin kaikilla yhteiskunnan alueilla toimivaa kirjakieltä vasta luotiin. Myös puhuttu suomen yleiskieli puuttui. Kielitiede oli myös vasta kehittymäisillään, joten sillä ei ollut keinoja kuvata kaikkia kielellisen ilmaisu-potentiaalin sisältämiä vaihtoehtoja. (Laitinen 2004: 212.) Muun muassa kiisteltiin, voidaanko suomen kieltä käyttää lääketieteellisissä julkaisuissa (Huumo 2004: 224). Otan seuraavassa esimerkin yhdestä 1800-luvulla käydyistä, kieltosanaan liittyvästä kielikiistasta.

2.2.2 Kielikiistana kieltosana

1870-luvulla August Alhqvistilla ja A. W. Ingmanilla oli väittely suomen kieltosanan olemuksesta ja normituksesta (Laitinen 2004: 177). Debatin aiheena oli sana *ei*: taivutetaanko sitä persoonamuotojen mukaan. Ingman kannatti taipumattomia *eikä*-muotoja, kun taas Alhqvistin mielestä sitä piti taivuttaa subjektin mukaan (Laitinen 2004: 178).

Kieltosanan olemuksen väittelyssä oli kyse siitä, että kieltosana oli kuin verbi taipuessaan subjektin persoonan ja luvun mukaisesti: se ilmaisi referentiaalisia eli tarkoitteellisia, kerrotun tapahtuman osallistujiin viittaavia merkityksiä. Kieltosanan ollessa partikkeli edellä mainitut kriteerit puuttuivat. Se ilmaisikin epäreferentiaalisia, aineettomampia suhteita tekstissä ja dialogissa. Yleensä epäreferentiaalisia merkityksiä on haastavaa kuvata tai edes tiedostaa kielestä, koska ne ovat abstrakteja ja kontekstisidonnaisempia. Sen takia ne jäävätkin helposti standardikielen kuvausten ulkopuolelle. Kieltosana-kiista käynnistyi juuri siksi, kun epäreferentiaalisia merkityksiä yritettiin ilmaista eksplii-tisesti, jopa muotoilla standardikielen normeihin. (Laitinen 2004: 212.)

1800-luvulla suomen kielen muotorakenteesta havaittiin yksityiskohtia, joiden myötä ideologista keskustelua käytiin suurista asioista. Kieltodebatissa oli kaksi periaatteellista linjaa, jotka erot-tivat osallistujien kielinäkemykset. Kieliopillisuusmiesten mukaan kieleen olisi pitänyt saada ehjiä

kategorioiden, yksimuotoisuutta, systeemin symmetrisyyttä ja invarianssia. Kieltoisanan kohdalla tämä tarkoitti verbiä ja säännöllistä taivutusta. Kansankielimiehet rinnastivat taas kieltoisanan kieltoverbiin. Heidän mukaansa olisi pitänyt sallia hajoavia ja limittyviä kategorioita, monimuotoisuutta, epäsymmetrisyyttä ja muuntelua, jopa muutoksia. Kyse oli kieli-ideologisista valinnoista: millaisena kieli haluttiin nähdä ja millaiseksi sitä haluttiin ohjata. (Laitinen 2004: 213.)

Laitisen (2004) mukaan Setälän muotoilema kahtiajako kieli-ideologeista antoi aika kapean kuvan. Ahlqvist oli enemmän kieliopillisen kannalla, mutta samastui usein kansankieleenkin. Ingman oli taas kansankielisyyskannalla, mutta hänellä oli puolestaan kielihistoriallisia intressejä. Ahlqvist myönsi lopulta kielen jatkuvan, ikuisen muuttumisen, koska ei sulkenut kokonaan pois mahdollisuutta, että tulevaisuudessa kieltoverbi muuttuisi taipumattomaksi partikkeliksi tietyissä konteksteissa. (Laitinen 2004: 213.)

Kielellisissä kiistakysymyksissä on kyse myös niistä arvoista ja tunnusmerkeistä, joilla haluttiin kiinnittää huomiota nimenomaan suomalaisuuteen, hahmolla olevaan kansalliseen identiteettiin. Haettiin suomen kielen olemuksen mukaista muotoa. Kielikunnan menneisyydestä oli tavoitteena etsiä ”vanhinta, vähiten muuttunutta ilmausta, parhaillaan käytetystä kielestä täyteläisintä ja säännöllisintä” (Laitinen 2004: 213.). Kaikkein liberaaleimmat uskoivat tulevaisuuteen ja odottivat kieliyhteisön käytänteistä nousevaa ratkaisua. Pienen *ei*-sanon taivutuksen väittelyssä metatasolla 1800-luvulla oli kyse muun muassa suomenkielisestä syntyperästä, itä- ja länsisuomalaisuudesta, identifioitumisesta eurooppalaiseen korkeakulttuuriin ja oman maan kansankulttuuriin ja ruotsalaisuuden pelosta. (Laitinen 2004: 213-214.)

1800-luvun kielikiistat heijastavat omaa aikaansa, sen ongelmia, tavoitteita ja retoriikkaa. Kuten edellä on ilmennyt, 1800-luvulla kirjakielen normit eivät olleet vakiintuneita niin että niistä syntyi helposti väittelyitä. (Laitinen 2004: 214.) Tuolloin kirjakieli oli vanhaa ”pipiliasuomea”, ja sitä yritettiin tietoisesti kehittää laaja-alaiseksi ja moderniksi yleissuomeksi (Huomo, Laitinen & Paloposki 2003/2004: 9). Kielikiistoja tulee edelleen, mikä näkyy esimerkiksi lehtien yleisönosastoilla, kun kieliyhteisön jäsenet väittelevät normeja koskevista vaatimuksista. (Laitinen 2004: 214.) Seuraavassa siirryn käsittelemään sitä, miten tutkimukseni kohteena olevaa normia on kielenhuollon alalla käsitelty.

2.3 Kielenhuollon näkökulma *alkaa tekemään* -rakenteeseen

Kuten aiemmin on jo käynyt ilmi, suomen kielen lautakunta julkisti 5.2.2014, että *alkaa tehdä* -rakenteen rinnalla voi käyttää myös *alkaa tekemään* -rakennetta. Suosituksen muuttamista oli mietitty jo aiemmin, mutta se ei ollut saanut riittävää kannatusta. (Kankaanpää 2014.) Seuraavassa luon katsauksen siihen, miten *alkaa tekemään* -rakennetta ennakoitiin jo vuonna 1984 ja mitä kirjoitettiin suosituksen uudistuksen jälkeen.

2.3.1 Ennen *alkaa tekemään* -suosituksen uudistamista

Kielikellossa ilmestyi neljä artikkelia *alkaa tekemään* -rakenteesta jo ennen vuoden 2014 normimuutosta. Esittelen niitä seuraavaksi, koska vuoden 2014 uudistuksen jälkeen ei ole ilmestynyt montaa artikkelia aiheesta. Artikkelit valaisevat taustakeskusteluja, joiden jälkeen normin muuttamiseen päätettiin.

Ensimmäinen artikkeli on Matti Vilppulan ”Kirjakieli ei ala rappeutumaan” (1984), jossa ihmetellään, miksi rakennetta *alkaa tekemään* suositaan kielioppivirheestä huolimatta. Sen suosio johtuu osittain kansankielestä: *alkaa tekemään* -rakenteella on laaja murrepohja, minkä takia sitä käytetään itsepintaisesti.

Alkaa tehdä -rakenteen tulo kirjakieleen ja *alkaa tekemään* -rakenteen syrjäyttämiseksi tapahtui alun perin pian niin sanotun murretaistelun jälkeen eli 1800-luvun puolivälissä. Murteiden taistelu merkitsi, että länsimurteisiin perustuva kirjakieli rikastui itämurteiden aineksilla. Esimerkiksi Gananderilla oli vuonna 1787 valmistuneessa sanakirjassa kaksi esimerkkiä, *ala käydä* ja *alko lukemaan*. 1800-luvulla *alkaa*-verbin yhteydessä käytettiin niin 1. infinitiiviä kuin myös 3. infinitiiviä. Lönnrotin esimerkistöistä huomataan, kumman infinitiivin kannalle kallistutaan. Gabriel Geitlinin suomalaislatinalaisessa sanakirjassa suositaan yksinomaan 1. infinitiiviä. (Vilppula 1984.)

Ei tiedetä tarkasti, kuka vaikutti siihen, että 1. infinitiivi otettiin käyttöön *alkaa*-verbin yhteydessä. Vuonna 1860 Yrjö Koskinen julkaisi lauseopin, jossa todetaan, että *alkaa*-verbi esiintyy ”Substantivus I:n” lyhyemmällä muodolla. (Vilppula 1984.) Artikkelin lopussa Vilppula pohtii, voisikohan *alkaa tekemään* -tyyppiä hyväksyä kirjakieleen *alkaa tehdä* -rakenteen rinnalle. Hän kuitenkin toteaa, että kirjakielen (silloista) sääntöä ei ole syytä väljentää. Vilppula (1984) kirjoittaa MA-infinitiivin säilyvän puhekielessä pitkään, mutta vaativassa asiatyylissä sitä ei esiinny.

Myös Osmo Ikola (1984) tarkasteli rakenteita *alkaa tehdä*, *alkaa tekemään* ja *ruveta tekemään*. Ikolan aineistossa oli 49 pitäjänaineistoa, joista kaikista oli noin tunnin mittainen äänite. Kyseiset aineistot jakautuivat suhteellisen tasaisesti eri murrealueiden kesken. Lauseopin arkiston mukaan *alkaa tehdä* -tyyppi on suhteellisen yleinen itämurteissa. Vaikka *alkaa tekemään* tunnetaan aika laajalti

länsimurteissa, se oli suhteellisen yleinen peräpohjolan murteissa. (Ikola 1984.) Vilppulan tavoin myös Ikola mielti, olisiko aika hyväksyä tyyppi *alkaa tekemään* yleiskieleen. Hänen selvityksensä ei tukenut tätä, koska siinä selvisi, että *alkaa tehdä* -tyyppiä käytettiin enemmän kuin *alkaa tekemään* -tyyppiä.

2.3.2 *Alkaa tekemään* - normimuutoksen jälkeen

Normimuutoksen jälkeen kielenhuollon ammattilaiset ottivat kantaa aiheeseen Kotusblogissa ja *Kielikellossa*. Pääasiassa suhtautuminen niissä oli myönteinen. Kun Kotuksen kielenhuolto-osaston johtaja Salli Kankaanpää (2014) kertoi uudesta suosituksesta blogikirjoituksessa ”Nyt saa alkaa tekemään”, hän korosti tuoreeltaan, että kieli muuttuu ja myös muuttuvat kielenhuollon suositukset. *Alkaa tekemään* -muoto oli ollut esillä lautakunnassa jo aiemminkin, ja silloin suositusta väljennettiin hie-man. *Kielitoimiston sanakirjaan* lisättiin huomautus, että ”muodon *alkaa tehdä* lisäksi puhutussa kielessä käy myös *alkaa tekemään*”. Samalla Kankaanpää muistutti, että suosituksen muutos ei vaikuta yleiskielen järjestelmään, sillä se liittyy vain yksittäiseen sanaan ja sen seuralaiseltaan vaatimasta muodosta. Yleiskielessä on muitakin sanoja, joihin voi liittyä erimuotoisia sanoja, kuten *maistuu hyvältä~hyvälle, saa tehtyä~tehdyksi ja ehtii tehdä~tekemään*.

Jo viisi päivää myöhemmin, 10.2.2014, Riitta Korhonen kirjoitti blogikirjoituksessaan ”Keskustelua kielestä” siitä, että *alkaa tekemään* -muodon salliminen sai tunteikkaan vastaanoton. Tyrmistyneissä kommentteissa monet arvelivat, että suomen kieli on nyt rappiolla. Tähän liittyen monet rupesivat arvelemaan, että kaksoispassiivi hyväksyttäisiin pian. Suosituksen kannattajat taas pitivät siitä, että ei tarvitse enää korjata ainaista kirjoitusvirhettä.

Korhonen (2014) ihmetteli sitä, että suosituksesta kirjoitettiin sanomalehdissä ja puhuttiin jopa televisiouutisissa. Kielenhuolto pääsi jopa viihdeohjelmiin! Korhonen arvelee kuohunnan syyksi sen, että koulussa on opetettu niin vahvasti, että *alkaa tekemään* on virheellinen. Toinen syy saattoi Korhosen mukaan olla se, että uutinen julkistettiin yllättäen. ”Tiedotteen taustalla oli se, että lautakunnalta pyydettiin tekeillä olevaa *Kielitoimiston opasta* varten kannanottoa muutamaan kauan pohdinnassa olleeseen yksityiskohtaan, mm. *alkaa tekemään* -muodon tyyliävyyn”, kirjoittaa Korhonen.

Vesa Heikkinen jatkoi keskustelua blogikirjoituksessaan ”Miksi vastustamme valinnanvapautta?” (2014) toteamalla, että uutta *alkaa tekemään* -suositusta on luettu silmät sumeina. Ihmisten reagointi julkisissa teksteissä on paljastanut, miten elintärkeä asia kieli on ja miten syvästi vahvoja normeja kaivataan. Heikkinen kuitenkin samalla muistuttaa, että uudesta suosituksesta huolimatta *alkaa tehdä* -muotoa voi myös edelleen käyttää. Suositus antaa ainoastaan lisää valinnanvaraa, koska molempia muotoja voi käyttää. Monet ihmiset ymmärsivät alkuun kuitenkin suositustekstin toisin, että *alkaa tekemään* -muoto olisi ainoa sallittu muoto. Näin jälkikäteen ajateltuna tuo reagointi oli

varmaan sitä, että normimuutos kuumensi tunteita. Heikkinen lopettaa kirjoituksensa: ”Eihän keneltäkään nyt viety mitään pois. Joillekin annettiin vähän lisää, niin, vapautta.” Vapautta saivat erityisesti ne, joiden kielitajuun esimerkiksi oman murretaustan nojalla *alkaa tekemään* istui paremmin. Myös Lasse Koskela otti kantaa aiheeseen blogikirjoituksessaan ”Kun kieli alkaa kiinnostamaan”. Hän muistuttaa, että *alkaa tekemään* -muodon salliminen ei aiheuta merkityksenmuutosta toisin kuin välimerkkivirheet (Koskela 2014).

Vuosi normimuutoksen jälkeen Hanna Hämäläinen (2015) kirjoitti Kotuksen uutisessa uuden suosituksen herättäneen valtavasti huomiota, sillä ohjeesta oli tullut eräänlainen kielenhuollon ikoni vuosien aikana. Suomen kielen lautakunta oli joutunut arvioimaan muun muassa, miten uuteen suositukseen reagoitaisiin. Lautakunta oli toiminut aivan kuin Ikola (1951) totesi, että norminmuutoksen vaikuttavuutta on arvioitava. Hämäläinen kirjoittaa, että lautakunnan puheenjohtaja Minna-Riitta Luukan mukaan suositus oli jakanut lautakunnan kahteen ryhmään. Päätös oli tehty lopulta äänestämällä. (Hämäläinen 2015.)

Vaikka julkisen keskustelun perusteella kielenkäyttäjät kuvittelivat suosituksen muuttamisen olleen pikapäätös, sitä se ei ollut. Norminmuutosta oli harkittu monta kertaa lähes 70 vuoden aikana, mutta vasta vuonna 2014 aika oli päätökselle kypsä. (Hämäläinen 2015.) Riitta Eronen toteaa blogikirjoituksessaan ”Kielitoimisto suosittaa yhä” (2015), että *alkaa tekemään* -rakenteen hyväksyminen ”herätti lähes 1940-luvun kielikiistoihin rinnastettavan kielikeskustelun”. Tämäkin kertoo siitä, että *alkaa tekemään* -rakenteen hyväksyminen oli todella mullistavaa.

Riitta Korhonen ja Sari Maamies puolestaan kirjoittavat blogikirjoituksessaan ”Kieliopillisten vaihtoehtojen välissä – tiukkoja ja väljiä normeja” (2015), että joissain kielen muoto- ja rakennevalinnoissa on vaihtelua. Keväällä 2015 ilmestyi *Kielitoimiston kielioppiopas*, joka neuvoo kieliopillista vaihtelua koskevilla kysymyksillä. Osa yleiskielen normeista on ehdottomia, osa taas vaihtoehtoja sallivia eli väljiä normeja. Kielen vaihtelua kuvataan ympyräkaaviona liikennevalojen väreillä. Yleiskieli muodostaa ympyrän ytimen, kun taas puhekielet ovat ympyrän reuna-alue. Yleis- ja puhekielen väliin jää rajoiltaan määrittelemätön alue, joka sisältää paljon vaihtoehtoisia muotoja ja rakenteita, joita ei voi tiukasti normittaa eikä tyhjentävästi kuvata.

Korhosen ja Maamiehen (2015) mukaan ”kuvion keltaiselle alueelle jää myös sellaisia muotoja tai ilmauksia, jotka jakavat kielenkäyttäjien mielipiteitä: osa pitää niitä yleiskieleen käypinä, osa sopimattomina”. Muun muassa *alkaa tekemään* -rakenne on mielipiteitä jakava rakenne, joka kuuluu yleiskielen rajatapauksiin. Korhosen & Maamiehen (2015) rajatapauksia ovat ne muodot ja rakenteet, jotka kuuluvat yleiskieleen, mutta kirjoittajan on hyvä tietää niiden käyttöön liittyvistä mielipideeroista.

Kielitoimiston kielioppiopas esittää joitakin yleiskielen rajatapauksiksi luokiteltuja normiväljennyksiä. Ne luokitellaan rajatapauksiksi siksi, että osa kielenkäyttäjistä kannattaa tiukasti vanhaa

normia, kun taas osa ei ehkä edes tunne sääntöä tai viitsi noudattaa sitä. Aluksi uusi, vaihtelua salliva käytösääntö saattaa lisätä vaihtelun määrää. Kun muodon vaihtelu lisääntyy, ajan saatossa tunnepitoinen suhtautuminen normiin vähenee. (Korhonen & Maamies 2015.)

Kuten edellä ja myöhemmin ilmenee, normimuutokset aiheuttavat tunnepitoista keskustelua. Korhonen ja Maamies kuitenkin muistuttavat, että ketään ei pakoteta pitämään normiväljennysten mukaisista muodoista ja käyttämään niitä. (Korhonen & Maamies 2015.)

3 A- JA MA-RAKENTEET SEKÄ ALKAA TEHDÄ ~ ALKAA TEKEMÄÄN -VAIHTELU YLEISRADION VERKKOJULKAISUISSA

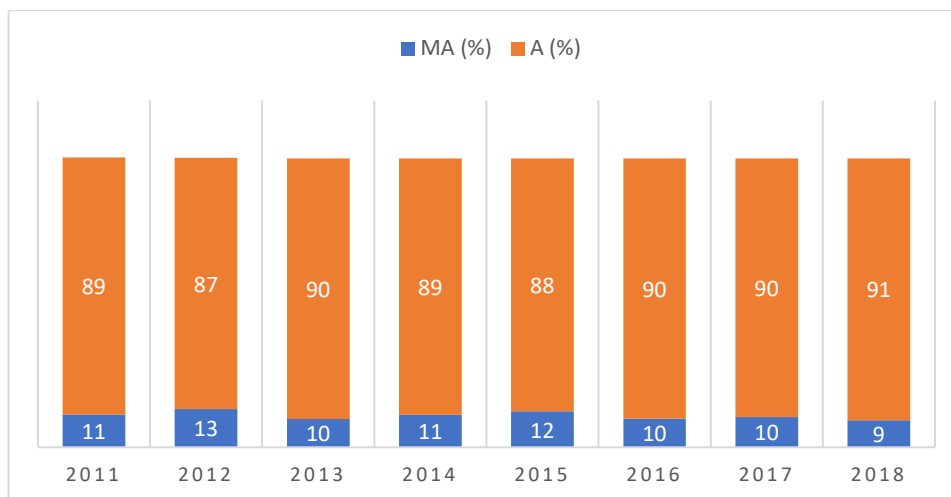
Seuraavassa siirryn analyysiosaan eli tutkin *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioita ja A- ja MA-tapauksia *alkaa*+*[verbi]* -konstruktioissa Yleisradion verkkojulkaisuissa aikavälillä, joka kattaa useamman vuoden sekä ennen norminmuutosta että sen jälkeen. Koska suositus aiheutti edellä kuvattulla tavalla voimakkaita reaktioita kieliyhteisössä, on mielenkiintoista tutkia A- ja MA-tapausten vaihtelua verkkojulkaisuissa ja selvittää, miten norminvapautus on vaikuttanut tapausten välisiin suhteisiin tässä tekstilajissa.

Kokonaiskuvaa selvittääkseni luon katsauksen A- ja MA-konstruktioiden sekä *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioiden kokonaisesiintymäsuhteisiin (luku 3.1). Luvussa 3.2 tarkastelen A- ja MA-tapauksia *alkaa*+*[verbi]* -konstruktioissa. Sen jälkeen siirryn tutkimukseni keskiöön: luvussa 3.3 tarkastelen, missä suhteessa esiintyy nimenomaan *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioita. Tutkin tätä kyseisen verbin sisältämää vaihtelua lähemmin useasta eri näkökulmasta: vaihtelun esiintymistä eri aikamuodoissa sekä leipätekstissä ja sitaateissa. Lopuksi luvussa 3.4 tarkastelen *alkaa*+*[verbi]* -konstruktioiden verbiesiintymiä eli tutkin, miten eri verbit tutkimassani aineistossa esiintyvät A- ja MA-konstruktioissa.

Analyysissa viitataan vuosiin 2011–2014 käyttäen ilmausta *ennen norminvapautusta*, kun taas vuosiin 2015–2018 viitatessani käytän ilmausta *norminvapautuksen jälkeen*. Luokittelen tässä vuoden 2014 ajanjaksoon ennen norminvapautusta, koska vuoden 2014 aineistossa on esimerkkejä ajalta ennen 5.2.2014. Siten oli helpompi tulkita koko vuosi ajanjaksoon ennen norminvapautusta.

3.1 Kokonaiskuva A- ja MA-rakenteiden esiintymäsuhteista vuosina 2011-2018

Seuraavassa tarkastelen kaikkien *alkaa*+*[verbi]* -konstruktioiden (eli -rakenteiden) esiintymiä. Huomio kiinnittyy siis erityisesti kysymykseen siitä, millä tavoin normin vapautuminen (2014) on vaikuttanut variaatioon. Kokonaiskuvan saadakseni laskin A- ja MA-tapausten kokonaisesiintymämäärät suhteessa toisiinsa vuosikohtaisesti ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. Siten on helppo hahmottaa, onko mahdollista muutosta tapahtunut. Laskelmat osoittavat, että ennen norminvapautusta MA-tapauksia suhteessa A-tapauksiin on keskimäärin 13 % ja norminvapautuksen jälkeen 12 % (ks. taulukkoa 2 ja kuviota 1).

Kuvio 1. A- ja MA-infinitiivien esiintymäsuhteet (%) *alkaa+[verbi]* -rakenteissa (kaikki tapaukset).

Taulukko 2. A- ja MA-infinitiivien esiintymämäärät (N) *alkaa+[verbi]* -rakenteissa (aineiston kaikki tapaukset).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MA-infinitiivit	37	42	34	51	57	47	46	43
A-infinitiivit	290	277	314	405	403	428	394	419

Vuosina 2011–2014 määrällisesti MA-tapauksia on 164 ja vuosina 2015–2018 on 193 tapauksia, kuten taulukon 2 yhteen laskettavista luvuista ilmenee. A-tapauksia vuosina 2011–2014 on 1 286 ja vuosina 2015–2018 on 1 644. *Alkaa miettiä*, *alkaa sanoa* -tyypin tapauksia on siis molempina tarkasteltavina ajanjaksoina ylivoimaisesti eniten. Norminvapautuksen jälkeen A-tyypin tapauksia on jopa enemmän kuin ennen norminvapautusta. Vuosittainen vaihtelu (%) käy ilmi kuviosta 1.

Kuten oheisesta kuviosta ja taulukosta nähdään, yksittäisiä vuosia tarkasteltaessa MA-tapauksia esiintyy määrällisesti jokseenkin tasaisesti 34 – 57 esiintymätapausten välillä. Kiinnostava havainto on, että *alkaa miettimään*, *alkaa sanomaan* -tyypin tapauksia on määrällisesti eniten norminvapautusvuonna (2014) sekä sen jälkeisenä vuotena 2015 (taulukko 2). Erot ovat toki pieniä ja voivat johtua myös sattumasta. Joka tapauksessa tarkasteltaessa norminvapautuksen jälkeisiä vuosia huomataan, että MA-tapausten yleistymisen pysähtyy vuoden 2015 jälkeen. Seuraavat esimerkit ovat aineistosta vuosilta 2015 ja 2016.

- (1) Pitää nyt miettiä tarkasti ennen kuin **alan tekemään** mitään sen suhteen. (2015)
- (2) Täällä on niin paljon tavaraa, että täällä **alkaa haluamaan** kaikkea. (2015)
- (3) Kun joku **alkaa tekemään** siitä tällaista bisnesluontoista hommaa, niin en kyllä itse ole millään tavoin siunaamassa tällaista toimintaa, Hursti harmittelee. (2016)
- (4) Jos vaikka Nellimin kylääkin katsotaan, niin ei siellä ole enää niitä nuoria, ja se kyllä **alkaa pikkuhiljaa** niitä kyliä **kuolettamaan**. (2016)

A-tapauksia esiintyy koko aineistossa siis ylivoimaisesti enemmän kuin MA-tapauksia: A-tapauksia on määrällisesti 277 – 405 esiintymätapausta ennen norminvapautusta, kun taas norminvapautuksen jälkeen niitä on 394 – 428 esiintymätapausta vuosittain. A-tapauksia esiintyy eniten vuosina 2014 (405 A-tapausta) ja 2016 (428 A-tapausta). Seuraavat A-tapausten esimerkit esiintyvät norminvapautuksen jälkeen.

- (5) Myös tekstiviestien määrä **alkaa** lähiaikoina **lisääntyä**. (2015)
- (6) Jotkut huonekaluvalmistajat ovat jo **alkaneet tehdä** esimerkiksi yöpöytiä, joiden päällä kännykkä latautuu yön aikana langattomasti. (2016)
- (7) Kolme päivää palvelukseen astumisen jälkeen kerrospukeutumisen salat **alkavat aueta** hänellekin. (2016)

Jos katsotaan aineiston absoluuttisia esiintymämääriä (taulukko 2), sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen A-tapausten esiintyvyydessä havaitaan suurempi vaihtelu: vuosien 2012 (277 A-tapausta) ja 2014 (405 A-tapausta) välillä on 128 tapauksen ero. Kun verrataan MA-tapausten pientä ja suurinta esiintymämäärää (2013: 34 MA-tapausta ja 2014: 51 MA-tapausta), niiden välillä on 17 tapauksen ero. Norminvapautuksen jälkeen taas pienimmän (2017: 394 A-tapausta) ja suurimman A-tapausten (2016: 428 A-tapausta) välillä on 34 tapauksen ero, kun taas vastaavien MA-tapausten välillä on 14 tapauksen ero (2015: 57 MA-tapausta ja 2018: 43 MA-tapausta). Kaikkein kiinnostavinta aineistossa kuitenkin on nimenomaan A- ja MA-tapausten välisten esiintymäsuhteiden vertailu (kuvio 1).

Vuosittaisia eroja tarkasteltaessa on mielenkiintoista, että vuonna 2012 MA-tapauksia on verrattain paljon (taulukko 2), vaikka norminvapautukseen on tuolloin vielä kaksi vuotta aikaa. Vuoden 2015 suhteellisen korkea osuus voidaan selittää norminvapautuksella, mutta suhteellisesti korkeampi esiintyvyys ennen norminmuutosta herättää kiinnostuksen tarkempaan kielitieteelliseen analyysiin: vaikuttaako esimerkiksi konstruktion aikamuoto tai tekstiympäristö (leipäteksti tai sitaatti) MA-tapausten esiintyvyyteen. Seuraavat A-tapausten esimerkit ovat vuodelta 2018, jolloin niitä esiintyy suhteellisesti eniten.

- (8) Sekin on hyvä, että pomoja tarvitaan jatkossa vähemmän ja töitä **aletaan tehdä** entistä ketterämmin. (2018)
- (9) Stora Enson jätevedestä **aletaan tehdä** uusiutuvaa polttoainetta Ruotsissa. (2018)
- (10) Markkinointikikkana Kramer **alkoi myydä** kirjaa neljä päivää etuajassa paikallista aikaa perjantaina puoliltaöin. (2018)
- (11) Esimerkiksi joulukuussa poliisi **alkoi jakaa** varoituksia ratissa oleville naisille, ja tammikuussa poliisi on **alkanut poistaa** naisilta ajolupia ja takavarikoinut näiden ajoneuvoja. (2018)

Vuosina 2011 ja 2014 MA-tapauksia on suhteellisesti yhtä paljon (11 %), vaikka esiintymismäärissä on eroja: vuonna 2011 on 37 MA-tapausta (290 A-tapausta kohden), kun taas vuonna 2014 on 51 MA-tapausta (405 A-tapausta kohden). Seuraavassa on esimerkkejä kyseisiltä vuosilta. Esimerkissä 13 on kaksi *alkaa tekemään* -konstruktiota.

- (12) Silloin **aloin miettimään**, että miksi ei olisi mahdollista tämmöinenkin tilanne ja nyt tosiaan tänä vuonna se on sitten totta, Forss sanoi. (2011)
- (13) Eikö tälle pitäisi jo **alkaa tekemään** jotakin ja muuttamaan järjestelmää vai joko jotain on **allettu tekemään**? (2011)
- (14) En uskalla ulkomuistista **alkaa** hintaa **sanomaan**, mutta ne ovat noin puolitoista kertaa tavallisia valaisinpylväitä kalliimpia. (2014)
- (15) Sen jälkeen alkaa tekninen työ, eli konsultti **alkaa rakentamaan** luonnosta ja ottaa huomioon kaikki olosuhteet, ja on tietysti koko ajan yhteydessä kaupunkisuunnitteluun, toteaa Viskari. (2014)

Kun tarkastellaan aineistoa suhteellisesti suurimman MA-tapausten esiintyvyyvuoden näkökulmasta (kuvio 1), tämä on vuosi 2012 (42 tapausta; 13 %). Kun sitä vertaa muihin vuosiin, määrällisesti MA-tapauksia on toiseksi eniten ja A-tapauksia (277 tapausta) taas vähiten ennen norminvapautusta. Seuraavana vuonna (2013) MA-tapausten suhteellinen osuus on taas pienin ajanjaksolla ennen norminvapautusta (34 tapausta; 10 %). Määrällisesti MA-tapauksia on vähiten ja A-tapauksia toiseksi eniten. Seuraavat esimerkit ovat vuoden 2012 aineistosta.

- (16) Tätä **allettiin tekemään** heti kohta sen jälkeen, Huusko sanoo. (2012)
- (17) Suomessa on vasta 2000-luvulla **allettu tekemään** yhteistyötä biisinkirjoittajien kesken, Mikkola muistuttaa. (2012)
- (18) Olotila oli vain jähmeän tukkoinen turhan pitkään, mutta loppuleiristä **alkoi** jähmeyskin hiukan **sulamaan**. (2012)
- (19) Niistä ajoista olen **alkanut ymmärtämään** tätä kilpailua. (2012)

On mielenkiintoista, ettei norminvapautuksen jälkeen MA-tapausten osuus ole lähtenyt suhteelliseen kasvuun. Vuoden 2015 aineistossa MA-tapausten suhteellinen osuus on suurin (57 MA-tapausta; 12 %). Siinä MA-tapausten absoluuttinen esiintymämäärä on myös suurin, mutta tämän jälkeen näiden tapausten suhteellinen osuus laskee jälleen siten, että vuonna 2016 niiden osuus on 10 % (47 MA-tapausta 428 A-tapausta kohden) ja pysyy samalla tasolla vuonna 2017 (46 MA-tapausta 394 A-tapausta kohden). (Ks. kuviota 1 edellä.) Määrällisesti MA-tapauksia on enemmän kuin ennen norminvapautusta, mutta myös A-tapausten määrä aineistossa on kyseisenä aikana suurempi. Seuraavassa on vuoden 2015 esimerkkejä:

- (20) Jos **alamme tekemään** päätöksiä tuomariraportin ulkopuolisten seikkojen pohjalta, asiat menevät todella monimutkaisiksi, kritisoi futisliiton asettamaa rangaistusta tuoreeltaan Chilen valmentaja Jorge Sampaoli. (2015)
- (21) Tämä on monen asian summa ja oikeastaan tää suma lähtee purkautumaan siinä vaiheessa kun Suomen vienti **alkaa vetämään** ja luottamus palaa kuluttajiin. (2015)
- (22) Entistä enemmän nuoret on **alkaneet pidättäytymään** alkoholista kokonaan, mutta toisaalta tuolla näkee sellaisia keski-ikäisiä ja vanhempia ihmisiä ihan tillintallin pyörimässä pitkin katuja. (2015)

Vuonna 2018 MA-tapausten osuus on tarkastelujakson kaikkein alhaisin (43 tapausta; 9 %). MA-tapausten esiintymämääräkin on pieni, kun taas A-tapausten absoluuttinen esiintymämäärä (419 tapausta) on toiseksi suurin norminvapautuksen jälkeen. Absoluuttiset esiintymämäärät ovat luonnollisesti sattumanvaraisia vuodesta toiseen, mutta kaiken kaikkiaan ei siis A- ja MA-tapausten välisten esiintymäsuhteiden perusteella näytä siltä, että norminvapautuksen jälkeen MA-tapaukset olisivat tässä mediassa tarkastellun aineiston perusteella yleistyneet, vaan päinvastoin näyttää siltä, että

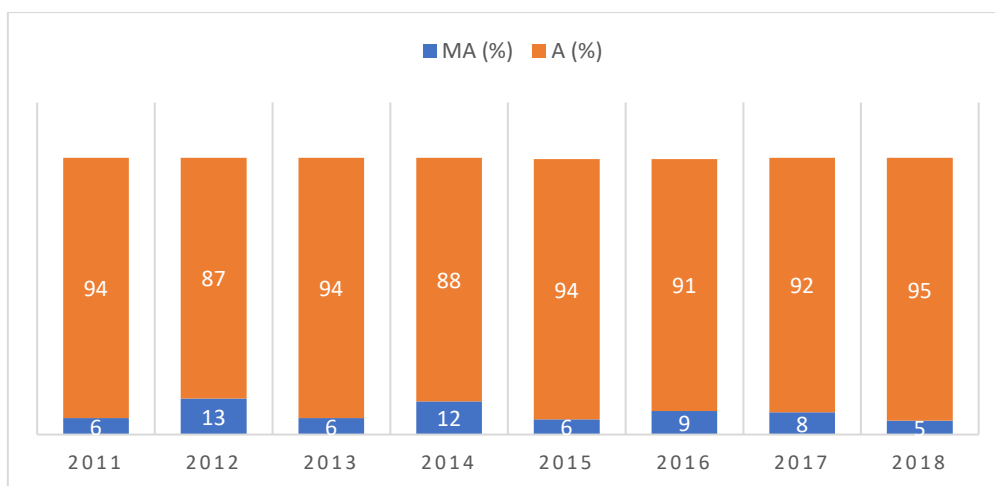
norminvapautuksen jälkeen Yleisradio on tiukentanut linjaansa vanhan normin suuntaan. Vuosina 2016–2018 A-tapauksia on suhteellisesti eniten (90 – 91 %) muihin vuosiin verrattuna. Seuraavassa on esimerkkejä niiltä vuosilta.

- (23) Jotkut huonekaluvalmistajat ovat jo **alkaneet tehdä** esimerkiksi yöpöytiä, joiden päällä kännykkä latautuu yön aikana langattomasti. (2016)
- (24) Kuusikymppisenä naisten huollettavana oleminen riitti ja hän **alkoi kehittää** ruoanlaittotaitojaan, joihin sisältyi nipin napin perunoiden keittäminen. (2016)
- (25) Meitä oli viisi suomenruotsalaista naista ja apunamme graafikko, kun **aloimme tehdä** Facebook-sivua keskiviikkona aamupäivällä. (2017)
- (26) Ja kun kerrotaan, että tämä hänen albuminsa edustaa jotakin jota kutsutaan käsitteellä ”contemporary classical music”, sitä **alkaa ajatella** aivan tietynlaista musiikkia, tietynlaista ilmaisua. (2018)

3.2 Muut kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -rakenteet

Edellä todettiin, että norminvapautus ei ole juurikaan vaikuttanut siihen, missä määrin A- ja MA-konstruktioita esiintyy tässä tutkimuksessa mediakorpuksessa, kun mukaan luetaan kaikki *alkaa*+*[verbi]*-konstruktiot (*alkaa miettimään, alkaa sanomaan* -tapaukset). Seuraavassa luvussa 3.3 tarkastelen aineiston esiintymiä erikseen *alkaa tehdä/alkaa tekemään* -konstruktioiden osalta, mutta ensiksi luon tässä luvussa katsauksen kaikkiin muihin paitsi niihin.

Kuten edellä, kokonaiskuvaa kartoittaakseni laskin konstruktioiden A- ja MA-tapausten kokonaisesiintymämäärät suhteessa toisiinsa ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. Kokonaistulokset näkyvät kuvioista 2 ja taulukosta 3.

Kuvio 2. A- ja MA-infinitiivien esiintymäsuhteet (%) muissa kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -rakenteissa.

Taulukko 3. A- ja MA-infinitiivien esiintymäsuhteet (N) muissa kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -rakenteissa.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MA-infinitiivit	12	26	12	24	10	17	16	10
A-infinitiivit	188	174	188	176	190	183	184	190

Vuosina 2011–2014 MA-tapausten osuus on 10 % (74 MA tapausta 726 A-tapausta kohden), kun taas vuosina 2015–2018 se on 7 % (54 MA-tapausta 746 A-tapausta kohden). Kaikkien *alkaa*+*[verbi]* -konstruktioiden kohdalla on vain 1 prosenttiyksikön ero ennen norminvapautusta (ks. lukua 3.1 edellä), kun taas pelkästään muiden kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden kohdalla on 3 prosenttiyksikön ero. (Ks. kuviota 2 sekä taulukkoa 3.) Todennäköisyys, että kyse on sattumasta, lienee suuri. Joka tapauksessa molempien laskelmien kohdalla havaitaan pientä muutosta MA-tapausten vähenemisen suuntaan norminvapautuksen myötä, mutta muiden kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden kohdalla tendenssi on aavistuksen suurempi. Seuraavassa on satunnaisesti valittuja esimerkkejä tarkastellun ajanjakson alusta ja lopusta.

- (27) Nostetaan ihmiset salipenkeistä ylös, sitä kautta he **alkavat** omalla kropalla **toimimaan** tehokkaammin, sanoo Heimonen. (2011)
- (28) Pariskunnan miespuolinen, noin 60-vuotias mies **alkoi haastamaan** riitaa ja nappasi asunnosta jauhusammuttimen. (2014)
- (29) En **ala** arvosoja **antamaan**, mutta kahteen ensimmäiseen peliin olen tyytyväinen. (2015)
- (30) Keskusteluja on ollut paljon eri yritysten kanssa, ja kun pian **alkaa olemaan** välineitä palvelun toteuttamiseen, uusia mahdollisuuksia avautuu Suomen sisäisissä kuljetuksissa, vakuuttaa Hakavuori. (2018)

Edellisessä luvussa tarkastelin A- ja MA-tapausten esiintymämääriä laskien pienimmän ja suurimman esiintymämäärän eron ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. Kun tarkastellaan pelkästään muita kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioita eli *alkaa miettimään*, *alkaa sanomaan* -tyypisiä eli muita verbejä sisältäviä tapauksia, huomataan, että niiden esiintymämäärien välillä on pienempi ero mitattuna koko aineistosta (luku 3.1). Ennen norminvapautusta MA-tapauksia esiintyy absoluuttisesti mitattuna eniten vuonna 2012 (26 tapausta 174 A-tapausta kohden) ja vähiten vuosina 2011 ja 2013 (12 tapausta 188 A-tapausta kohden). Niiden välillä on 14 tapauksen ero. (Ks. taulukko 3.) Norminvapautuksen jälkeen MA-tapausten pienimmän (2018; 10 tapausta) ja suurimman (2016; 17 tapausta) esiintymämäärän välillä on 7 tapausten ero. A-tapausten kohdalla erot ovat samat. Seuraavassa on A-tapausten esimerkkejä norminvapautuksen jälkeen.

- (31) Hallitus miettii, täytyykö Suomen **alkaa käyttää** vaalitapaa, jonka nimi on listavaali. (2016)
- (32) Kun elohopea **alkaa painua** reilusti miinukselle, tulee monilla mieleen elävän tulen ihana lämpö. (2016)
- (33) Hän on **alkanut tulla** suomalaisille tutuksi Ylellä alkaneessa Naissotilaat-nimisessä tv-ohjelmasarjassa. (2018)

(34) Venäjä **alkoi** järjestelmällisesti **vaikuttaa** Slovakian sisäiseen tilanteeseen jo vuoden 2007 tienoilla. (2018)

Kun verrataan muiden kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden A- ja MA-tapausten suhteita kaikkiin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktiioihin, A- ja MA-tapausten suhteellisissa osuuksissa on enemmän vaihtelua. Vuosi 2012 on poikkeus, koska silloin suhteelliset osuudet ovat samat (MA-tapauksia 13 %). Esimerkiksi kaikkien konstruktioiden kohdalla vuosina 2011 ja 2013 MA-tapauksia on 11 %, kun taas samoina vuosina muiden kuin *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden MA-tapauksia on 6 % (ks. kuvio 2). Norminvapautuksen jälkeen vuosina 2016 ja 2017 kaikkien konstruktioiden MA-tapauksia on 10 %, kun samoina vuosina taas tämän luvun konstruktioiden MA-tapausten osuudet ovat 9 – 8 %. Vuonna 2018 kaikkien konstruktioiden MA-tapauksia on 9 %, kun taas vastaavien konstruktioiden MA-tapauksia on 5 %. Tässä nähdään, että vastaavien konstruktioiden MA-tapauksia on suhteellisesti vähemmän.

Kun tarkastellaan vastaavien konstruktioiden (*alkaa miettimään, alkaa sanomaan* -tyyppien) vuoden 2012 ja 2014 MA-tapausten esiintymämääriä ja suhteellisia osuuksia, huomataan, että niiden välillä on vain pieni ero: vuonna 2012 on MA-tapauksia 13 % (26 MA-tapausta 174 A-tapausta kohden) ja vuonna 2014 on MA-tapauksia 12 % (24 MA-tapausta 176 A-tapausta kohden). Vuosina 2011 ja 2013 MA-tapauksilla on sama esiintymämäärä (12 MA-tapausta 188 A-tapausta kohden) sekä suhteellinen osuus (6 %). Seuraavassa on esimerkkejä vuosilta 2012 ja 2014.

(35) Syitä oletettua hieman huonompaan menestykseen en **ala spekuloidaan**, sillä ajattelin hiihtää loppukauden oikeasti kovaa. (2012)

(36) Illalla **alkoi** jo jetlagi **helpottamaan**. (2012)

(37) Nyt **alamme treenaamaan** kovaa, niin saadaan peli kulkemaan, pohti Teemu Varis. (2014)

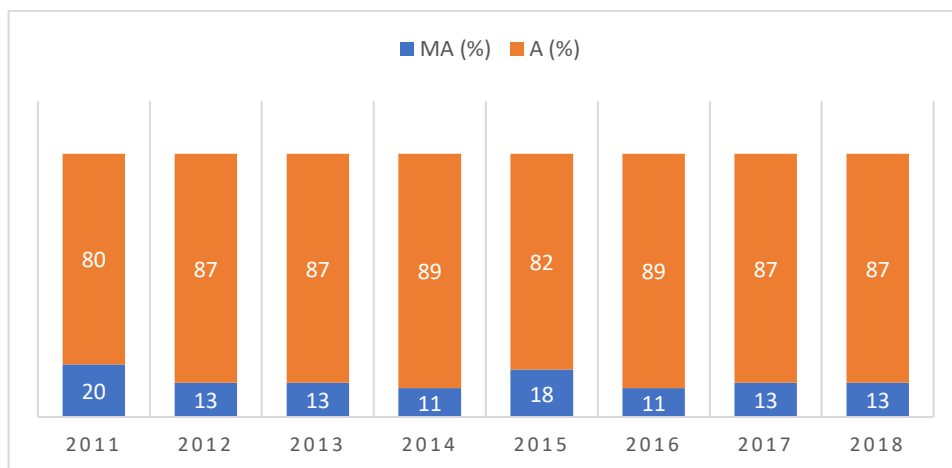
(38) Kosteus on toisaalta osasyynä paloon, sillä kosteana hakekasa voi **alkaa** ikään kuin **käymään**, jos sitä ei ole kuormattu riittävän tiiviiksi. (2014)

On mielenkiintoista, että norminvapautuksen jälkeen vuonna 2015 MA-tapausten suhteellinen osuus laskee edelliseen vuoteen nähden puoleen (10 MA-tapausta; 6 %). Vuoteen 2016 mentäessä MA-tapausten osuus aineistossa nousee jälleen 3 prosenttiyksikköä (17 MA-tapausta; 9 %), mutta ero ei siis ole kovin suuri. Tämän jälkeen vuosina 2017 ja 2018 MA-tapausten suhteelliset osuudet laskee jälleen niin, että vuonna 2018 niiden osuus on kaikkein alhaisin (10 MA-tapausta; 5 %). Vastaavasti A-tapausten esiintymämäärät ja -osuudet nousevat vuodesta 2016 lähtien niin että vuonna 2018 suhteellinen osuus on kaikkein suurin (190 tapausta; 95 %).

3.3 Alkaa tehdä vs. alkaa tekemään

Seuraavassa tarkastelen A- ja MA-infinitiivien esiintymäsuhteita ikonisessa rakenteessaan *alkaa tehdä vs. alkaa tekemään*. On kiinnostavaa nähdä, missä määrin esiintymäsuhteet mahdollisesti poikkeavat muista vastaavista rakenteista etenkin sen jälkeen, kun norminvapautumisen yhteydessä vuonna 2014 alettiin puhua tästä normista juuri kyseisen konstruktion avulla. Nämä tarkastelunäkökulmat teen sen selvittämiseksi, missä määrin tuo edellä mainittu, normikeskusteluissa usein esiintyvä konstruktio käyttäytyy variaation kokonaistilanteessa mahdollisesti eri tavalla kuin kaikki muut vastaavat tapaukset.

Kuten edellä tehtyjen laskelmienkin kohdalla, laskin myös tässä A- ja MA-tapausten kokonais-esiintymämäärän ja -suhdeluvun vuosittain siten, että kehitystä on helppoa tarkastella ennen norminvapautusta ja sen jälkeen (ks. kuviota 3 ja taulukkoa 4).

Kuvio 3. A- ja MA-infinitiivien esiintymäsuhteet (%) *alkaa tehdä-alkaa tekemään* -rakenteissa.

Taulukko 4. A- ja MA-infinitiivien esiintymämäärät (N) *alkaa tehdä-alkaa tekemään* -rakenteissa.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MA-infinitiivit	25	16	22	27	46	30	30	33
A-infinitiivit	102	104	146	229	212	245	210	229

Kuten konstruktioiden kokonaisvaltaisen variaatiotarkastelun kohdalla (luku 3.1), myös pelkästään *alkaa tehdä-alkaa tekemään* -konstruktiioihin rajautuen suuntaviivat ovat aineistossa laajennetun normin näkökulmasta latteat. MA-tapausten osuudet ovat samat (13 %) molempina ajanjaksoina, vaikkakin määrällisesti esiintymätapausten välillä ero on suuri: vuosina 2011–2014 on 90 MA-tapausta (670 A-tapausta kohden) ja vuosina 2015–2018 on 139 MA-tapausta (1035 A-tapausta

kohden). Seuraavat esimerkkipoiminnat ovat peräisin molempien ajanjaksojen alusta ja lopusta sekä norminvapautusvuodelta.

(39) Se on ensihätään ennen kuin **alan tekemään** ruokaa. (2011)

(40) Mekin nautimme ja huomenna **alamme tekemään** töitä loppuottelua varten, Romero sanoi pelin jälkeen suunnaten kehotuksensa argentiinalaisfaneille. (2014)

(41) Jos otan koiranpennun ja tiputat sen laiturilta veteen, niin kyllä se **alkaa tekemään** jotain. (2015)

(42) 15-vuotiaana **aloin tekemään** biittejä ja sitä kautta löysin edelleen biisien kirjoittamisen pariin. (2018)

Kun tarkastellaan A- ja MA-tapausten esiintymämääriä yksittäisinä vuosina, MA-tapausten vaihtelu pienimmän ja suurimman esiintymämäärän välillä on pienempää ennen norminvapautusta: vuonna 2012 aineistoon on osunut 16 MA-tapausta ja vuonna 2014 27 MA-tapausta (11 absoluuttisen esiintymän ero). Norminvapautuksen jälkeen pienimmän (2016/2017: 30 MA-tapausta) ja suurimman (2015: 46 MA-tapausta) esiintymämäärän välillä on 16 tapauksen ero. A-tapauksilla vaihtelu on päinvastaista kuin MA-tapauksilla, koska ennen norminvapautusta pienimmän (2011: 102 A-tapausta) ja suurimman (2014: 229 A-tapausta) esiintymämäärän välillä on 127 tapauksen ero. Norminvapautuksen jälkeen vastaava ero on 35 tapausta (2016: 245 A-tapausta ja 2017: 210 A-tapausta) eli A-tapausten vaihtelu pienenee. Olennaisinta kuitenkin on kehitys kokonaiskuvassa eli se, mitä prosenttiosuudet kertovat: norminvapautuksen jälkeen on pieni piikki MA-tapausten suhteellisissa osuuksissa (18 %), mutta tilanne tasaantuu tämän jälkeen jokseenkin norminvapautusta edeltävälle tasolle (ks. kuviota 3).

Kun tarkastellaan *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden MA-tapausten suhteellista esiintymistä, huomataan, että tarkastellulla ajanjaksolla vuonna 2011 MA-tapauksia on kaikkein eniten (25 tapausta; 20 %). Määrällisesti MA-tapauksia on silloin toiseksi eniten ennen norminvapautusta (ks. taulukko 4) ja vastaavasti A-tapauksia on vähiten (102 tapausta). On kiinnostavaa, että MA-tapausten esiintyvyys on aineistossa suurin aikana, jolloin norminmuutosta ei vielä ollut tehty. Tämä on yksi syy perehtyä tarkemmin lingvistisiin yksityiskohtiin tulosten taustalla. Seuraavat esimerkit ovat vuodelta 2011.

(43) Miehiin on saatava iskostettua, että he **alkavat tekemään** töitä. (2011)

(44) Kun **aletaan tekemään** taidetta, kaikki on menetetty, elokuva on tarina eikä taide, totesi Kaurismäki Venetsian elokuvajuhlilla vuonna 1990 kuvatussa haastattelussa. (2011)

(45) Nyt pitää **alkaa tekemään** jotain sitten niittenkin eteen. (2011)

Vuosina 2012 ja 2013 MA-tapauksia on suhteellisesti saman verran (13 %). Vuonna 2012 MA-tapauksia on osunut aineistoon 16 tapausta (104 A-tapausta) ja vuonna 2013 on 22 tapausta (146 A-tapausta). Vuonna 2014 MA-tapausten osuus laskee 11 %:iin (27 MA-tapausta 229 A-tapausta kohden). Tämä esiintymämäärä on vuoden 2016 (30 MA-tapausta 245 A-tapausta kohden) rinnalla koko tarkastelujakson pienin. Vuonna 2014 A-tapauksia (229 tapausta) on kaksi kertaa enemmän kuin

vuonna 2011.

- (46) Aloituskynnys oli kaikista korkein ja kun päätös saatiin, että **aletaan tekemään**, niin sitten saatiin ELY-keskukselta apuja ja neuvoja ja saatiin suunnittelija. (2012)
- (47) Taloliittymiä **aletaan tekemään** runkolinjaan rahoituksesta riippuen ensi kesänä. (2012)
- (48) Löydön jälkeen voidaan **alkaa tekemään** meripelastustyötä ja jos sen jälkeen ilmaantuu vaikka vakuutusyhtiöstä joku sanomaan, että tämä kuuluukin heille, niin se on ihan ok, mutta he joutuvat silloin maksamaan kustannukset, jotka siitä aiheutuvat. (2013)
- (49) Neljän viikon päästä voi **alkaa tekemään** kovempaa treeniä. (2013)

Toiseksi eniten MA-tapauksia esiintyy vuonna 2015, jolloin niitä on 18 % (46 MA-tapausta 212 A-tapausta kohden). Silloin niitä esiintyy myös määrällisesti eniten (kuvio 3), kun verrataan kaikkiin tarkastelujakson vuosiin. MA-tapausten suhteellinen osuus on vuonna 2015 kaikkein suurin norminvapautumisen jälkeen, mutta 2 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2011.

- (50) Silloin 2000-luvun alussa pelotti vähän, että meneekö rakkaasta harrastuksesta maku, kun sitä **alkaa tekemään** työkseen – mutta ei, niin ei onneksi käynyt. (2015)
- (51) Tulee jonkinlainen oivallus siitä, että asioita ei ala tapahtumaan, vaan itse **alkaa tekemään** asioita. (2015)
- (52) Molemmat tulevat opiskelijat ovat jo suunnitelleet valmiiksi, mitä haluavat **alkaa tekemään** vuoden pituisen koulutuksen jälkeen. (2015)

Seuraavassa on A-tapausten esimerkkejä vuosilta 2015 ja 2016, jolloin niitä esiintyy suhteellisesti eniten. Vuonna 2016 A-tapauksia esiintyy määrällisestikin eniten.

- (53) **Aloin tehdä** satulan päällystyksiä, sivulaukkuja ja ommella liivejä. (2015)
- (54) Kun sää lauhtuu, lumi tiivistyy ja **alkaa tehdä** enemmän tepposia. (2015)
- (55) Lapset pitää siis ottaa lomalla huomioon eli siksi myös me olemme **alkaneet tehdä** kompromisseja. (2016)
- (56) Tanska on ilmoittanut, että se **alkaa tehdä** rajatarkastuksia Saksan rajalla. (2016)

On yllättävää ja kiinnostavaa, että MA-konstruktoiden esiintyvyys kulkee päinvastaiseen suuntaan kuin mitä norminvapautuksen myötä olisi saattanut kuvitella. Kun tarkastellaan näitä yksityiskohtaisia lukuja, on kuitenkin pidettävä mielessä, että vuosittaiset erot ovat hyvin pieniä kokonaiskuvan kannalta. Vuoden 2014 tilapäinen nousu voidaan tulkita niin, että kielenkäyttäjät ovat ottaneet orastavalla innolla uuden normin vastaan. Toisaalta norminmuutos on ollut puheenaiheena niin, että Yleisradion verkkotekstien laatijat ovat joko tiedostaen tai tiedostamattaan ensi alkuun kurottautuneet kohti uutta MA-konstruktion sallivaa normia. Vuoden 2012 korkea esiintyvyys ihmetyttää, koska silloin vanha normi oli voimassa. Norminvapautuksen jälkeisen vuoden 2015 jälkeen MA-tapausten osuus puolestaan odotuksenvastaisesti laskee hetkellisesti, mutta vuosina 2017 ja 2018 niiden osuus nousee jälleen. Yksityiskohtaiset erot eri vuosien esiintymäsuhteissa kannustavatkin tarkempaan tutkimukseen. Seuraavaksi siirrynkään käsittelemään rajatusti tarkemmin, millaisia laadullisia eroja eri vuosien esiintymäsuhteiden taakse kätkeytyy. On kiinnostavaa selvittää, missä määrin MA-tapausten korkea esiintyvyys johtuu sattumasta tai mahdollisesti leksikaalisista tai muista

lingvistikistä syistä.

3.3.1 *Alkaa tehdä~alkaa tekemään* -vaihtelu eri tempuksissa

Seuraavaksi on siis aiheellista paneutua aineistoon vielä tarkemmin sen tarkistamiseksi, paljastaako aineiston yksityiskohtaisempi tutkiminen lingvistisiä syitä edellä kuvatulle, epäodotuksenmukaiselle kehitykselle aikajaksolla 2011–2018. Keskityn rajaussyistä yksityiskohtaisemmassa analyysissä pelkästään *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioihin, koska se on ylivoimaisesti yleisin aineiston kaikista yksittäisistä A/MA-konstruktioista ja koska tätä voidaan pitää normin ikonisena, eräänlaisena stereotyyppisenä ilmentymänä. Aluksi tarkastelen *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktioiden vaihtelua eri aikamuodoissa.

Herlin (2012) on ulottanut *alkaa tekemään* -rakennetta koskevassa tutkimuksessaan sen esiintymien tarkastelun perusaikamuotojen ohella myös konditionaaliin ja muihin infinitiiveihin (Herlin 2012: 152). Niinpä tein samalla tavalla eli luokittelin *alkaa*-verbin myös konditionaaleihin eli ”muihin aikamuotoihin” (*alkaisi tehdä, olisi alkanut tehdä*), jotka sisältävät niin preesensin kuin perfektin. Seuraavat esimerkit ovat aineistostani:

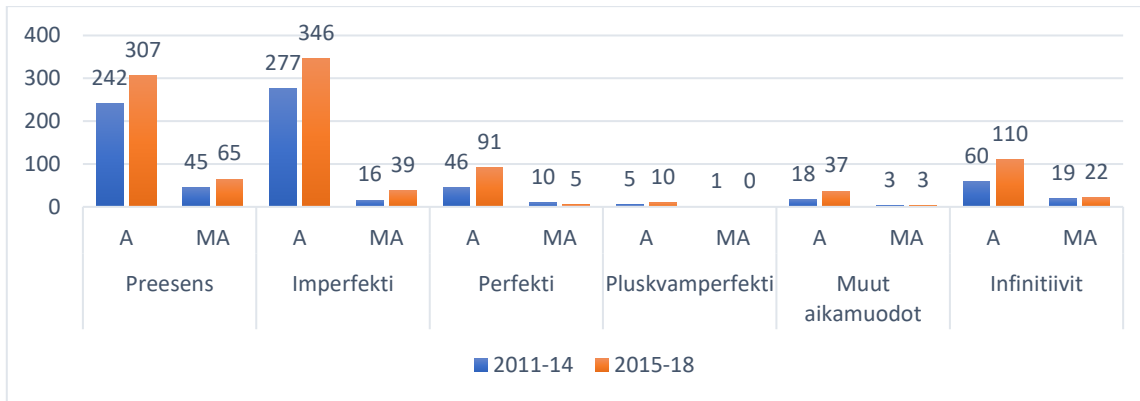
(57) Ei ole itsellä tietoa, mitä **alkaisi tekemään**. (2016)

(58) Gettomasaa ei olisi ilman Ruubenia, eikä Ruuben **olis** välttämättä **alkanut tekemään** rap-biittejä ilman mua. (2016)

Luokalla ”infinitiivit” tarkoitan niitä tapauksia, joissa *alkaa*-verbi on modaaliverbien infinitiivi. Tähän luokkaan kuuluvat myös ne tapaukset, joissa *alkaa*-verbi infinitiivinä määrittää substantiivia. Vaikka aluksi epäröin Herlinin (2012) luokittelua, pohdin, vaikuttaako pidempi verbilauseke mahdollisesti MA-tapausten esiintyvyyteen. Seuraava esimerkki on aineistostani:

(59) Ohessa tuli vahva viesti siitä, kuinka pelaajan olisi **aika alkaa tehdä** kaukalon ulkopuolella oikeita valintoja. (2017)

Aloitan A- ja MA-tapausten aikamuotojen tarkastelun kokonaiskuvalla (kuvio 4). Kuviosta ilmenee A- ja MA-tapausten kokonaisesiintymämäärät ennen norminvapautusta (2011–2014) sekä sen jälkeen (2015–2018), jotta saadaan käsitys siitä, missä aikamuodossa mahdollista muutosta on tapahtunut.

Kuvio 4. A- ja MA-infinitiivien kokonaisesiintymämäärät eri aikamuodoissa vuosina 2011–2014 ja 2015–2018 *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -rakenteissa.

Kun tarkastellaan kuviota 4, ylivoimaisesti eniten tässä tutkittua rakennetta esiintyy preesensissä ja imperfektissä. Kuvio myös näyttää, että A- ja MA-tapausten esiintymäsuhteet ovat jokseenkin samat kaikissa eri aikamuodoissa. Aikamuotojen vaihtelu A/MA-rakenteessa ei siis näyttäisi selittävän aiemmin todettuja vaihteluita aineistossa.

Kun tarkastellaan A-tapausten kokonaisesiintymämääriä, niiden absoluuttiset esiintymämäärät kasvavat tarkastellulla ajanjaksolla kaikissa aikamuodoissa (kuvio 4). Määrällisesti suurin ero ennen norminvapautusta ja sen jälkeen on imperfektissä: vuosina 2011–2014 esiintyy 277 tapausta ja vuosina 2015–2018 yhteensä 346 A-tapausta. Suhteellisesti tarkasteltuna niiden välillä on 5 prosenttiyksikön ero (mitä ei taulukosta näe). Suurin suhteellinen muutos tapahtuu pluskvamperfektissä, jossa A-tapausten osuus lisääntyy 17 prosenttiyksikköä, mutta kuten kuviosta huomataan, esiintymämäärät ovat niin pieniä, että prosenttiosuudelle ei voi asettaa suurta painoarvoa. Seuraavassa on esimerkkejä aikamuotoryhmistä, joissa A-tapauksia esiintyy määrällisesti eniten.

(60) Esikoulussa opetellaan ja valmistaudutaan kouluun ja **aletaan tehdä** vaikeampia tehtäviä. (2015)

(61) Kaveri pääsi peliin mukaan ja me **aloimme tehdä** asioita, mitkä eivät ole meille tyypillisiä. (2015)

(62) Luin niitä enemmän ennen kuin itse **aloin tehdä** niitä päivittäisduunina. (2017)

Kun tarkastellaan MA-tapausten kokonaisesiintymämääriä ja -suhdeosuuksia, suurin muutos ennen norminvapautusta ja sen jälkeen on myös imperfektissä, jossa kasvua on suhteellisesti tarkasteltuna 5 prosenttiyksikköä (kuvio 4). Toiseksi suurin muutos on perfektissä, mutta toisin kuin imperfektissä, norminvapautuksen jälkeen MA-tapausten esiintyvyys vähentyy 13 prosenttiyksikköä. Preesensissä taas MA-tapausten suhteellinen osuus kasvaa yhden prosenttiyksikön. Seuraavat kaksi ovat esimerkkejä imperfektin MA-tapauksista norminvapautuksen jälkeen.

(63) **Aloimme tekemään** sellaisia asioita, jotka eivät kuulu meidän juttuun, puhisi Lukka. (2015)

(64) “Saaran” mukaan rahojen vaihtaminen pienempiin alkoi vuonna 2004, kun hän **alkoi tekemään** prosituidun hommia. (2016)

Kun tarkastellaan MA-tapausten esiintyvyyttä yksittäisinä vuosina, kokonaiskuvassa voidaan havaita enemmän vaihtelua. Taulukko 5 esittää esiintymäsuhteet vuosittain absoluuttisina lukuina ja taulukko 6 prosentteina.

Taulukko 5. A- ja MA-tapausten esiintymämäärät (N) eri aikamuodoissa 2011–2018.

	Preesens (N)		Imperfekti (N)		Perfekti (N)		Pluskvamperfekti (N)		Muut aikamuodot (N)		Infinitiivit (N)	
	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA
2011	40	11	40	2	10	2	3	1	2	0	6	10
2012	54	8	37	4	8	3	1	0	2	1	22	2
2013	54	6	47	7	8	3	0	0	5	0	31	7
2014	95	20	103	3	20	2	1	0	9	2	1	0
2015	72	18	70	15	28	2	2	0	9	0	35	8
2016	94	13	86	10	23	0	2	0	11	2	29	5
2017	58	20	99	6	19	0	5	0	11	0	20	4
2018	83	14	92	8	21	3	1	0	6	1	26	5

Taulukko 6. A- ja MA-tapausten esiintymäsuhteet (%) aikamuodoissa vuosina 2011–2018.

	Preesens (%)		Imperfekti (%)		Perfekti (%)		Pluskvamperfekti (%)		Muut aikamuodot (%)		Infinitiivit (%)	
	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA
2011	78	22	95	5	83	17	75	25	100	0	38	62
2012	87	13	90	10	73	27	100	0	67	33	92	8
2013	90	10	87	13	73	27	0	0	100	0	82	18
2014	83	17	97	3	91	9	100	0	82	18	100	0
2015	80	20	82	18	93	7	100	0	100	0	81	19
2016	88	12	90	10	100	0	100	0	85	15	85	15
2017	74	26	94	6	100	0	100	0	100	0	83	17
2018	86	14	92	8	88	12	100	0	86	14	84	16

Taulukosta 5 nähdään yksityiskohtaisempi erittely siitä, miten MA-tapauksia esiintyy määrällisesti eniten preesensissä ja imperfektissä. Suhteellisesti tarkasteltaessa taas MA-tapauksia esiintyy eniten preesensissä ja perfektissä, koska niiden suhteelliset osuudet käyvät yli 25 %:ssa (taulukko 6). Preesensissä MA-tapauksia esiintyy kaikkina vuosina, kun taas perfektissä vuosina 2016 ja 2017 ei esiinny ollenkaan MA-tapauksia. Imperfektissä taas suurin osuus on 15 %. MA-tapauksilla suurin suhteellinen esiintyvyys on myös infinitiiveissä, joka on ainoa luokka, jossa MA-infinitiivejä esiintyy suhteellisesti eniten yhtenä vuonna (sen tyyppiset tapaukset kuin *täytyy alkaa tekemään*, *voidaan alkaa tekemään*). Perfektin tavoin infinitiiveissä on ylipäättään vähän esiintymiä, joten pienikin MA-tapausten määrä A-tapausta kohden nostattaa suhteellisen osuuden korkeaksi. Seuraavassa käsittelen aikamuotoja niin että tarkastelen ensin niitä aikamuotoja (preesens, perfekti, infinitiivit), joissa MA-tapausten suhteellinen esiintyvyys on korkea. Sen jälkeen siirryn aikamuotoihin (imperfekti, pluskvamperfekti, muut aikamuodot), joissa MA-tapausten suhteellinen osuus on pieni.

Ennen norminvapautusta preesensissä esiintyy määrällisesti 6 – 20 MA-tapausta, kun taas A-tapauksia on 40 – 95 (taulukko 5). Suhteellisesti tarkasteltuna taas MA-tapauksia esiintyy 10 – 22 % (taulukko 6), joista eniten niitä esiintyy vuonna 2011 (11 tapausta; 22 %). MA-tapausten suhteellinen esiintyvyys on toiseksi korkein (20 tapausta; 17 %) vuonna 2014. Vaikka vuosia 2011 ja 2014 katsottaessa MA-tapausten osuudet ovat suurimmat, vuonna 2013 niiden osuus on vain 10 %. Vuoden 2013 pienen MA-tapausten osuuden selittää se, että määrällisesti MA-tapauksia on 6 ja A-tapauksia 54. MA-tapausten esiintymämäärä on pienin muihin vuosiin verrattuna.

- (65) Tämän kesän yritys on kyllä mahtava tilaisuus nähdä, ennen kuin **alkaa tekemään** isoja sijoituksia, että kannattaako tällainen. (2011)
 (66) Miehiin on saatava iskostettua, että he **alkavat tekemään** töitä! (2011)
 (67) Mutta varsinkin jos Teivaaseen **aletaan tekemään** hotellia, niin uskoisin, että kaikille riittää asiakaita, laivuri miettii. (2011)

Norminvapautuksen jälkeen preesensissä A- ja MA-tapausten esiintymämäärät kasvavat, koska MA-tapauksia on 13 – 20 ja A-tapauksia 58 – 94. Tämä vaikuttaa myös suhteellisiin osuuksiin niin että MA-tapauksia on 12 – 26 % ja A-tapauksia 74 – 88 %. Molempien suhteelliset osuudet ovat suuremmat kuin ennen norminvapautusta. MA-tapausten osuus nousee 3 prosenttiyksiköllä vuoteen 2015 mentäessä (18 tapausta; 20 %) kuin mitä se on vuonna 2014. Sen jälkeen MA-tapausten osuus vaihtelee jopa 12 prosenttiyksiköllä niin että vuonna 2017 niitä on 26 % (20 tapausta), kun taas vuonna 2018 osuus on 14 % (14 tapausta).

On mielenkiintoista verrata preesensin MA-tapausten suhteita ennen ja jälkeen norminvapautuksen. Ennen norminvapautusta, vuonna 2011 preesensissä MA-tapausten esiintyvyys on korkein (22 %), kun taas vuoden 2017 preesensissä MA-tapausten esiintyvyys on 4 prosenttiyksikköä suurempi (26 %). Määrällisesti MA-tapausten välillä on kuitenkin vain 9 tapauksen ero niinä vuosina, mikä on normaalia aineistossa esiintyvää vaihtelua. MA-tapauksia esiintyy taas vähiten preesensissä vuonna 2013 (10 %), kun taas vuonna 2016 niitä esiintyy eniten (12 %). Seuraavat MA-tapausten esimerkit esiintyvät norminvapautuksen jälkeen.

- (68) Onneksi ihmiset yleensä kutsuvat paikalle sähköasentajan, mutta aina toisinaan löytyy niitä rohkeita, jotka **alkavat tekemään** korjauksia omin päin. (2015)
 (69) Huonot laitteet pakottavat keksimään luovia ratkaisuja – sen kun **alat tekemään**. (2017)
 (70) Käytännössä niitä saadaan, kun vain **aletaan tekemään** asioita, jotka koetaan merkityksellisiksi. (2017)

Määrällisesti perfektissä on vähän A- ja MA-tapauksia, koska niitä on ennen norminvapautusta vain 2 – 3 tapausta (A-tapauksia 8 – 20). Perfektissä MA-tapauksia esiintyy suhteellisesti yhtä paljon eli 27 % vuosina 2012 ja 2013. Myös määrällisesti niitä on yhtä paljon (3 MA-tapausta 8 A-tapausta kohden). Vuonna 2014 MA-tapausten osuus putoaa 9 %:iin, koska A-tapausten esiintymämäärä kasvaa yli kaksinkertaiseksi kuin mitä se on edellisenä vuotena (2 MA-tapausta 20 A-tapausta).

Seuraavassa on kaksi esimerkkiä vuosilta 2012 ja 2013.

- (71) Muutenkin kaikki muutkin **ovat alkaneet tekemään** näitä musiikkijuttuja. (2012)
- (72) Suomessa **on** vasta 2000-luvulla **alettu tekemään** yhteistyötä biisinkirjoittajien kesken, Mikkola muistuttaa. (2012)
- (73) Tavalliset ihmiset **ovat alkaneet tekemään** vahinkoilmoituksia saadakseen lisätienestettä. (2013)
- (74) Kotisali ja isä rakentanut ja täällä **olen** heti uran alusta asti **alkanut tekemään** tätä hommaa. (2013)

Norminvapautuksen jälkeen A-tapausten esiintymämäärissä tapahtuu selkeä muutos, koska niitä on 19 – 28. A-tapauksia on siis noin kolminkertainen määrä norminvapautuksen jälkeen. MA-tapauksia tässä aikamuodossa esiintyy vain 0 – 3 tapausta. Vuoden 2018 MA-tapausten osuus on suurin norminvapautuksen jälkeen, joten seuraavassa on esimerkkejä siltä vuodelta.

- (75) Poliisit **ovat alkaneet tekemään** ratsioita viljelijöiden koteihin ja vangitsemaan heitä, kunnes he maksavat sakkonsa. (2018)
- (76) Kovempia juoksuvetoja, hyppyä, ja **olen** myös **alkanut tekemään** punttia jaloille, Pitkämäki avaa. (2018)
- (77) Wildin hyökkäyspeli on ollut kapealla läpi kauden, mutta viime aikoina juuri Mikko Koivun johtama kakkosketju laidoillaan Zach Parise ja Nino Niederreiter **on alkanut tekemään** pitkään kaivattua tuloa. (2018)

MA-tapauksia esiintyy aineistossa siis suhteellisesti eniten perusaikamuodoista preesensissä ja perfektissä. Taulukkoja 5 ja 6 katsottaessa huomataan, että infinitiiveissä MA-tapauksilla on suurin suhteellinen osuus (10 tapausta; 62 %). Infinitiivit ovat ainoa luokka, jossa MA-tapauksia esiintyy enemmän kuin A-tapauksia. Seuraavassa on esimerkkejä vuoden 2011 A- ja MA-tapauksista.

- (78) Jos eurooppalaisilla urheilijoilla ei ole mahdollisuutta kilpailla huipputasolla, niin heidän motivaationsa katoaa ja he **saattavat** vaihtaa lajia tai **alkaa tekemään** jotain muuta, sveitsiläinen Milz kertoo. (2011)
- (79) Meidän **täytyy alkaa tekemään** töitä mahdollisimman nopeasti, kirjeessä luki. (2011)
- (80) Tuntuu, että täällä on **hyvä alkaa tehdä** tätä työtä, jossa haastetta riittää, Kummala kiittelee. (2011)
- (81) Vapaaehtoisia vaalirahoituksen ennakoilmoituksia **voi** kuitenkin **alkaa tehdä** noin kuukausi ennen vaaleja, kun ehdokaslistojen yhdistelmät ovat valmiina. (2011)

Määrällisesti MA-tapausten esiintymämäärä on pieni koko tarkastelujakson aikana (0 – 10 tapausta). A-tapausten esiintymämäärät ovat melko korkeat: niitä on 1 – 35 tapausta. Kun verrataan esimerkiksi infinitiivien ja perfektin A- ja MA-tapausten esiintymämääriä, vuosia 2011 ja 2014 lukuun ottamatta, infinitiiveissä on perfektiiä enemmän kumpaakin varianttia.

Infinitiivi-ilmauksissa finiittiverbeinä ovat modaaliverbit, joita ovat esimerkiksi välttämättömyyttä ilmaisevat *pitää, täytyy, tarvita, joutua* ja mahdollisuutta ilmaisevat *voida, saada, saattaa* (VISK \$1551). Välttämättömyyttä ilmaisevia lauseita ovat seuraavat:

- (82) Eikö tälle **pitäisi** jo **alkaa tekemään** jotakin ja muuttamaan järjestelmää vai joko jotain on alettu tekemään? (2011)
- (83) Meidän **pitää alkaa tekemään** töitä, Anaheimin kolmannen maalin tehnyt Getzlaf selvitti. (2011)

Norminvapautuksen jälkeen MA-tapauksia infinitiiveinä esiintyy kaikkina vuosina yli 15 %. Vuoden 2015 MA-tapausten suhteellinen osuus on toiseksi suurin (8 tapausta; 19 %) koko

tarkastelujaksolta. Silloinkin esiintyy sekä välttämättömyyttä että mahdollisuutta ilmaisevia MA-tapauksia. Mahdollisuutta ja välttämättömyyttä ilmaisevia on kumpaakin 3 tapausta, kun taas loput ovat tahdon ja aikeiden ilmauksia.

(84) **Saatan** kyllä ensi vuodeksi **alkaa tekemään** jotain, sillä minun pitää tulla vahvemaksi. (2015)

(85) Maaliskuulla pitäisi olla selvänä, **voidaanko** sopimusta **alkaa tekemään**. (2015)

Verrattuna vuosiin 2011–2014 MA-tapauksia infinitiiveinä on 0 – 18 % (vuotta 2011 lukuun ottamatta), kun taas vuosina 2015–2018 MA-tapauksia on 15 – 19 % (taulukko 6). Vuonna 2015 esiintyy eniten MA-tapauksia (19 %), kun tarkastellaan norminvapautuksen jälkeistä aikaa. Yksi ero aikaan ennen ja jälkeen norminvapautuksen on, että norminvapautuksen jälkeisenä aikana MA-tapauksia ei esiinny A-tapauksia enempää. Seuraavat esimerkit ovat A-tapauksia norminvapautuksen jälkeen.

(86) Nyt **haluaa alkaa tehdä** pisteitä enemmän ja olisi pitänyt jo tehdä. (2016)

(87) Vatsalihastreeniä **voi alkaa tehdä** siinä vaiheessa kun suorat vatsalihakset ovat palautuneet keskilinjaan, eli välissä ei ole rakoa tai harjannetta. (2017)

(88) **Haluaisin alkaa tehdä** empiirisiä kokeita, että samalla tyypillä ilman harjaa ja harjauksella. (2018)

On mielenkiintoista, että infinitiiveinä olevia MA-konstruktioita on eniten vuosina 2011 ja 2015, jolloin muutenkin koko aineistossa A- ja MA-konstruktioita on enemmän. Vastaavasti vuonna 2014, jolloin infinitiiveinä olevia tapauksia ei ole, A- ja MA-konstruktioita on vastaavasti vähiten. Tästä voisi päätellä, että infinitiiveinä olevilla A~MA-konstruktioilla saattaa olla jonkin verran vaikutusta A- ja MA-tapauksiin, mutta tämä on tuskin merkittävä seikka. Näin voi päätellä siitä, että vuonna 2012 infinitiiveinä olevia MA-tapauksia on suhteellisesti toiseksi vähiten, kun taas ylipäätään vuoden 2012 MA-tapauksia on suhteellisesti tarkasteluvuosista kolmanneksi eniten.

Imperfektissä MA-tapauksia esiintyy määrällisesti vähemmän kuin preesensissä: niitä on ennen norminvapautusta 2 – 7 MA-tapausta ja sen jälkeen 6 – 15 MA-tapausta. Koska A-tapauksia on määrällisesti paljon (enemmän kuin preesensissä) ja MA-tapausten määrä pieni, imperfektin MA-tapausten suhteellinen osuus on sen takia pieni. Suhteellisesti tarkasteltuna imperfektissä MA-tapauksia esiintyy ennen norminvapautusta 3 – 13 %, joista vähiten niitä esiintyy vuonna 2014 (3 MA-tapausta) ja eniten vuonna 2013 (7 MA-tapausta). Kun verrataan vuosien 2013 ja 2014 eroa, se selittyy sillä, että A-tapausten esiintymämäärä kaksinkertaistuu, koska vuonna 2013 on 47 tapausta ja vuonna 2014 on 103 tapausta.

(89) Kun **aloin tehdä** Fingerporia, tuntui, että ideat loppuvat. (2014)

(90) Palanderin talon pulkkamäkeä **alettiin tehdä** perjantaina. (2014)

Norminvapautuksen jälkeisenä MA-tapauksia esiintyy eniten vuonna 2015 (15 tapausta; 18 %), minkä jälkeen MA-tapausten osuus laskee vuosina 2016 (10 tapausta; 10 %) ja 2017 (6 tapausta; 6 %). Vuonna 2018 MA-tapausten osuus nousee hieman (8 tapausta; 8 %). Seuraavassa on

esimerkkejä vuosilta 2013, 2015 ja 2018.

- (91) Seuraavana aamuna olin vielä huumehöyryissä ja **aloin tekemään** koetta klo 9.00. (2013)
- (92) Myöhemmin hän löysi ohjelman uudelleen, ja **alkoi tekemään** musiikkia tosissaan. (2015)
- (93) Sieltä mies siirtyi Jokipoikiin, jossa **alkoi tekemään** yhteistyötä uransa tähän mennessä tärkeimmän valmentajan kanssa. (2015)
- (94) **Aloin tekemään** omia animaatioita tabletilla. (2018)

Pluskvamperfekti on ainoa aikamuoto, jossa MA-tapauksia esiintyy vain yhtenä vuonna (2011). Vaikka MA-tapausten osuus on suhteellisen korkea (25 %), täytyy muistaa MA-tapausten kokonaisesiintymämäärän olevan pieni: vain yhteensä 4 tapausta, joista yksi on MA-tapaus. Toisaalta myös pluskvamperfekti on ainoa aikamuoto, jossa yhtenä vuonna (2013) ei esiinny kumpaakaan muotoa. Pluskvamperfektissä esiintyy myös vähän A-tapauksia, koska vuosina 2011–2014 niitä on 0 – 3 tapausta ja vuosina 2015–2018 on 1 – 5 tapausta. Tämän aineiston perusteella näyttää siis siltä, että *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktio ei ole tyypillinen ylipäätään pluskvamperfektissä. Tässä on ainoa MA-tapaus vuodelta 2011 (esimerkki 95) sekä kaksi A-tapausta norminvapautuksen jälkeiseltä ajalta (esimerkit 96—97):

- (95) Se valmentajan kuitenkin yllätti, että liigalisenssi evättiin juuri, kun asioita **oltiin alettu tekemään** paremmin. (2011)
- (96) Tanska aloitti Schengen-alueen periaatteiden vastaiset mutta tilapäisinä sallitut tarkastukset tammi-kuun alussa, kun Ruotsi **oli alkanut tehdä** samoin Tanskasta tulevalle liikenteelle. (2016)
- (97) Ratkaiseva asia oli se, että Berliinissä asuva tietokirjailija Irja Wendisch **oli alkanut tehdä** kirjaa saksalaisten sotilaiden lapsista Suomessa. (2017)

Muissa aikamuodoissa sisältävässä ryhmässä esiintyy myös määrällisesti vain vähän MA-tapauksia, koska ennen norminvapautusta ja sen jälkeenkin niitä on 0 – 2 tapausta. A-tapauksia esiintyy myös määrällisesti melko vähän, koska niitä on koko tarkastelujakson aikana 2 – 11 tapausta. Pienen esiintymämäärän takia esimerkiksi vuoden 2012 MA-tapausten suhteellinen osuus on korkea (33 %), koska yhteensä kaikkia esiintymätapauksia on 3, joista MA-tapauksia on 1. Norminvapautuksen jälkeen MA-tapauksia on suhteellisesti toiseksi eniten vuonna 2016 (2 tapausta; 15 %). Vuonna 2018 niitä on 14 % (1 MA-tapaus 6 A-tapausta kohden), kun taas vuosina 2015 ja 2017 ei ole yhtään MA-tapausta. Tässäkin aikamuotoluokassa norminvapautuksen jälkeen A-tapausten esiintymämäärät ovat lisääntyneet. Seuraavat MA-tapausten esimerkit ovat vuosilta 2012, 2016 ja 2018.

- (98) Toivottavasti ihmiset eivät **alkaisi tekemään** kauppaa tien päällä ja antamaan rahaa, sillä sitä myöten tällainen toiminta kyllä loppuisi aikanaan, toteaa komisario Markku Koskimäki. (2012)
- (99) Ei ole itsellä tietoa, mitä **alkaisi tekemään**. (2016)
- (100) Vielä en ole päättänyt, mitä **alkaisin tekemään** isona, hän nauraa. (2018)

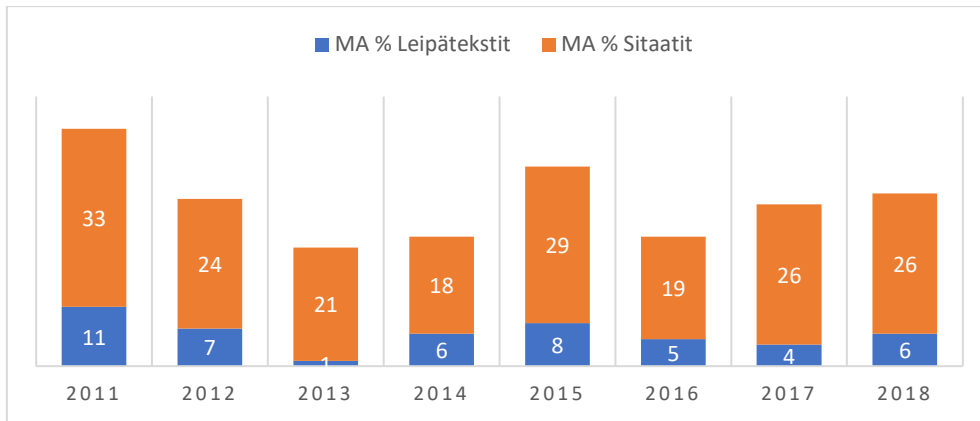
3.3.2 *Alkaa tekemään* -rakenne leipätekstissä ja sitaateissa

Seuraavaksi tarkastelen MA-tapausten suhteita leipätekstissä sekä sitaateissa selvittääkseni, vaikuttaako tekstiympäristö herkkyyteen valita normin sallimista vaihtoehtoista *alkaa tekemään* -konstruktio.

Lauri Haapanen (2016: 221) määrittelee sitaatit niin, että ne erotetaan muusta tekstistä ja muista referoinnin muodoista ortografisten merkintöjen perusteella. Julkaisun konventiosta riippuu, ovatko ortografiset merkinnät lainausmerkkejä vai repliikkiviiva. Tutkimusaineistoni esimerkit luokittelin myös näin. Toisinaan kun uutisartikkelin otsikkoon oli sitaatista poimittu lause, jota ei edeltänyt tai ympäröinyt ortografiset merkinnät, luokittelin tällaisen lauseen leipätekstiksi.

Vaikka referointi on merkitty muodollisesti suoraksi esitykseksi, kyseessä ei ole välttämättä kielenaineksen mekaanisesta siirtämisestä tai toistamisesta. (Haapanen 2016: 222.) Esimerkiksi sitaatit muokataan melko säännönmukaisesti yleiskielisiksi niin että haastattelupuheen rekisteriä yleiskielistetään. Esimerkiksi Haapasen tutkimuksessa toimittaja oli kirjoittanut haastateltavan käyttämän *mä*-pronominin yleiskieliseen muotoon, koska se luo vaikutelman puheen epämuodollisuudesta (Haapanen 2016: 237). Toisessa julkaisussaan Haapanen (2017: 4) toteaa, että toimittaja oli kirjoittanut sitaattiin sellaisen heijastuman puheen kielestä, jolla on jokin erityinen syy jutun kerronnan kannalta. Toimittaja oli kirjoittanut sitaattiin *mie*-pronominin osoittamaan ulkomaalta Suomeen muuttaneen kotoutumista. Tästä herääkin kysymys, miten paljon omassa tutkimusaineistoni sitaateissa esiintyvät MA-tapaukset ovat kirjoittajan omia valintoja ja missä määrin haastateltavan valintoja. Aineiston silmäily jo kuitenkin osoitti, että samassa uutisartikkelissa saattoi esiintyä A-tapaus leipätekstissä ja MA-tapaus sitaatissa tai toisinpäin. Joka tapauksessa tarkastelun kohteena tässä tutkimuksessa ovat verkkoaineistojen tuottajien tekemät valinnat.

Korp.csc.fi-sivuston valmiissa konkordanssissa on esimerkkien perässä internetsivulinkki. Kävin läpi kaikkien vuosien kaikki esimerkit, mutta kaikkien esimerkkien internetsivujen linkit eivät toimineet, joten jouduin jättämään osan tarkastelusta pois. Vaikka joidenkin esimerkkien alussa oli merkit \- ja päättelin niiden olevan sitaatteja, tarkistin silti nämäkin tapaukset kontekstista. Kokonaiskuva selvittääkseni laskin MA-tapausten kokonaisesiintymämäärät suhteessa toisiinsa samalla tavalla kuin aiemmin (ks. kuviota 5).

Kuvio 5. MA-tapausten esiintymäosuudet (%) leipäteksteissä ja sitaateissa.

Taulukko 7. MA-tapausten esiintymämäärät (N) leipäteksteissä ja sitaateissa.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
MA Leipätekstit (N)	8	5	1	7	11	7	4	10
MA Sitatit (N)	18	11	20	19	30	23	25	23

Kun tarkastellaan kuviota 5 ja taulukkoa 7, huomataan, MA-tapaukset ovat systemaattisesti keskittyneet sitaateihin enemmän kuin leipäteksteihin. MA-tapausten esiintymämäärät leipäteksteissä vaihtelevat vuosittain samoin kuin niiden esiintymämäärät sitaateissakin, mutta yhtenäkkään vuonna MA-tapausten määrä leipäteksteissä ei yllä lähellekään niiden esiintymäsuhteita sitaateissa. Voidaan todeta, että ylivoimaisesti suurin osa kaikista *alkaa tekemään* -esiintymistä löytyy nimenomaan uutistekstien sitaateista ja melko pieni vähemmistö leipäteksteistä.

Norminvapautuksen myötä MA-tapausten osuus on sama sekä leipäteksteissä että sitaateissa, koska vuosina 2011–2014 MA-tapausten osuus leipäteksteissä ja sitaateissa on 40 %. Vuosina 2015–2018 MA-tapausten osuus leipäteksteissä ja sitaateissa on myös sama eli 60 %. Määrällisesti muutos on suurempi, koska vuosina 2011–2014 leipäteksteissä on 21 MA-tapausta ja vuosina 2015–2018 on 32 MA-tapausta. Ennen norminvapautusta sitaateissa on 68 MA-tapausta ja sen jälkeen 101 MA-tapausta. Sitateissa esiintyvät esimerkit 101 ja 102, kun taas esimerkit 103 ja 104 on poimittu leipäteksteistä.

- (101) Sitten kun itse **aletaan tekemään**, niin silloin ne muidenkin suunnitelmat toteutuvat, vaikka edelliseen kymmeneen vuoteen ei ole tapahtunut mitään. (2011)
- (102) **Aloin tekemään** omia animaatioita tabletilla. (2018)
- (103) Taloliittymä **aletaan tekemään** runkolinjaan rahoituksesta riippuen ensi kesänä. (2012)
- (104) Onko mitään, mitä Latvala edes haluaisi **alkaa tekemään**? (2017)

Koska tässä on erityisen kiinnostuksen kohteena tarkastella MA-tapausten esiintymäkonteksteja, jätin pois A-tapausten esiintymämäärät kuviosta 5 ja suhteelliset osuudet taulukosta 7. Todettakoon kuitenkin, että tarkasteltaessa variaatiota kokonaisuudessaan, A-tapauksia esiintyy

ylivoimaisesti eniten niin sitaateissa kuin leipätekstissä – tämä on ilmennyt jo edellisissä luvuissa tehtyjen tarkastelujen perusteella. Sitaateissa A-tapauksia esiintyy 35 – 100 tapausta ja leipätekstissä 63 – 161. MA-tapausten kohdalla vastaavat luvut ovat 11 – 30 tapausta ja 1 – 11 tapausta.

Kun taas tarkastellaan MA-tapausten määrällisiä ja suhteellisia osuuksia yksittäisinä vuosina, tarkastelujakson alussa eli ennen norminvapautusta MA-tapausten osuus on pienempi leipätekstissä ja sitaateissa määrällisesti (taulukko 7). Norminvapautuksen jälkeen, vuonna 2015, MA-tapausten osuus nousee korkeimmilleen molemmissa konteksteissa, minkä jälkeen tapausten osuus laskee. MA-tapauksia esiintyy eniten vuosina 2011 ja 2015 sekä leipätekstissä että sitaateissa.

Ennen norminvapautusta sitaateissa MA-tapauksia esiintyy 18 – 33 % ja norminvapautuksen jälkeen 19 – 29 %, kun taas leipätekstissä esiintyvien MA-tapausten vastaavat luvut ovat 1 – 11 % sekä 4 – 8 %. MA-tapausten suhteellisten osuuksien ero selittyy ainakin osittain sillä, että myös määrällisesti MA-tapauksia esiintyy enemmän sitaateissa.

Vuosina 2011 ja 2015 esiintyy absoluuttisesti tarkasteltuna eniten *alkaa tekemään*-konstruktiota. Vuonna 2011 MA-tapauksia esiintyy suhteellisesti eniten sekä sitaateissa (33 %) että leipätekstissä (11 %). Määrällisestikin MA-tapauksia esiintyy eniten niinä vuosina, koska vuonna 2011 esiintyy sitaateissa 18 MA-tapausta (37 A-tapausta kohden) ja leipätekstissä 8 MA-tapausta (63 A-tapausta kohden). Sitaateissa esiintyvät esimerkit 105 ja 106 ja leipätekstissä 107 sekä 108. Esimerkit 107 ja 108 esiintyvät aineistossa kahdesti, ja ne esiintyvät blogikirjoituksissa.

(105) Näin muut kilpailijat 150 metrin kohdalla ja **aloin tekemään** töitä. (2011)

(106) Joka jätkälle on omat roolit, ja niitä on **alettu tekemään**. (2011)

(107) Jännittäminen juuri ennen kisaa on pelkästään positiivinen asia, kunhan sitä ei **ala tekemään** päivätönsään... Kovalla työllä ansaittuja pelimerkkejä ei kannata alkaa kalkkiviivoilla viskelemään mene-

mään. (2011)

(108) Eikö tälle pitäisi jo **alkaa tekemään** jotakin ja muuttamaan järjestelmää vai joko jotain on **alettu tekemään**? (2011)

Vuoden 2011 jälkeen sekä sitaateissa että leipätekstissä MA-tapausten suhteelliset osuudet laskevat. Leipätekstissä MA-tapausten esiintymämäärät myös laskevat, kun taas A-tapausten esiintymämäärät nousevat. Taulukkoa 7 katsottaessa mielenkiinto kohdistuu vuoteen 2013, jolloin leipätekstin MA-tapauksia on vain 1 %, yksi tapaus 68 A-tapausta kohden. Silloin voimassa olleen normin näkökulmasta normi siis toteutui ihanteellisimmin (ks. esimerkkiä 109). Sitaateissa taas MA-tapauksia on suhteellisesti toiseksi vähiten eli 21 % (20 MA-tapausta 74 A-tapausta kohden).

(109) Kysymys: jotenkin en lukenut lainkaan tehtävänantoa kun **aloin tekemään** koetta enkä ennestään istanut pituutta. minulla on iso käsiala ja jotenkin oli paljon sanottavaa ja meni kolmannelle konseptille. jokainen tehtävä ol suunnilleen kaksi ja puoli sivua, tuleeeko tästä paljon miinusta jos pysytään kuitenkin koko ajan aiheessa ja perustellaan asiat hyvin? (2013)

3.4 Verbien variaatio *alkaa*+**[verbi]** -rakenteissa

Seuraavaksi tarkastelen A- ja MA-tapausten esiintymäsuhteita verbivariaation näkökulmasta. Korpuksesta rajattu otos vuosina 2011–2014 sisältää yhteensä 781 verbitapausta ja vuosina 2015–2018 yhteensä 809 verbitapausta. Tarkastelen luvussa 3.4.1 verbejä, joiden esiintymiä on raajaamassani aineistossa vähintään 5. Tämän jälkeen luvussa 3.4.2 tarkastelen lähemmin verbin *etsiä* A- ja MA-tapauksia, koska tämän esiintyvyys aineistossa on melko korkea sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen.

Verbit on järjestetty kahteen taulukkoon. Taulukko 8 esittää verbivariaation vuosilta 2011–2014 ja taulukko 9 vuosilta 2015–2018. Verbit on järjestetty taulukoihin sen mukaan, kuinka yleisesti ne esiintyvät aineistossa. Esitän seuraavassa myös eri verbien A- ja MA-tapausten kokonaisesiintyvyyden ennen norminvapautusta ja sen jälkeen.

Taulukko 8. Vuosien 2011–2014 *alkaa*+*[verbi]* -rakenteiden verbien esiintymisen vaihtelu A~MA-tapauksissa.

	2011		2012		2013		2014		YHT. (n)	YHT. A (%)	YHT. MA (%)
	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA			
olla	19	0	26	2	26	0	16	0	89	98	2
tehdä	5	2	3	1	1	0	8	1	21	81	19
tulla	3	0	0	0	6	1	7	1	18	89	11
näkyä	7	0	4	0	3	0	3	0	17	100	0
tuntua	3	0	5	3	1	0	2	2	16	69	31
saada	5	0	1	0	2	0	4	0	12	100	0
käydä	4	0	1	0	4	0	1	1	11	91	9
miettiä	4	0	3	0	3	0	1	0	11	100	0
kulkea	1	0	3	3	2	0	1	0	10	70	30
kuulua	5	0	1	0	0	0	4	0	10	100	0
löytyä	1	0	6	1	0	0	0	0	8	88	13
tapahtua	3	0	2	0	2	0	1	0	8	100	0
toimia	0	1	0	0	0	1	4	1	7	57	43
mennä	4	0	3	0	0	0	0	0	7	100	0
kiinnostaa	2	0	1	0	2	0	2	0	7	100	0
nousta	2	0	2	0	0	0	3	0	7	100	0
tutkia	0	0	0	0	5	0	2	0	7	100	0
ymmärtää	0	0	0	1	0	0	5	0	6	100	0
jäätyä	0	0	1	1	3	0	1	0	6	83	17
ilmestyä	2	0	0	0	4	0	0	0	6	100	0
ottaa	2	0	2	0	2	0	0	0	6	100	0
vaatia	1	1	1	0	1	0	0	1	5	60	40
etsiä	0	0	2	1	1	0	0	1	5	60	40
vaikuttaa	0	0	1	0	2	0	1	1	5	80	20
rakentaa	0	0	0	0	1	0	3	1	5	80	20
laskea	5	0	0	0	0	0	0	0	5	100	0
puhua	3	0	1	0	0	0	1	0	5	100	0
heittelehtiä	2	0	2	0	1	0	0	0	5	100	0
kouluttaa	1	0	0	0	4	0	0	0	5	100	0
kasvaa	0	0	4	0	0	0	1	0	5	100	0
liikennöidä	0	0	0	0	5	0	0	0	5	100	0
pohtia	1	0	0	2	2	0	0	0	5	60	40

Taulukko 9. Vuosien 2015–2018 *alkaa*+ [verbi] -rakenteiden verbien esiintymisen vaihtelu A~MA-tapauksissa.

	2015		2016		2017		2018		YHT. (n)	YHT. A (%)	YHT. MA (%)
	A	MA	A	MA	A	MA	A	MA			
olla	21	0	10	2	19	0	12	2	66	94	6
tulla	6	0	7	1	3	1	9	0	27	93	7
näkyä	6	0	9	0	8	0	1	0	24	100	0
tehdä	3	0	3	0	5	0	2	0	13	100	0
saada	5	0	1	1	2	0	2	0	11	91	9
painaa	4	0	2	0	0	0	4	0	10	100	0
tutkia	3	0	4	0	1	0	2	0	10	100	0
puhua	3	0	2	0	3	0	1	0	9	100	0
mieltä	2	0	2	0	5	0	0	0	9	100	0
rakentaa	2	0	2	0	3	0	2	0	9	100	0
nousta	1	0	4	0	3	0	1	0	9	100	0
elää	1	2	1	0	3	0	1	0	8	75	25
käyttää	0	0	1	0	2	1	3	0	7	86	14
pyöriä	2	0	0	0	0	0	5	0	7	100	0
kasvaa	1	0	2	0	2	0	2	0	7	100	0
purra	0	0	6	0	0	0	1	0	7	100	0
etsiä	4	1	2	0	0	1	0	0	8	75	25
muuttua	2	0	1	0	1	0	2	0	6	100	0
tuntua	2	0	2	0	0	0	2	0	6	100	0
hellittää	0	0	1	0	0	0	5	0	6	100	0
tarjota	0	0	0	0	1	0	5	0	6	100	0
selvittää	3	0	1	1	0	0	0	0	5	80	20
helpottaa	0	0	0	1	4	0	0	0	5	80	20
löytyä	3	0	1	0	0	0	1	0	5	100	0
tapahtua	2	0	2	0	1	0	0	0	5	100	0
valmistella	2	0	2	0	1	0	0	0	5	100	0
loppua	0	0	2	0	1	0	2	0	5	100	0
vaikuttaa	0	0	1	0	0	0	4	0	5	100	0

Saadakseni kuvan verbien yleisyydestä vertaan omaa aineistoani Saukkosen et al. (1979) taajuussanastoon. Taajuussanastossa sadasta sanasta neljännes on verbejä, jotka ilmaisevat yleisimmin ihmisen perustoimintoja, liikettä ja psyykkisiä tapauksia. Verbeistä yleisin on *olla*. (Saukkonen et al. 1979: 9.) Myös omassa aineistossani *olla* on yleisin esiintymä (ks. taulukkoja 8 ja 9). Seuraavaksi yleisin taajuussanaston verbi on *saada*, joka on oman aineistoni kuudenneksi yleisin verbi aineistossa ennen norminvapautusta ja viidenneksi yleisin aineistossa, joka edustaa aikaa norminvapautuksen jälkeen.

Aineistossani liikeverbit *tulla* on yleisimpiä verbejä sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen. Toinen liikeverbi *mennä* on myös yleisimpiä verbejä norminvapautuksen jälkeisessä aineistossa. Taajuussanastossakin *tulla* on yleisempi kuin *mennä*. Saukkosen et al. (1979: 9) mukaan *tehdä*, joka on myös tutkimukseni keskiössä, on yleisimpiä verbejä taajuussanastossa. Taajuussanastossa esiintyy myös kommunikointiverbejä ja aistiverbejä. Aistiverbeistä yleisimpiä ovat *katsoa* ja *nähdä*,

mutta niitä ei ole aineistoni yli 5 verbitapauksen joukossa. Loput verbit ovat erilaista operaatiota tarkoittavia verbejä, kuten *käyttää*, *ottaa*, *tapahtua*, *käydä*, *jäädä* ja *joutua* (Saukkonen et al. 1979: 9).

A- ja MA-konstruktioiden välistä esiintymäsuhdetta selvittävässä aineistossani esiintyy kaikkia muita edellä mainittuja verbejä paitsi verbiä *joutua*. On mielenkiintoista ja toisaalta myös odotuksenmukaista huomata, miten paljon samoja verbejä esiintyy omassa aineistossani ja taajuussanas-tossa. Pienet erot johtunevat osittain siitä, että taajuussanasaston verbit esiintyvät finiittiverbeinäkin, kun taas oman aineiston verbit esiintyvät nimenomaan *alkaa*-verbin infinitiiveinä. Myös aineistojen erot vaikuttanevat löydöksiin, sillä taajuussanasasto sisältää sanoja (1) vuosina 1961–1967 ilmestyneestä alkuperäisestä suomenkielisestä kaunokirjallisuudesta, (2) alkuperäisesti radiolle tarkoitettuista puheohjelmista 29.9.1968 – 26.5.1969, (3) vuonna 1967 ilmestyneistä sanoma- ja aikakauslehdistä sekä (4) vuosina 1961—1967 ilmestyneestä alkuperäisesti suomenkielisestä tietokirjallisuudesta (Saukkonen et al. 1979: 14).

Kun tarkastellaan verbien esiintyvyyttä tutkimukseni kohteena olevan konstruktion A- ja MA-variaation näkökulmasta, voidaan todeta, ettei MA-tapauksen esiintyvyys korreloi verbin yleisyyden kanssa (taulukot 8 ja 9). Esimerkiksi verbejä *olla* esiintyy ylipäätään eniten, mutta sen MA-tapausten esiintyvyys on suhteellisen alhaisimpia. Ennen norminvapautusta verbi *tulla* esiintyy kokonaismääränsä (18 tapausta) perusteella kolmantena, mutta MA-tapauksia on 11 %. Ennen norminvapautusta verbin *tehdä* kokonaismäärä on toiseksi suurin (21 tapausta), ja sen MA-tapausten esiintyvyydenkin (19 %) on suhteellisen korkea. Kun tarkastellaan yleisimpiä verbejä, *saada*-verbillä on norminvapautuksen jälkeen vain alle 10 % MA-tapauksia (11 tapausta; MA 9 %).

Ennen norminvapautusta verbityyppejä, joilla on MA-tapauksia, on 14. Norminvapautuksen jälkeen niitä on 9. Kun tarkastellaan MA-tapausten kokonaissuhdeosuuksia, ennen norminvapautusta korkein osuus on 43 % (*toimia*), kun taas norminvapautuksen jälkeen se on 25 % (*elää*, *etsiä*). Tästäkin nähdään, että norminvapautuksen jälkeen MA-tapaukset ovat vähentyneet. Toisaalta taas on niitäkin verbejä, joissa MA-tapaukset ovat kasvaneet norminvapautuksen jälkeen: vuosina 2011–2014 verbillä *olla* on MA-tapauksia 2 % ja vuosina 2015–2018 6 %. Seuraavaksi tarkastelen luvussa 3.4.1 tarkemmin verbejä, joilla on suhteellisen korkea MA-tapausten esiintyvyys.

3.4.1 A- ja MA-tapausten variaatio konkreettisissa ja mentaalisisä verbeissä

Ilona Herlin on jakanut tutkimuksessaan *alkaa tekemään* -konstruktiot semanttisiin ryhmiin, joita ovat konkreettiset, mentaalista toimintaa ilmaisevat verbit ja kommunikaatioverbit (Herlin 2012: 153). Myös *Isossa suomen kieliopissa* (VISK § 445) mainitaan, että verbeillä kuvataan dynaamisia ja statiivisia tiloja. Kuvaamiensa tilanteiden perusteella verbit voidaan myös jakaa konkreettisiin, mentaalisiin ja abstrakteihin. Merkitykseltään konkreettiset verbit ovat sellaisia, joilla ilmaistaan

havaittavia tiloja, toimintoja ja tekoja, kuten oleskelua, liikettä, valmistamista ja tuhoamista. Konkreettiset verbit ovat nominaalisia lausekkeita, koska niiden tilanteiden osallistujat ovat tyypilliset konkreettisia (elollisia tai elottomia). Mentaalisilla verbeillä taas kuvataan mielen sisäisiä tekoja, toimintoja ja tiloja. Niillä on yleensä elollistarkoitteinen täydennys, useimmiten subjekti. Mentaaliset verbit taas voidaan jakaa tiedontilaa, tunnetta ja havaintoa ilmaiseviin.

Poimin *Ison suomen kieliopin* jaottelun mukaan ne aineistoni verbityypit, joilla on suurin suhteellinen MA-tapausten esiintyvyys. Ennen norminvapautusta näitä verbityyppejä on 15, joista 12 on konkreettisia verbejä. Konkreettiset verbit ovat *toimia*, *vaatia*, *etsiä*, *kulkea*, *vaikuttaa*, *rakentaa*, *tehdä*, *jäätyä*, *löytyä*, *tulla käydä* ja *olla*. Niistä verbit *rakentaa*, *tehdä*, *käydä* ja *olla* esiintyvät Herlinin tutkimuksessakin yleisimpinä A- ja MA-infinitiiviverbeinä (Herlin 2012: 153).

Konkreettisista verbeistä nousee aineistossani esiin muutamia (*elää*, *etsiä*, *toimia*), joiden MA-tapausten suhteellinen esiintyvyys on muita korkeampi. Esimerkiksi verbi *toimia* esiintyy MA-muodossa seitsemän kertaa, mikä on 43 % vuosien 2011–2014 *toimia*-verbin esiintymistä puheena olevassa rakennevaihtelussa. Esimerkiksi vuosina 2011 ja 2013 ainoa kyseisen verbin esiintymä on juuri MA-tapaus. Vuonna 2014 verbin *toimia* esiintymätapauksia on yhteensä 5, joista yksi on MA-tapaus (ks. esimerkki 110). MA-tapaus esiintyy sitaatissa, kun taas A-tapaukset (esimerkit 111—113) esiintyvät leipätekstissä. Esimerkki 112 esiintyy aineistossa kaksi kertaa. Norminvapautuksen jälkeen verbiä *toimia* ei ole osunut aineistoon yhtään tapausta (taulukko 9).

(110) Jalkamme **alkoivat toimimaan** ja ylivoimapelimme oli hyvää, Tavares summasi. (2014)

(111) Ensin hirvitti, kun kisassa edetiin aluksi niin vauhdikkaasti, mutta on hieno huomata, että nyt **alkaa** kroppa **toimia**. (2014)

(112) Aino-Kaisa Saarinen on varsin tyytyväinen, että hänen kroppansa on nyt **alkanut toimia**. (2014)

(113) Sitten Kreikan hyökkäyspeli **alkoi toimia** ja heidän kolmannen erän hyökkäysethot olivat todella kovat. (2014)

Myös verbillä *vaatia* on suhteellisen korkea MA-tapausten esiintyvyys (40 %), vaikkakin on otettava huomioon prosenttilukujen taakse kätkeytyvät pienet absoluuttiset luvut – yhteensä A- ja MA-tapauksia on vain 5. Vuonna 2011 MA-tapauksia on 50 % (yksi tapaus), kun taas vuonna 2014 niiden esiintyvyys on 100 % (yksi tapaus). Vuoden 2011 A- ja MA-tapaukset (esimerkit 114 ja 115) esiintyvät leipätekstissä. Norminvapautuksen jälkeiseen aineistoon ei ole osunut yhtään tapausta.

(114) Asiakirjan mukaan ulkoministeri Carl Bildt ja maahanmuuttoministeri Tobias Billström mainitsivat keskustelussa Ruotsissa tapahtuneet kunniamurhat, joiden seurauksena kansalaiset olivat **alkaneet vaatimaan** tiukempaa maahanmuuttopolitiikkaa. (2011)

(115) Nykyinen kompensatiojärjestelmä luotiin vuonna 2008, kun seurat **alkoivat vaatia** korvauksia oikeusteitse kansainvälisissä peleissä loukkaantuneista pelaajistaan. (2011)

Niitä verbejä, joiden MA-esiintyvyys on yli 20 %, on vielä *kulkea* (30 %), *vaikuttaa* (20 %) ja *rakentaa* (20 %). Taulukosta 8 nähdään, että verbin *kulkea* ainoat 3 MA-tapausta (50 %) esiintyvät vuoden 2012 aineistossa, jolloin esiintyy myös 3 A-tapausta. Poimin kaikki nämä verbiesiintymät esimerkeiksi, jotta nähdään, millaisissa konteksteissa ne esiintyvät. Kaikki MA-tapaukset (esimerkit

116—118) esiintyvät leipätekstissä. A-tapauksista esimerkit 119 ja 120 esiintyvät sitaateissa ja esimerkki 121 leipätekstissä. Vastoin yleistä tendenssiä, verbin *kulkea* kaikki MA-tapaukset esiintyvät leipätekstissä.

- (116) Kilpailun edetessä vauhtijuoksu **alkoi kulkemaan** toivotulla tavalla. (2012)
- (117) Toukokuussa **alkaa** sitten **kulkemaan** ja kelit ovat hyvät ja elämä hymyilee. (2012)
- (118) Edellisenä viikonloppuna Salt Lake Cityssä alkoi tuntumaan siltä, että homma **alkaa kulkemaan** vanhaan hyvään tapaan. (2012)
- (119) Pojat minulle hieman aukoivatkin Otepäässä päätään siitä, että kun SM-kisat lähestyvät, niin "Mustilla" **alkaa kulkea**, Jauhojärvi kertoi hymy huulillaan. (2012)
- (120) Viime kesänä keskityin pituushyppyyn ja satanen **alkoi kulkea** paremmin. (2012)
- (121) Toisessa erässä kakkoseksi sijoitetun espanjalaisen peli **alkoi** todella **kulkea**. (2012)

Ennen norminvapautusta mentaalaisia verbejä esiintyy aineistossa vain 3 tapausta: *ymmärtää*, *pohtia* ja *tuntua*. Niistä verbillä *pohtia* on suurin suhteellinen esiintyvyys (40 %). Sen ainoat 2 MA-tapausta esiintyvät vuonna 2012, jolloin ei ole yhtään A-tapausta. Verbin *tuntua* MA-esiintyvyys on toiseksi suurin (31 %). Sillä on vuonna 2012 3 MA-tapausta 5 A-tapausta kohden ja vuonna 2014 2 MA-tapausta 2 A-tapausta kohden. Otin verbin *tuntua* kaikki esiintymät tarkasteluun. On varmaan sattumanvaraista, että kaikki MA-tapaukset ovat imperfektissä. A-tapauksista 2 on imperfektissä ja 1 preesensissä. MA-tapauksen esimerkki 124 on ainoa, joka esiintyy leipätekstissä. Kaksi muuta MA-tapaukset (esimerkit 122 ja 123) ovat sitaateissa. Tässäkin tapauksessa enemmistö MA-tapauksista esiintyy sitaateissa. Kaikki A-tapaukset esiintyvät sitaateissa.

- (122) Tänään oli sellainen keskiverto luistelukisa, kolmannella kierroksella tuntui, että on tosi hankalaa, loppua kohti **alkoi** taas **tuntumaan** paremmalle, vaikka sijoituksia ei viimeisellä kierroksella oikein saanutkaan parannettua. (2012)
- (123) 10 kilometrin jälkeen **alkoi** itselläkin **tuntumaan**, että kyllä se maali saisi sieltä pikkuhiljaa jo vastaan tulla.
- (124) Edellisenä viikonloppuna Salt Lake Cityssä **alkoi tuntumaan** siltä, että homma alkaa kulkemaan vanhaan hyvään tapaan. (2012)
- (125) Väsymys tuntuu yhä kropassani, kolmen kilometrin jälkeen meno **alkoi tuntua** nihkeältä. (2012)
- (126) Vapaa **alkaa tuntua** omalta ja hyvältä, se oli kuitenkin se uusi ohjelma tälle kaudelle, Korpi sanoo. (2012)
- (127) Aika painavalta tuo Akseli **alkaa** kyllä jo näissä kyykyissäkin **tuntua**. (2012)

Norminvapautuksen jälkeen MA-tapauksia esiintyy vain 9 verbissä (ks. taulukko 9). Ne kaikki ovat konkreettisia verbejä. Verbillä *elää* on korkein MA-tapausten esiintyvyys (25 %). vaikka sillä on vain 2 MA-tapausta 6 A-tapausta kohden. Vuonna 2015 verbillä *elää* on 2 MA-tapausta, kun taas muina vuosina on pelkkiä A-tapauksia. Esimerkki 128 esiintyy aineistossa kahdesti. Verbillä *etsiä* on sama suhteellinen MA-esiintyvyys, mutta käsittelen sitä tuonnempana.

- (128) Hetken aikaa perjantai-iltana kaupunkikuva on toisenlainen, kun Valon juhla pimentää osan katulampuista ja talojen seinillä **alkavat elämään** animaatiofilmit. (2015)

Verbeillä *helpottaa* ja *selvittää* on sama esiintymämäärä ja suhteellinen MA-esiintyvyys: 1 MA-tapausta 4 A-tapausta kohden eli 20 % (taulukko 9). Verbin *helpottaa* ainoa MA-tapausta esiintyy vuonna 2016. Myös verbin *selvittää* ainoa MA-tapausta esiintyy vuonna 2016, mutta toisin kuin

helpottaa-verbi, verbillä *selvittää* on myös A-tapaus samana vuonna. Verbin *selvittää* A- ja MA-tapaukset eivät eroa kontekstiltään, koska ne molemmat esiintyvät leipätekstissä (ks. esimerkit 129 ja 130).

- (129) Mutta hän on syytön, ja puhdistakseen maineensa Farrow **alkaa selvittämään** itse, kuka syyllistyi raakoihin rikoksiin, joista hänet nyt halutaan tuomita. (2016)
 (130) Viranomaiset **alkavat selvittää** Dubain uudenvuodenaattona alkaneen pilvenpiirtäjäpalon syytymis-syytä. (2016)

Niitä verbityyppejä, joilla suhteellinen MA-esiintyvyys on yli 10 %, on vielä *käyttää*. Verbillä *käyttää* MA-tapausten suhteellinen osuus on 14 %, mutta on syytä muistaa, että nämä prosentit perustuvat hyvin pieniin esiintymämääriin - ainoa MA-tapaus esiintyy vuonna 2017. Verbeillä *tulla* suhteellinen osuus on 7 % (2 MA-tapausta 25 A-tapausta kohden). Verbin *tulla* MA-tapaukset esiintyvät vuosina 2016 ja 2017 (ks. esimerkit 131 ja 132). Esimerkissä 132 verbin *tulla* MA-infinitiivin puhekielinen muoto on *tuleen*. Verbi *tulla* esiintyy sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen, ja sillä on korkeampi MA-esiintyvyys ennen norminvapautusta: verbi *tulla* esiintyy 11 % tapauksista MA-muotoisena (18 tapausta). Tämän verbin osalta voidaan sanoa, että norminvapautus näyttää vaikuttaneen tekstien kirjoittajien muodonvalintoihin juuri päinvastaiseen suuntaan kuin normin vapauttaminen kannustaisi: MA-tapaukset ovat tässä verbissä, kuten kokonaisuudessaan aineistossa, vuoden 2014 jälkeen suhteellisesti vähentyneet A-tapauksiin nähden.

- (131) Toivottavaa olisi, että niihin kyliin **alkaisi** nuorempaa väestöä **tulemaan**, mutta sitä en osaa sanoa, miten heidät sinne saadaan asettumaan, pohtii Jouni. (2016)
 (132) **Alkaa tuleen** niitä keihäänkärkiä ja nuolenkärkiä, niin sit tää on selkee. (2017)

Lopuksi tarkastelen vielä verbiä *olla*, koska norminvapautuksen myötä MA-tapausten esiintyvyys sen tapauksessa on kasvanut. Molemmilla ajanjaksoilla se esiintyy suhteellisesti vähiten MA-tapauksina, vaikka A- ja MA-tapausten kokonaisesiintymämäärä on suurin. Toisin kuin verbi *tulla*, *olla*-verbin suhteellinen MA-esiintyvyys on kasvanut norminvapautuksen myötä, koska MA-esiintyvyys on 2 % vuosina 2011–2014 (taulukko 8) ja 6 % vuosina 2015–2018 (taulukko 9). MA-tapauksia esiintyy vuosina 2012, 2016 ja 2018, joiden kontekstit katsoin. Kaikkina vuosina esiintyy 3 MA-tapausta. Vuonna 2012 esiintyy eniten A-tapauksia, koska silloin on 26 tapausta. Vuonna 2016 esiintyy 10 A-tapausta ja vuonna 2018 12 A-tapausta.

Vuoden 2012 MA-tapaukset esiintyvät leipätekstissä, kun taas vuoden 2016 ja 2018 MA-tapaukset esiintyvät sitaateissa. Norminvapautuksen jälkeiset MA-tapaukset esiintyvät siis yleisen tendenssin mukaisesti sitaateissa. Vuoden 2012 A-tapauksista 15 esiintyy leipätekstissä (11 tapausta sitaateissa), kun taas vuonna 2016 3 A-tapausta esiintyy leipätekstissä (7 tapausta sitaateissa). Vuonna 2018 A-tapauksista 9 esiintyy leipätekstissä (3 sitaateissa).

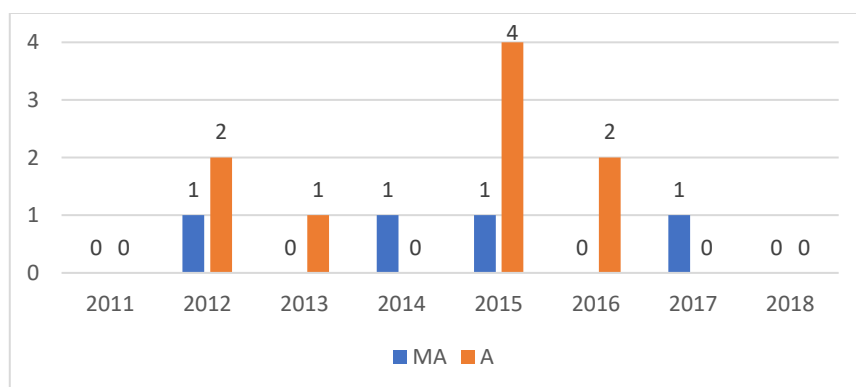
- (133) Voi siis olla miehelle ihan hyväksi pitää pyörää nurkassa, vaikka kausi nyt **alkaakin olemaan** ovella. (2012)

- (134) Homma **alkaa** siis **olemaan** suht mallillaan. (2012)
 (135) Kovasta Tour de Skin kisarupeamasta **alkaa olla** jo viikko aikaa, mutta kroppa selvästi vielä muistuttaa väsymyksestään. (2012)
 (136) Vaihtoehtoja **alkaa olemaan** aika paljon. (2016)
 (137) Keskusteluja on ollut paljon eri yritysten kanssa, ja kun pian **alkaa olemaan** välineitä palvelun toteuttamiseen, uusia mahdollisuuksia avautuu Suomen sisäisissä kuljetuksissa, vakuuttaa Hakavuori. (2018)

Edellä tarkastelemistani verbeistä *olla*, *tulla* ja *etsiä* ovat ainoat, joissa tutkimaani rakennetta on esiintynyt sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen. Niistä verbin *olla* MA-tapaukset ovat lisääntyneet norminvapautuksen myötä, kun taas verbin *tulla* MA-tapaukset ovat vähentyneet norminvapautuksen myötä. Joillain verbeillä esiintyy useita A- ja MA-tapauksia samana vuonna, joten tarkastelin niitä kontekstissaan. Esimerkiksi verbin *kulkea* kaikki MA-tapaukset esiintyvät leipätekstissä, vastoin yleistä tendenssiä. Verbin *tuntua* enemmistö MA-tapauksista esiintyy sitaateissa. Joillain verbeillä A- ja MA-tapaukset eivät eroa kontekstin puolesta: esimerkiksi verbin *selvittää* A- ja MA-tapaukset esiintyvät leipätekstissä. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin verbin *etsiä* variaatiota A- ja MA-tapauksissa.

3.4.2 Verbin *etsiä* variaatio A- ja MA-tapauksissa

Lopuksi tarkastelen vielä erikseen verbin *etsiä* variaatiota A- ja MA-tapauksissa. Kyseinen verbi esiintyy koko tarkastelujakson aikana aineistossani yhteensä 13 kertaa, ja sillä on suhteellisen korkea MA-tapausten esiintyvyys sekä ennen norminvapautusta että sen jälkeen. Verbin *tehdä* tavoin (luku 3.3), onkin kiinnostavaa tutkia lähemmin, millaisessa kontekstissa *etsiä*-verbin A- ja MA-tapaukset esiintyvät ja millaisia motiiveja variaatiolle mahdollisesti voidaan löytää.

Kuvio 6. Verbin *etsiä* A- ja MA-tapausten esiintymämäärät (N) vuosina 2011–2018.

Kun tarkastellaan *etsiä*-verbin A- ja MA-tapausten absoluuttisia esiintymämääriä, kuvion 6 perusteella huomataan, että verbi *etsiä* esiintyy tarkastellussa rakenteessa MA-muotoisena neljä kertaa (31 %) ja A-muotoisena yhdeksän kertaa (69 %). Vuosina 2011 ja 2018 aineistoon ei ole osunut

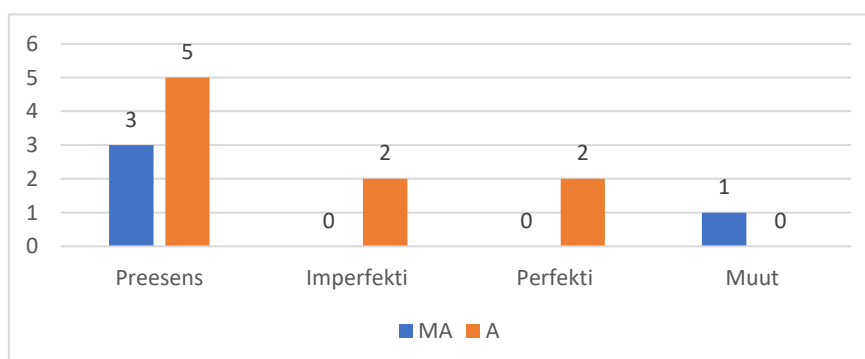
yhtään kumpaakaan tapausta. Tarkastelu paljastaa, että ennen norminvapautusta ja sen jälkeen MA-tapauksia on määrällisesti yhtä paljon eli 2 tapausta kummallakin ajanjaksolla, mutta suhteellisesti tarkasteltuna norminvapautuksen jälkeen MA-tapauksia vähemmän (25 %). Luvut ovat pieniä, joten prosenttiosuuksiin on suhtauduttava sen mukaisella kriittisyydellä, mutta joka tapauksessa linjassa tutkimuksen kokonaistulosten kanssa on, etteivät *alkaa etsimään* -muodot ole suhteessa *alkaa etsiä* -muotoihin ole yleistyneet norminmuutoksen jälkeen, pikemminkin päinvastoin. Seuraavassa ovat aineiston kaikki MA-tapaukset lauseyhteyksissään.

- (138) LP Viesti ei voi odottaa kevääseen asti kuka toimii päävalmentajana, joten sovimme Teemun kanssa että **alamme etsimään** uutta päävalmentajaa ensi kaudelle, LP Viestin urheilutoimenjohtaja Tomi Lemminkäinen kommentoi. (2012)
- (139) Hän korostaa, että jos nuorille ei anneta tarpeeksi huomiota, he **alkavat etsimään** sitä kyseenalaisin keinoin. (2014)
- (140) Ahonen kuitenkin sanoo, että jos suomalaisilla tai muilla mäkihyppääjillä on itsevarmuuden puutetta, he **alkavat** helposti epäolennaisistakin seikoista **etsimään** syitä. (2015)
- (141) Entä jos **alettaisiin etsimään** oikeasti toimivia apukeinoja ja tapoja auttaa ihmisiä? (2017)

Verbin *etsiä* A-tapauksia on aineistossa siis enemmistö, 9 tapausta, joista suhteellisesti suurin osa, 6 tapausta (67 %), esiintyy siis norminvapautuksen jälkeen. Vuosina 2011, 2014 ja 2018 ei esiinny yhtään A-tapausta.

- (142) Toistaiseksi ei edes tiedetä, miten puolue **alkaa etsiä** uutta johtajaa. (2012)
- (143) Seuraavaksi **alamme etsiä** ratkaisupelaajia hyökkäyspähän, MYPA:n urheilukehityspäällikkö Marco Manso kertoo. (2012)
- (144) Miehet teippasivat asunnossa asuvan avoparin suut kiinni ja pahoinpitelivät heitä ennen kuin he **alkoivat etsiä** huumaavia lääkkeitä. (2015)
- (145) Pian epidemian alettua viime keväänä saksalaisen Robert Koch -instituutin tutkija Fabian Leenderztin johtama asiantuntijaryhmä **alkoi etsiä** eläinten epidemioita Guineassa. (2015)

Kuten esimerkeistä voi nähdä, vaihtelu näyttää jossain määrin jakautuneen aikamuodoittain. Kuvio 7 näyttää, miten *etsiä*-verbin A- ja MA-tapaukset esiintyvät eri aikamuodoissa.

Kuvio 7. Verbin *etsiä* esiintymisen A- ja MA-tapausten vaihtelu aikamuodoissa.

Kuviosta huomataan helposti, että suurin osa verbin muodoista (8 tapausta) esiintyvät preesensissä. Poikkeuksena on vuosi 2017, jolloin ei esiinny yhtään tapausta. *etsiä*-verbillä on 3 MA-tapausta, kun taas A-tapauksia on 5. MA-tapauksista 2 esiintyy ennen norminvapautusta (ks.

esimerkkejä 146 ja 147) ja yksi (esimerkki 148) sen jälkeen.

- (146) LP Viesti ei voi odottaa kevääseen asti kuka toimii päävalmentajana, joten sovimme Teemun kanssa että **alamme etsimään** uutta päävalmentajaa ensi kaudelle, LP Viestin urheilutoimenjohtaja Tomi Lemminkäinen kommentoi. (2012)
- (147) Hän korostaa, että jos nuorille ei anneta tarpeeksi huomiota, he **alkavat etsimään** sitä kyseenalaisin keinoin. (2014)
- (148) Ahonen kuitenkin sanoo, että jos suomalaisilla tai muilla mäkihyppääjillä on itsevarmuuden puutetta, he **alkavat** helposti epäolennaisistakin seikoista **etsimään** syitä. (2015)

Neljäs MA-tapaus (esimerkki 149) on konditionaalissa eli luokittelin sen ryhmään ”muut”, jossa ei ole muita tapauksia. MA-tapaus on vuodelta 2017 eli norminvapautuksen jälkeiseltä ajalta.

- (149) Entä jos **alettaisiin etsimään** oikeasti toimivia apukeinoja ja tapoja auttaa ihmisiä? (2017)

Verbin *etsiä* loput muodot ovat A-tapauksia, joita esiintyy imperfektissä (2 tapausta) ja perfektissä (2 tapausta). Ne kaikki esiintyvät norminvapautuksen jälkeen: vuosina 2015 ja 2016. Perfektin esimerkki (152) esiintyy aineistossa kahdesti.

- (150) Miehet teippasivat asunnossa asuvan avoparin suut kiinni ja pahoinpitelivät heitä ennen kuin he **alkoivat etsiä** huumausaineita. (2015)
- (151) Pian epidemian alettua viime keväänä saksalaisen Robert Koch -instituutin tutkija Fabian Leenderztin johtama asiantuntijaryhmä **alkoi etsiä** eläinten epidemioita Guineassa. (2015)
- (152) Rötöstelijöiden kuvien julkaiseminen on yleistynyt sosiaalisessa mediassa, kun kauppiat **ovat alkaneet etsiä** jopa näpisteljiöitä niiden avulla. (2016)

Leipätekstissä esiintyviä A- ja MA-tapauksia on yhteensä 10, joista 3 on MA-tapauksia. Mielienkiintoinen yksityiskohta on, että kaikki MA-tapaukset ovat tämän verbiesiintymän tapauksessa leipätekstissä, vaikka yleiseksi tendenssiksi edellä havaittiin, että MA-tapaukset keskittyvät enemmän sitaatteihin.

- (153) Hän korostaa, että jos nuorille ei anneta tarpeeksi huomiota, he **alkavat etsimään** sitä kyseenalaisin keinoin. (2014)
- (154) Ahonen kuitenkin sanoo, että jos suomalaisilla tai muilla mäkihyppääjillä on itsevarmuuden puutetta, he **alkavat** helposti epäolennaisistakin seikoista **etsimään** syitä. (2015)
- (155) Entä jos **alettaisiin etsimään** oikeasti toimivia apukeinoja ja tapoja auttaa ihmisiä? (2017)

Leipätekstissä esiintyvistä A-tapauksista suurin osa (6 tapausta) esiintyy norminvapautuksen jälkeen. Esimerkki 156 esiintyy aineistossa kaksi kertaa.

- (156) Nyt isketään lapiot maahan ja **aletaan etsiä** viikinkien leiripaikkoja. (2015)
- (157) Pian epidemian alettua viime keväänä saksalaisen Robert Koch -instituutin tutkija Fabian Leenderztin johtama asiantuntijaryhmä **alkoi etsiä** eläinten epidemioita Guineassa. (2015)

Sitaateissa esiintyviä tapauksia on yhteensä 3, joista yksi on MA-tapaus. Toisin kuin verbi *tehdä* (luku 3.3), verbin *etsiä* MA-tapauksia esiintyy siis suhteellisesti vähemmän sitaateissa kuin leipätekstissä. Ainoa MA-tapaus on vuodelta 2012 eli ennen norminvapautusta (esimerkki 158). Koska vuosien 2015 ja 2017 MA-tapaukset (yksi tapaus molempina vuosina) esiintyvät leipätekstissä, tämä tarkoittaa, että norminvapautuksen jälkeen MA-tapauksia esiintyy eniten leipätekstissä. Verbin

etsiä A-tapauksia sitaateissa on taas 2 tapausta (ks. esimerkkejä 157 ja 158), ja ne esiintyvät vuonna 2012. Mitään johtopäätöksiä näin pienten esiintymämäärien perusteella ei kuitenkaan ole tehtävissä.

- (157) Seuraavaksi **alamme etsiä** ratkaisupelaajia hyökkäyspään, MYPA:n urheilukehityspäällikkö Marco Manso kertoo. (2012)
- (158) Jos suomalaisen maidon hinta säännöstellään keinotekoisesti näin korkealle, niin totta kai kauppa **alkaa etsiä** halvempia vaihtoehtoja. (2012)

4 POHDINTA

Suomen kieli on kulkenut pitkän matkan siitä, kun Agricola kehitti sen. Kieli muuttuu kaiken aikaa mutta toisaalta muutokset eivät tapahdu hetkessä, vaan niissä voi kestää jopa satoja vuosia. Yksi syy muutoksiin on englannin kielen vaikutus ja kansainvälistyminen. Esimerkiksi *koska*-sanaa on alettu käyttää vähän niin kuin *takia*-sanaa ilmaisemaan syytä: *Olen myöhässä, koska kiireinen päivä* (MTV3 2017). Toisaalta kielessä on paljon vaihtelua, joka on puhtaasti kotoperäistä – kuten tässä tutkimuksessa tarkasteltu *alkaa tehdä~alkaa tekemään*. Jotta kielen normit vastaavat kieliyhteisön tarpeita ja kielitajua, sääntöjä on aika ajoin muutettava. Useiden kielioppisääntöjen muuttaminen on tapahtunut ilman erityistä huomiota tai keskustelua. Toisinaan taas kielenkäyttäjät suhtautuvat norminmuutokseen voimakkaammin. Tutkimukseni aiheena on ollut tämä suuria tunteita herättänyt normimuutos, joka tapahtui vuonna 2014, jolloin *alkaa tehdä* -rakenteen rinnalla sallittiin *alkaa tekemään* -rakenteen käyttö.

Tutkimuksessani selvitin Yleisradion verkkojulkaisuihin perustuvasta korpusaineistosta, missä määrin norminvapautus on vaikuttanut A/MA-tapausten vaihteluun *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioissa. Tutkimukseni keskiössä ovat kyseiset konstruktiot, joita olen tarkastellut lähemmin lingvistisesti: missä määrin A/MA-tapauksia esiintyy aineistossa eri aikamuodoissa sekä toisaalta leipätekstissä ja sitaateissa. Aineistonani oli korp.csc.fi-sivustolta avoimesti tutkimuskäyttöön saatavilla oleva *Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011—2018* -korpus. Se sopi hyvin tutkimukseeni myös siksi, että aineistoa oli saatavilta useammalta vuodelta ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. A/MA-konstruktion eli esiintymisen kokonaiskuvaa luodakseni tutkin paitsi ikonisen *alkaa tehdä~alkaa tekemään* -konstruktion esiintymäsuhteita myös A/MA-tapausten esiintymistä kaikissa *alkaa*+[verbi]-konstruktioissa (*alkaa mieltää~alkaa miettimään*).

Tutkimuksessani selvisi, että norminmuutosta ei ole tapahtunut ideologisella tasolla: normin vapautumisesta ei ole seurannut käytännön muutosta mediassa. Kaikkien konstruktioiden kohdalla MA-tapauksia on ollut keskimäärin 13 % ennen norminvapautusta ja sen jälkeen 12 %. Suunta on siis ollut pikemminkin tiukkaa normia vahvistavaan kuin höllentävään suuntaan, ja aineistossa näkyikin ”piikkinä” A-muotojen vahvistuminen heti norminmuutoksen jälkeen. On mahdollista, että kyse on sattumasta, mutta joka tapauksessa tulos on selvä: tutkitussa mediassa ei ole suuntauduttu väljempään normiin.

Tutkimuksen yhdeksi kiinnostavaksi päätulokseksi osoittautui se, että MA-tapauksia esiintyy selvästi yleisimmin sitaateissa kuin leipätekstissä. MA-tapauksia esiintyy sekä määrällisesti että suhteellisesti eniten sekä leipätekstissä että sitaateissa vuosina 2011 ja 2015, jolloin kokonaisuudessaan MA-tapauksia esiintyy eniten. Niinä vuosina konstruktion esiintymiä esiintyy suhteellisesti enemmän sitaateissa, mikä selittää MA-tapausten suhteellisesti korkeampaa määrää näinä vuosina. Tämän

perusteella voidaan melko yksiselitteisesti sanoa, että MA-tapaukset ovat taipuvaisimpia esiintymään sitaateissa. Tälle luonteva selitys on se, että puhekieliseksi ja samalla yleiskielen normin vastaiseksi pitkään tuomittu *alkaa tekemään* katsotaan asennetasolla yhä soveltuvammaksi puhekieleen kuin kirjoitettuun kieleen. Samalla vuosittaista vaihtelua A- ja MA-tapausten jakautumisen määrien välillä selittää jossain määrin se, minkä verran aineiston tapauksista minäkin vuonna on osunut leipäteksteihin ja minkä verran sitaatteihin. Koska sitaateissa jäljitellään enemmän tai vähemmän haastateltavan puhetta, ei voida varmaksi tietää, onko MA-konstruktion käyttö kirjoittajan oma valinta vai haastateltavan jäljittelyä. Leipätekstin osalta voidaan todeta, että MA-konstruktion käyttö ei ole lisääntynyt kirjakielissä ainakaan tämän tutkimusaineiston perusteella.

Muut tarkemmat erittelyt eivät tuottaneet yhtä selviä eroja, jotka selittäisivät A- ja MA-tapausten välisten esiintymien suhteita eri vuosina. Aikamuotojen näkökulmasta tarkasteltuna norminvapautus näyttää vaikuttaneen imperfektiin, kun tarkasteltiin kokonaisesiintymismääriä suhteessa toisiinsa ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. Kun katsottiin MA-tapausten suhteellisia osuuksia yksittäisinä vuosina, tapauksia esiintyy eniten preesensissä, perfektissä ja infinitiiveissä. Tarkastelu *alkaa*+*[verbi]* -konstruktiosta osoitti, ettei MA-tyypin esiintyvyys korreloi verbin yleisyyden kanssa.

Tarkastelin lähemmin verbiä *etsiä*, jolla on MA-tapausten suhteellisen korkea esiintyvyys ennen norminvapautusta ja sen jälkeen. Verbin absoluuttisia esiintymiä on vain 13, joten tästä pienestä tarkastelusta ei voi tehdä verbitasonkaan yleistyksiä. Toisin kuin *tehdä*-verbin kohdalla, *etsiä*-verbillä on enemmän MA-tapauksia leipätekstissä kuin sitaateissa. Olisikin mielenkiintoista tutkia *alkaa etsiä* vs. *alkaa etsimään* -konstruktioiden vaihtelua Yleisradion verkkojulkaisuissa samalla tavalla kuin tutkin tässä tutkimuksessa *alkaa tehdä*~*alkaa tekemään* -konstruktioiden vaihtelua sen selvittämiseksi, käyttäytyykö kyseinen verbi mahdollisesti laajemmassa aineistossa vastoin tässä todettua yleistä linjaa (MA yleisempi sitaateissa).

Tutkimuksessani norminvapautuksen jälkeen tarkastelussa olevia vuosia oli vain neljä, joten tarkastelujakson lopulla oli norminmuutoksesta kulunut aikaa vain muutamia vuosia. A/MA-tapausten odotuksenvastaiseen kehitykseen norminvapautuksen myötä on varmasti monenlaisia syitä, joita en tässä tutkimuksessa ole pyrkinytkään tavoittamaan.

Vuoden 2015 MA-tapausten hetkellinen korkea suhteellinen osuus voi selittyä sillä, että norminvapautuksen jälkeen kielenkäyttäjät ovat olleet innostuneita saadessaan käyttää MA-konstruktiota. Vuodesta 2016 lähtien into on kuitenkin laantunut ja verkkojulkaisuja laativat kielenkäyttäjät ovat palanneet vanhaan normiin. Vuoteen 2014 asti kaikille oli opetettu tiukasti kouluissa, että A-konstruktio on se ainoa oikea muoto. Olisi mielenkiintoista tietää, minkä ikäisiä verkkojulkaisujen kirjoittajat ovat ja kuinka monta kirjoittajaa on aineiston tekstien taustalla. Voisi olettaa, että vanhemman polven kirjoittajat ovat omaksuneet vanhan kielioppisäännön niin hyvin, etteivät osaa käyttää MA-konstruktiota kirjoitetussa kielessä. Toisaalta on oletettavaa, että kirjoittajien murretausta

vaikuttaa valintoihin. Tiedetään, että suomen kirjakieli rakennettiin alkujaan painokkaammin länsimurteiden pohjalle (ks. esim. Herlin 2012: 147). Lännessä siis käytetään muotoa *alkaa tekemään*, kun taas idässä muoto *alkaa tehdä* on vanhastaan yleisempi. Aineistoni esiintymiin on voinut olla suurikin vaikutus kirjoittajien murretaustoilla: jos he ovat olleet enimmäkseen itämurteisia, heille MA-konstruktion käyttö on ollut oletettavasti vierasta niin puheessa kuin kirjoitetussa kielessä. Siten olisi kiinnostavaa jatkossa tutkia esimerkiksi yksittäisten toimittajien tuottamia tekstejä pidemmällä aikavälillä.

On hyvä muistaa, että suurin osa aineistoni kirjoittajista on ollut ammattilaisia eli toimittajia. (Vain pieni osa blogikirjoittajista oli ei-ammattilaisia.) Yleisradiolla yrityksenä on voinut olla vaikutusta MA-konstruktion kehitykseen. Saviniemen (2015: 48—54) tekemän selvityksen mukaan Yleisradiossa on aina panostettu kielenhuoltoon muun järjestelemällä koulutuksia ja julkaisemalla kielenhuoltoasiana intrassa. Esimerkiksi murteiden käyttö ei ollut sallittua Yleisradion ensimmäisillä vuosikymmenillä, mutta 1990-luvulla kun Yleisradio sai kilpailijoita, se alkoi sallia puhekieltä radiossa (Saviniemi 2015: 51; ks. myös Paananen 1996). Kolehmainen (2014: 156) mukaan 1970-luvulla radion kielenkäyttöä parantamaan palkattiin kielellisen ilmaisun opettaja, joka antoi kielellisen ilmaisun opetusta uusille toimittajille (Saviniemi 2015: 50). Vuonna 2004 Yleisradio ja Kielitoimisto aloittivat yhteistyön, kun Kielitoimiston asiantuntijat ryhtyivät suunnittelemaan ja rakentamaan Yleisradion internetsivuille oman kielenhuollon kantaa tietokantaa ”Kieloa” radion työntekijöiden käyttöön (Kolehmainen 2014: 156). Vaikka Saviniemen (2015: 48—54), Kolehmainen (2014: 149—156) ja Paananen (1996: 520—535) selvityksissä ja tutkimuksissa on keskitytty radion kieleen, varmaan kirjoitettuunkin kieleenkin on panostettu Yleisradiossa.

Saviniemen (2015: 48—54) selvityksen perusteella Yleisradio on ollut hyvin tarkka kielenhuollostaan. Tämän perusteella ei ole siis ihme, että Yleisradion verkkojulkaisuissa ei näy norminvapautus. Olisi mielenkiintoista tietää, mikä on Yleisradion virallinen linja norminvapautuksen suhteen. Koska Yleisradiota mainostetaan luotettavana, mukautuminen uuteen normiin olisi saattanut tehdä siitä epäluotettavan. Norminvapautuksen jälkeen Yleisradion toimittajia on ehkä ohjeistettu käyttämään A-muotoa, koska muualla kieliyhteisössä suhtautuminen oli niin kielteinen.

Kun normimuutos tuli voimaan, Yleisradion entinen uutisankkuri Arvi Lind ilmoitti surevansa päätöstä. Lind oli aikoinaan ollut lautakunnassa ja puolustanut A-infinitiiviä. Hän kuitenkin myönsi ymmärtävänsä päätöstä, koska MA-konstruktio on yleinen ilmiö puhekielessä. (*Ilta-Sanomat* 2014.) Seuraavan päivän Yleisradion haastattelussa Lind taas sanoi, että kielen muuttuminen ei ole rappeutumista (Yleisradio 2014) Koska Lind on tunnettu mediapersoona ja arvostettu, entinen uutisankkuri, hänenkin mielipiteensä on saattanut vaikuttaa toimittajien A- ja MA-infinitiivin käyttöön.

Norminvapautuksen jälkeen odotuksenvastainen MA-tapausten kehitys kertoo siitä, että verkkojulkaisuja laativat kielenkäyttäjät eivät ole vastaanottaneet norminvapautusta hyvin. Vuoden 2014

normikeskustelussakin näkyy purismin piirteitä, koska normimuutosta vastustettiin. MA-konstruktiota pidettiin ja moni pitää edelleen kirjakielelle vierasperäisenä aineksena, joka sopii vain puhekielelle.

Muutama kuukausi norminvapautuksen jälkeen tehtiin kysely, jonka mukaan suomalaiset ovat huolissaan äidinkieltensä rappeutumisesta (Sveriges Radio 2014). Syiksi rappeutumiselle ilmoitettiin englannin kielen ja sosiaalisen median vaikutus. Voimakas reagointi osoittaa, että suomalaiset ovat kiinnostuneita kielestään. Tämä kertoo siitä, että vaikka kielessä käytetään nykyään hyvin paljon vieraskielisiä variantteja, kielenkäyttäjät välittävät kielestään. Kotimaisten kielten keskuksen tukija Riitta Eronen kommentoikin, että suomalaisten kiinnostuksen kieleen huomaa siitäkin, että lehtien järjestäessä sanakilpailuja osallistuminen on aina hyvin runsasta. Vaikka sosiaalinen media koettiin uhkana, Eronen lohdutti, ettei syytä suureen huoleen ole: kielen muuttumisesta huolimatta kielen rakenteet pysyvät yleensä hyvin. Vaikka kirjoituskielessä näkee usein omistusliitteettömiä muotoja (*minun mies*), ne eivät ole valtaamassa kieltä. Sen sijaan ennen slangityylisinä pidetyt sanat (*fanittaa*) muuttuvat ajan saatossa normaalityylisiksi.

Kun tässä tutkittua tapausta koskeva norminvapautus tuli voimaan, siitä nousi kiivas keskustelu niin sanomalehdissä kuin myös internetissä. On mielenkiintoista, että vaikka suositusta vain lievennettiin eli *alkaa tehdä* -konstruktion rinnalle sallittiin *alkaa tekemään* -konstruktio, normia vastaan kapinoitiin. Ihmiset muodostavat käsityksen oikeanlaisesta kielestä kouluissa, työelämässä ja arjen kielikeskusteluissa. Norminvapautukseen liittyvässä reagoinnissakin oli oletettavasti ainakin osittain kyse siitä, että esimerkiksi kouluissa oli opetettu A-konstruktion olevan se ainoa oikea. Kuten tutkimukseni osoittaa, näin koetaan vahvasti yhä olevan.

Tarkastelemassani normimuutoksessa voidaan nähdä myös kielipoliittisia piirteitä. Odotuksenvastainen kehitys normimuutoksen jälkeen kertoo siitä, että MA-konstruktioiden vähäisen käytön taustalla voi olla konservatiivit. Kieli-ideologioista puhuttaessa on hyvä muistaa, että yksittäinen ihminen ei ole välttämättä tietyn yhden ideologian kannattaja, vaan hänen toiminnassaan voi olla monen ideologian aineksia. Piipon ym. (2016: 163) mukaan vuoden 2014 normimuutoksessa kiista konservatiivisten ja liberaalisten välillä ilmeni selvästi. Konservatiivit vaativat voimakkaampaa normittamista. Heidän mukaansa kielellinen vaihtelu toi epävarmuutta ja oli syytä olla huolissaan virallisen kielenhuollon arvovallasta. Maamiehen (2002) mukaan yleiskielen perusidea on tietynlainen konservatiivisuus: tekstiä täytyy ymmärtää satojenkin vuosien päästä. Piipon ym. (2016: 163) mukaan liberalit taas suhtautuivat hyvin muiden ihmisten erilaisia kielimuotoja ja tyylejä kohtaan. He pitivät tärkeämpänä ihmisten oikeutta kirjoittaa niin kuin heille on luonnollista, koska kielen avulla ihminen myös rakentaa identiteettiään. Liberalit vaativat konservatiiveilta kunnan argumentteja, miksi virallisen kielenhuollon pitäisi torjua pienen kielimuodon käyttöä, kun sen salliminen tuskin vaikeuttaa

yleiskielen ymmärrettävyyttä.

Paunosenkin (1996: 552) mukaan useimmille kielenkäyttäjille kielessä tapahtuvien muutosten hyväksyminen on vaikeaa, koska useimmat kielenkäyttäjät ovat konservatiivisia. He haluavat yleensä pitää kiinni siitä, mikä on lapsuudessa ja nuoruudessa opittua. Ei ole välillä sillä, käyttääkö nuorempi sukupolvi jotain rakennetta. On käynyt niinkin, että osa kielenkäyttäjistä on vetäytynyt tavoittamattomiin. Kielenohjailu on joutunut ottamaan muun muassa kantaa, miten suureksi puhe- ja kirjakielen välinen ero voidaan päästää ja voivatko puhekieli ja kirjakieli olla kaksi eri järjestelmää. Paunonen (1996: 553) tarjoaa tähän ratkaisuksi, että kirjakieleen hyväksytään variaatiota. Variaation hyväksyminen vaatii kuitenkin sitä, että kielenkäyttäjät oppivat hyväksymään kahdesta vaihtoehdoista molemmat. Tätä Paunosen näkemystä variaation hyväksymistä voisi liittää myös *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktion.

Aika näyttää, mihin suuntaan *alkaa tehdä* vs. *alkaa tekemään* -konstruktioiden käyttö kehittyy. Tätä tutkimusta viimeistellessäni alkuvuodesta 2021 *Helsingin Sanomien* Usko Sisko -palstalla (10.1.2021) julkaistiin kirjoitus, jossa kirjoittaja kertoi tehneensä uudenvuoden lupauksen: hän lupaa käyttää tänäkin vuonna niin puheessa kuin kirjoituksessa *alkaa tehdä* -muotoa. Kirjoittaja kertoo tämän olevan hänen henkilökohtainen valintansa. Kaikki saakin valita A/MA -konstruktioiden väliltä, miten itsestä tuntuu hyvältä, ja näyttää siltä, että ainakin vielä tänä päivänä vanha tuttu rajallisempi normi tuntuu hyvältä.

5 LÄHTEET

- ANGOURI, JO 2010: Quantitative, Qualitative or Both? Combining Methods in Linguistic Research. - Lia Litosseliti (toim.), *Research Methods in Linguistics* s. 29 – 48. London: Continuum International Publishing Group.
- BAKER PAUL 2010: Corpus Methods in Linguistics. – Lia Litosseliti (toim.), *Research Methods in Linguistics* s. 93 – 116. London: Continuum International Publishing Group.
- ERONEN, RIITTA 2015: Kielitoimisto suosittaa yhä. – *Kielikello* 1.
- HAAPANEN, LAURI 2016: Haastattelupuheen rekontekstualisointi sitaateiksi lehtijuttuun. – *Virittäjä* 120 s. 218-254.
- HAAPANEN, LAURI 2017: Haastattelupuheen muokkaaminen lehtijutun sitaateiksi. – *Virittäjä* 121 s. 1-7.
- HALONEN, MIA & NYSTRÖM, SAMU & PAUNONEN, HEIKKI & VAATTOVAARA, JOHANNA 2020: *Stadin syntinen* s. Helsinki: Art House.
- HAZEN, KIRK 2017: Language Variation: Sociolinguistic Variationist Analysis. https://www.researchgate.net/publication/315449904_Language_Variation_Sociolinguistic_Variationist_Analysis
- HEIKKINEN, VESA 2014: Miksi vastustamme valinnanvapautta? https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/blogiarkisto/vesa_heikkinen/miksi_vastustamme_valinnanvapautta.10700.blog [luettu 12.9.2019]
- HELSINGIN SANOMAT 2014: ”Alkaa tekemään” pääsi yleiskieleen – HS pysyy nykykäytännössä. – *Helsingin Sanomat*. 5.2.2014 [luettu 31.1.2021]
- HELSINGIN SANOMAT 2021: Vastustettiinko isorokkorokotetta niin kuin nyt koronarokotetta? – *Helsingin Sanomat* 10.1.2021. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000007726458.html> [luettu 11.1.2020]
- HERLIN, ILONA 2012: Miksi alkaa tekemään? – Ilona Herlin & Lari Kotilainen (toim.) *Verbit ja konstruktiot* s. 143-174. Vantaa: Hansaprint Oy.
- HIRVONEN, MÄRTON 2015: *Miksi, missä ja milloin aletaan tehdä? Tutkimus suomen alkamiskonstruktiosta lukiolaisten kirjoitetussa kielessä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- HUUMO, KATJA 2004: Ristiriitojen merkitys tieteen historialle: Onko Suomen Lääkäriseuran kieli-kiista tärkeä suomen kirjakielen kehityksen kannalta? – Katja Huumo, Lea Laitinen, Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* (2004) s. 223-258. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HUUMO, KATJA & LAITINEN, LEA & PALOPOSKI, OUTI 2003/2004: Alkusanat. – Katja Huumo, Lea Laitinen, Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen*

- kehitykseen 1800-luvulla* (2004) s. 9. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HÄMÄLÄINEN, HANNA 2015: Alkaa tekemään -suositus ei ollut pikapäätös. https://www.kotus.fi/nyt/uutistekstit/kotuksen_uutiset/kotuksen_uutisten_arkisto_%282013-2019%29/kotuksen_uutiset_2015_8545/alkaa_tekemaan_-suositus_ei_ollut_pikapaaatos.17936.news [luettu 23.9.2019]
- IKOLA, OSMO 1951: Kielenohjailu ja kieliyhteisö. – *Virittäjä* 55. 284–292.
- IKOLA, OSMO 1984: Suomen kielen lautakunta – mihin se pyrkii ja miten se toimii? – *Kielikello* 1.
- ILTA-SANOMAT 2014: Alkaa tehdä vai alkaa tekemään – nyt vastaa kansa. – *Iltä-Sanomat*. 5.2.2014. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000712341.html> [viitattu 21.1.2021]
- KANKAANPÄÄ, SALLI 2014: Nyt saa alkaa tekemään. https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/satunnaisesti_kirjoittava_kotuslainen/nyt_saa_alkaa_tekemaan.10677.blog [viitattu 12.9.2019]
- KARLSSON, FRED 1995: Normit, kielenkäyttö ja kieliopit. – J. Rydman (toim.) *Tutkimuksen etulinjassa* (1995) s. 161-172. Helsinki: WSOY. <http://www.ling.helsinki.fi/~fkarlss/normit.html>
- KESKISUOMALAINEN 2014: Kieli alkaa tekemään helppoja myönnytyksiä. – *Keskisuomalainen* 7.2.2014. <https://www.ksml.fi/paakirjoitus/Kieli-alkaa-tekem%C3%A4%C3%A4n-helppoja-my%C3%B6nnytyksi%C3%A4/244425> [viitattu 13.9.2019]
- KIELENTARKISTUS A-TEKSTI 2019: Kielinormien laventaminen risoo. – Kielentarkistus A-teksti 16.5.2019. <https://www.a-teksti.fi/kielimietteita/kielinormien-laventaminen-risoo/> [viitattu 10.3.2021]
- KO = Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas. KANKAANPÄÄ, SALLI – HEIKKILÄ, ELINA – KOLEHMAINEN, TARU 2014: Miksi ”oikein” tai ”väärin”? – Kielenhuollon periaatteiden historiaa. – Taru Kolehmainen (toim.), *Kielenhuollon juurilla* s. 24-29. Vantaa: SKS ja Kotimaisten kielten keskus.
- KORHONEN, RIITTA – MAAMIES, SARI – PIEHL, AINO (toim.) 2017: *Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas*. 7., uudistettu ja korjattu painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 147. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KORHONEN, RIITTA 2014: Keskustelua kielestä. https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/satunnaisesti_kirjoittava_kotuslainen/keskustelua_kielesta.10685.blog [luettu 12.9.2019]
- KORHONEN, RIITTA 2016: Pohdintaa ja paheksuntaa – yleiskielen seurantatalkoiden havaintoja. – *Kielikello* 2.
- KORHONEN, RIITTA & MAAMIES, SARI 2017: *Kielitoimiston kielioppiopas*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 178. Helsinki. Johdanto-luvun sivut 26–37. https://www.kotus.fi/files/5503/Kielioppiopas_4.p_johdantoluvun_katkelma_yleiskielesta.pdf
- KOSKELA, LASSE 2014: Kun kieli alkaa kiinnostamaan. <https://www.kotus.fi/nyt/kotus->

- blogi/blogiarkisto/lasse_koskela/kun_kieli_alkaa_kiinnostamaan.10688.blog [luettu 12.9.2019]
- KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS 2014: Alkaa tehdä ja alkaa tekemään rinnakkain yleiskielessä. https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen_kielen_lautakunnan_suosituksia/suosituksset/alkaa_tehda_ja_alkaa_tekemaan_rinnakkain_yleiskielessa [viitattu 25.2.2021]
- KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS n.d.: Mitä kielenhuolto on? https://www.kotus.fi/kielitieto/yleis-kieli_ja_sen_huoltaminen/mita_kielenhuolto_on [viitattu 8.2.2020]
- LAITINEN, LEA 2004: Kieltosana ja kioletär: Yhden kielikiistan kulku ja ideologiat - Katja Huumo, Lea Laitinen, Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* (2004) s. 177-222. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- MAAMIES, SARI 1999: Aletaanko tehdä vai tekemään? – *Kielikello* 2. <https://www.kielikello.fi/-/aletaanko-tehda-vai-tekemaan->
- MAAMIES, SARI 2002: Normatiivista vapaamielisyyttä? – *Kielikello* 1. <https://www.kielikello.fi/-/normatiivista-vapaamielisyytta->
- MAAMIES, SARI & KORHONEN, RIITTA 2015: Kieliopillisten vaihtoehtojen välissä – tiukkoja ja väljiä normeja. – *Kielikello* 2.
- MAAMIES, SARI & RÄIKKÄLÄ, ANNELI 1997: Virittäjä kielenhuollon kimpussa. – *Virittäjä* 101 s. 272-276.
- MTV3 2017: Kieli muuttuu jatkuvasti pikkuhiljaa – alue-erojen uskotaan tasoittuvan. – MTV3 27.12.2017. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kieli-muuttuu-jatkuvasti-pikkuhiljaa-alue-erojen-uskotaan-tasoittuvan/6709184#gs.qhhd17>
- MÄNTYNEN, ANNE 2012: Kieli-ideologiat käytännössä. Sanajärjestyksen normittuminen tietokirjojen suomennostyössä. – *Virittäjä* 116 s. 378–409.
- MÄNTYNEN, ANNE; HALONEN, MIA; PIETIKÄINEN, SARI, & SOLIN, ANNA 2012: Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä [Theory and practice in the analysis of language ideologies]. – *Virittäjä* 116 s. 325–348.
- NORDLUND, TARU 2004: Arat taimet ja ankarat puutarhurit: 1800-luvun kielikeskustelun metaforat ja kieli-ideologiat. – Katja Huumo, Lea Laitinen, Outi Paloposki (toim.), *Yhteistä kieltä tekemässä. Näkökulmia suomen kirjakielen kehitykseen 1800-luvulla* (2004) s. 286-322. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO & SORJONEN, MARJA-LEENA 2005/2010: *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankeeseen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 13.
- PAANANEN, RITVA 1996: Kuuntelija radion kielen normittajana. – *Virittäjä* 100 s. 520–535.
- PAUNONEN, HEIKKI 1996: Suomen kielen ohjailun myytit ja stereotypiat. – *Virittäjä* 100 s. 544-555.
- PIEHL, AINO 1996: Oikeakielisyyttä ja kielen käytäntöä *Virittäjässä*. – *Virittäjä* 100 s. 490-503.

- PIIPPO, IRINA; VAATTOVAARA, JOHANNA & VOUTILAINEN, EERO 2016: *Kielen taju: Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*. Helsinki: Art House.
- RINTALA, PÄIVI 1992: Suomen kirjakielen normeista. – *Sananjalka* 34 s. 47-68.
- RINTALA, PÄIVI 1998: Kielikäsitys ja kielenohjailu. – *Sananjalka* 40 s. 47-66.
- SAUKKONEN, PAULI et al. 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. Porvoo: WSOY.
- SAVINIEMI MAIJA 2015: ”On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä.” *Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit*. Acta Universitatis Ouluensis. Series B, Humaniora vol. 127.
- SETÄLÄ, E. N. 1893/1921: *Kielentutkimus ja oikeakielisyys*. Porvoo: Söderström.
- SVERIGES RADIO 2014: Kielen muuttuminen huolettaa suomalaisia. – *Sveriges Radio* 4.3.2014. <https://sverigesradio.se/artikel/5800261> [viitattu 13.1.2021]
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: Kielenmuutoksen kansanvalta. (Väitöksenalkajaisitelmä Helsingin yliopistossa 24.4.2009) – *Virittäjä* 2 s. 1–6.
- VILPPULA, MATTI 1984: Kirjakieli ei ala rappeutumaan. – *Kielikello* 2.
- VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio, viitattu 29.10.2020.
- YLEISRADIO 2014: Arvi Lind antaa periksi: ”Alkaa tekemään” on kielen kehitystä. *Yleisradio* 6.2.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7072934> [luettu 20.1.2021]